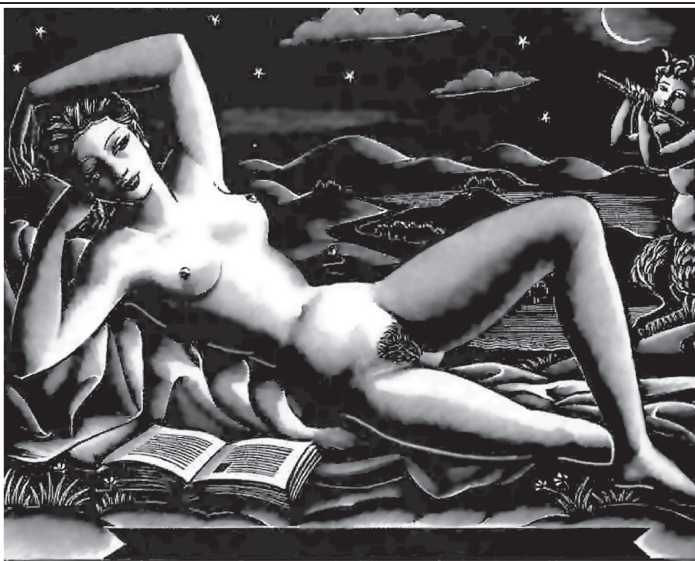

Юрко
Покальчук
графіті

ігри
заборонені

Заборонені ігри

Ми завжди прагнемо дістатись
забороненого і бажаємо недо-
зволеного.

Овідій. «Мистецтво кохання»

Травнева ніч виливалась
на землю, зараз яскраво-чорна із сліпучими чис-
тими зорями — ні хмаринки на небі. Ніби розпече-
ний, майже червоний місяць і зоря при нім — па-
лахуча, нестримно яскрава, манлива і виклична,
химерно привидна вабила до себе велика яскрава
Венера — зірка кохання, символ любові і пристра-
сті, земної і неземної пристрасті, любові потойбіч-
ної і незнаної, простої і неймовірної, таїна таїн,
планета любові.

Хлопчик ішов крізь ніч, дивлячись тільки на
зорю. Він йшов твердо і впевнено, набираючи
швидкості, незабаром він вже майже біг, аж поки
не дістався околиці лісу чи запусщеного саду. Тут
він став між дерев і, не відриваючи погляду від зорі,
почав роздягатись догола, недбало скидаючи одержу
під першим деревом.

І враз щось змінилось на небі, заспівали півні, і
малий, стрепенувшись, розпростав плечі, аж кістки
захрустіли у всьому тілі, і звук від цього був дивний
і жахний, якби почув його хтось сторонній, ніби

все в тілі хлопчика ламалось всередині, а потім, щойно опівночі, далеко в селі заспівали півні. Малий зігнувся і стрімголов помчав далі у хащі дерев.

Я прокинувся з відчуттям тривоги і якогось незакінченого дійства. Так, ніби я провалив якийсь матеріал, який повинен був здавати в номер, або ж навпаки, мені накинули таку тему, яка мені цікава, але я не дуже впевнений, що її добре напишу. Однак це був лише стан, бо насправді такий настрій пояснювався сном, який запам'ятався мені надзвичайно різко. Я пам'ятав усе в деталях, так, ніби це був фільм, в якому я був водночас глядачем і учасником.

Великий густий запущений сад, незграбно зарослий кущами малини, винограду і будяків. Я стою біля високої лапатої ялини і дивлюся у величезне кругле дзеркало, схоже на велетенську телевізійну тарілку. Але я себе не бачу, я знаю, що це дзеркало, але в ньому, в глибині його, у воронці, виступають якісь букви — то схоже на латинське W, то на наше В, то на О, то на U і ще на якісь інші літери. Я намагаюсь прочитати слово, яке з них можна скласти, але марно. Дзеркало не викликає в мене ні подиву, ні страху. Я, типу, з ним як би знайомий і тут все в порядку. І раптом із дзеркала виходить до мене величезний собацюра. Тут я трохи лякаюсь, але більше дивуюсь його розмірам. Навіть скоріше я подивляю його розміри, бо з дитинства люблю великих псів.

Все життя пам'ятаю великого німецького вівчара Марса, який народився у нас в хаті і, проживши сімнадцять років, помер від старості. Я тужив за ним, як за рідною людиною. Це був мій друг.

Пес підходить ближче, і тут я розумію, що це не пес, а вовк, і що він дивиться на мене, не звертаючи уваги на дзеркало, більше того, він, як це він вийшов із дзеркала, з тієї власне воронки, я не розумію, але мене то мало займає.

Я люблю псів, і вовків теж, але бажано все ж на відстані. А ця курва йде до мене, і я не можу поворухнутись, і не від страху, а просто я ціпенію.

Врешті я ж таки сплю і тут не поворушишся сильно, але уві сні я дивлюсь на вовка і намагаюсь дивитись йому просто в очі. Він дивиться на мене, і щось проходить всередину мене таке, яке я в змозі осмислити, тільки я теж раптом почуваю себе трохи вовком, і ми дивимось одне одному в очі, і це триває довго і глибоко, я ніби провалююсь в його жовті зіниці, і я раптом не тільки не боюсь його, він мені починає подобатись, мені хочеться його погладити. І тут я прокидаюсь.

Курва, сьогодні понеділок, у нас в газеті ранішня планерка, і я вже запізнююсь. Я миттєво вдягаюсь, вже за виробленою в таких ситуаціях звичкою, мішаю розчинну каву з охолодженою водою, вкидаю то в себе, аби прийти до тями і вилітаю з хати, встигаю на маршрутку, яка саме під'їхала, і вже в маршрутці починаю прокручувати в собі той сон, і це почуття тривоги і незакінченості не полишає мене довго.

Але той вовк мені сподобався.

16 березня 1998 року, «Луцький замок»

«Вчителька вагітна знову від свого 14-літнього коханця, їй загрожує тюремне ув'язнення.

З'ясувалося, що колишня вчителька, яка завагітніла і народила дитину від свого 14-літнього коханця, відбувши місяць в СІЗО за розбещення неповнолітнього, дістала умовний строк — два роки з умовою не зустрічатися більше зі своїм колишнім учнем, якого вона звабила на сексуальну близькість. Але не пройшло і місяця, як її піймали на гарячому разом із хлопцем, з яким їй заборонено було бачитися, і умови, за яких вони були спіймані, свідчили про незаперечну інтимну близькість. Вона була заарештована і отримала три з половиною року ув'язнення за порушення умов умовного покарання і за повторне розбещення неповнолітнього. З'ясувалося однак, що...

В розмові нашого кореспондента з неповнолітнім батьком при слідстві, хлопець, ім'я якого ми не називаємо, заявив, що вагітність була ними обома запланована, аби зберегти їхній зв'язок назавжди, і при цьому показав обручку, яку назвав обручальною і повідомив, що така є і в його старшої коханої, і що він любив, любить і буде любити її до кінця свого життя.

«Вона — мати моїх дітей! — заявив він, — і цим все сказано».

Що буде насправді — далі невідомо, оскільки юний Ромео має неповні п'ятнадцять років, але

на сьогодні юний батько глибоко впевнений, що вони після його повноліття житимуть разом.

Юний батько, циганського походження, був її учнем у школі, виявляв неабиякі здібності до малювання і музики, брав участь у шкільному театрі, яким керувала вчителька.

Враження від нього однак дивне. Як підкреслює наш кореспондент, хлопець на загал виглядає набагато дорослішим за себе і, схоже, що знає щось, чого ми не знаємо. Погляд його спрямований ніби всередину себе, але коли він дивиться просто вам в очі, то стає моторошно. Цей підліток справді дивний і незвичайний.

Вона знову вагітна, вже майже два місяці, і хоче зберегти дитину за будь-яких умов. Вона сказала, що щаслива мати від нього ще одну дитину і що це послано їй Богом».

Коли я прочитав цю замітку в газеті, вона просто прибила мене неприкритою абсурдністю буття. Історія — мамо ховайся — просто зашибись! Отакій гівнюк малий, мало того, що трахав дорослу тітку, ще й дітей їй настругав! Ну треба ж!

Але бляха-муха, чому ця жінка могла піти на такий зв'язок, і що її так сильно зв'язало з цим пацаном, який став батьком її дітей! Щось тут було не так, щось мене заінтригувало так, що мені захотілося з'ясувати, що ж було далі у всій цій історії, і що сталося насправді, і чому сталося власне так? Власне це мене й доставало — чому?

Вован (таке поганяло в нього лишилось ще зі шкільної лави), а в публічному світі Володя Швидкий, мій колега і напарник по відділу у нашій славній газеті «ВВ», так ми круто називали наші «Волинські відомості», знаючи, що я вже зацікавлений цією темою, порадив мені пошукати матеріали на таку тему в Інтернеті.

Я поставив на пошук в інтернеті про жінок, які зваблюють неповнолітніх хлопців, і, на своє диво, виявив кілька десятків таких історій. І це лиш тих випадків, коли за тих чи інших умов, історія стала явною, і жінку притягали до кримінальної відповідальності.

Mother-son sex: California woman again pregnant by teenage foster son.

Mother-son sex: Mother marries teenage foster son.

Woman charged with unlawful sexual contact with 14-year-old boy at church.

Young boy sex: woman accused of having sex with two young boys.

Sixth-grade teacher faces seven years for sex with boy.

Sixth-grade teacher sentenced for sex with boy.

Teacher pregnant again, apparently by her 14-year-old lover.

Woman pleads guilty to having sex with boy.

Woman sentenced for corruption of minor.

Pupil charged with teacher rape.

Woman charged with raping boy for five years.

Young boy sex: Woman charged with raping boy.

Coach pregnant in sex case.

Teacher-Student Sex: Woman charged with raping teen.

Woman allegedly had affair with student.

Woman sentenced to life in prison for sex with her son.

Woman accused of having sex with boy

N. Carolina stepson sentenced, gives birth to child fathered by stepson, 14.

Woman sentenced for sex with boy.

Woman allegedly had affair with student.

Woman sentenced for engaging in sexual intercourse with boy of 13.

Ex-teacher leaving to await appeal.

Woman alleges rape, but is found guilty of sex with boy of fifteen.

Pregnant grandmother held on teen sex charges.

Female teachers accused of having sex with students.

Woman sentenced for sexually assaulting nephew.

Woman jailed for sex with boy.

Woman jailed for sex with boy — part 2

22-year-old woman allegedly having sex with 16 and 17 year old students.

Woman sentenced in sex-abuse case.

Teen sex: Wife caught in act with teen boy.

28-year-old Michigan woman and 13-year-old boy claim they love each other and want to marry.

Woman admits having sex with teen boy.

Woman charged again in sex case.

Woman accuses boy of rape, but gets 9 years for child molestation.

Woman reports rape to police, but is then charged in rape of boy, 12.

Prosecutors say teacher seduced teenage boys.

Mother of five charged in teen sex case.

Woman charged with rape of her 13 year old brother.

Woman sentenced to probation for sex with student.

Розуміючи, що англійською мовою слово «студент» означає «учень», тобто той, хто вчиться, я побачив, що багато з цих жінок були вчительками або наглядали за дітьми. Що ж воно таке? Чому? — знову задавав я собі питання.

Після деяких пошуків відповіді я натрапив на біографію славетного індійця Ганді, який завжди у мене викликав подив своєю діяльністю. Я про нього знав мало, але пам'ятаю, що він їздив усюди із козою, молоко тільки якої і пив, і що організував на цілий світ знамените «непротівлення злу насильством», і за це якийсь поц його убив. І ще того Ганді любив Толстой і теж проповідував те саме.

Це теж мені Вован підсунув, хіхікаючи, що, може, твій герой колись буде Ганді, — і коли той Вован все встигає читати. Він каже, правда, що йому хтось сказав, а він не полінився і взяв у того чувака на день книжку. Я з того всього виписав собі цитату.

«Мої батьки одружили мене, коли мені було дванадцять років. Моїй дружині було стільки ж, це були давні родові зв'язки двох заможних шляхетних родин, і так велося здавна. Вік на той час мав умовне значення, у південних народів зрілість значно раніша, отож я своєї нареченої до одруження не бачив, вона мене теж, і ми сиділи на церемонії одруження перелякані обоє в смерть і не знали, як себе поводити, і не сміли дивитись одне на одне.

Але то швидко минуло, коли ми дісталися подружнього ложа і врешті навчилися таїн подружнього життя. Можу сказати, що упродовж ближчих кількох років я ні про що більше не міг думати, як лиш про свою дружину і мчав зі школи додому, бо там було оте все. І якби не моє почуття обов'язку, а я мав його по відношенню до родини і до навчання в школі, то я міг довести себе просто до смерті або до якоїсь іншої справжньої біди незупинними заняттям тілесними пестощами. А потім той шал минув, і десь у віці сімнадцяти років я вже ставився до тілесних забав спокійно і розсудливо і весь віддавався навчанню і пошукам духовним. Важко зараз сказати, що було правильно, а що ні, але так було зі мною. І може заспокоєння сексуальних інстинк-

тів в ранньому віці дало мені можливість розсудливо і тверезо дивитись на світ у зрілому».

Ні фіга собі, Ганді, думав я, натрапився по самі вуха в такому віці, коли про це лиш починають мріяти, а потім філософію розвів.

І то все було уможливлене і офіційно прийняте? Але ж то Індія!

Так, але цигани — вихідці з Індії.

То що? Всім циганам можна чи треба трахатися в тринадцять-чотирнадцять років і плодити дітей дорослим жінкам? Я плутався у всіх цих думках, матюкався, нащо я в це все вгруз, і намагався забути всю цю маячню. Було поза тим багато й інших поточних справ і просто звичайна робота в газеті, коли треба було писати про якісь фестивалі і музичні вистави, і про реставрацію собору, і про все на світі.

Але ця тема не полишала мене, і в мене з'являлося чимдалі більше відчуття, що я повинен якось розплутати цю справу, і якась моя невелика роль мені тут теж відведена, і невідомо, що справді веде мене шляхами цього неймовірного кохання — чи то журналістський пошук, чи то приватний інтерес, чи то щось більше, чого я не знаю. Але є щось у всьому цьому таке, що насправді страшить мене всередині і навіть, сказати б, трохи жахає.

Мені знову почали снитися дивні сни. Часто снівся повний місяць, ніч і яскраве зоряне небо. Якесь село, цілковита тиша, знову сад, лише десь завив вовк і залаяли у селі на його виття пси.

Але я вже чекаю вовка, який з'являється до мене із дзеркала, яке теж виникає раптом. Бо спочатку отой темний запущений густий сад, я стою біля ялини, потім з'являється дзеркало-тарілка, а потім з нього виходить вовк.

Я вже не боюсь його, ми з ним ніби приятелі, сказати б, спільники у наших справах із дзеркалом.

Я ще не знаю, що і чому, але я знову вдивляюсь у вовчі очі, знову почуваю себе трохи вовком, провалюючись в його зіниці, і коли отямлююсь, він стоїть біля мене, і я впенено простягаю руку і глажу його по голові, і мені надзвичайно приємно, і легко, і тут я прокидаюсь.

Відчуття тривоги вже немає, є лиш жаль за приємною останньою хвилиною. Мені вже хочеться знову заснути і знати, що буде далі.

Я мав ще інший сон кілька разів і прокидався, бо мені здавалося, що я йду понічним селом серед зоряного темно-синього неба просто повного місяця і серед цієї тиші раптом чую вовче виття, яке мене зовсім не жахає, я прислухаюсь до нього і вчуваю в ньому не загрозу, а якесь жалібно скигління, ніби це виття побитого пса, або загубленого в лісі дитинчати чи щеняка, чи... Я вже знаю, що це мій вовк, але не можу його знайти.

А в міжчасі я почав займатися дивною історією найхімернішого, яке тільки можна собі уявити, кохання, яку вирішив дослідити сам і потім написати щось поважне, проникнувши у психологію обох коханців.

Я щодня лазив по інтернетівських сайтах, шукаючи різні психологічні роздуми щодо тематики, в яку випадково заліз.

Коментарі до тих різних американських історій були часто схожі на мої. Одні кричали, що така жінка — хижак, і її треба на електричний стілець.

А інші (це все на інтернетівських чатах) вигукували — от би мені таку вчительку в такому віці! Який би я був щасливий! Адже всі пацани тільки й дрочать у тринадцять-чотирнадцять, і чекають такої нагоди, мріють про таке! Або — за що її садити — в тринадцять років — один дорослий і в нього все о'кей, а другий — дитина і йому треба ще чекати і чекати. Все залежить від людини. Цей хотів, зміг, значить раніше був дорослий...

Пацана не може баба згвалтувати — він цього хотів і мав від цього крутий кайф, а тих бідних баб садять судді — або педерасти, або цілковиті імпотенти. Бо їм доля свого часу нічого не дала!

Ну, Америка, Америка! То їх справи! А що ж тут у нас в Луцьку! Яка, в сраці, Америка, коли ми її в телевізорі і то не дуже бачимо.

А тут наша вчителька вагітна від пацана...

Щось тут не так просто з ним. Хоч і циган, але не індієць, він не Ганді і їй не дванадцять років, і та баба, до речі, одружена, і в неї дитина, і вона...

Я прихожу в редакцію нашого «ВВ» трохи не в настрої, бо зранку, як каже один мій приятель, жити хотілося мінімально. Оце холостяцьке життя

почало мене вже зайобувати, хоч після розлучення воно здалося мені райським, особливо, коли після великих боїв і ускладнень я таки надбав собі невеличку квартиру і якось угомонився.

Ні, неправильно, не угомонився, а навпаки, почув себе вперше в житті вільним, бо міг з кимось потрахатись стільки, скільки хотів, або нікого не бачити, або піти куди хочу і так далі.

Але жінки це справді інопланетяни і в голові в них інше, і ніколи не знаєш, що і яке.

Переспиш з нею кілька різів, і вона вже починає качати права, і думати про тебе як про майбутнього чоловіка. Тридцять два, розведений, дітей нема, треба вже якось думати про майбутнє, а тут ще й квартира є, ну просто піздец, хоч не трахайся ні з ким, все норовлять тебе вловити.

А Вован зустрічає мене єхидною посмішкою.
— Ну як справи?

Нормально, кажу, і думаю, невже він, курва, не бачить, що я не в настрої і хочу, щоб він відстав від мене.

А він:

— Та не дмися, як миша на крупу, в мене для тебе анекдот свіжий є!

— Ну, — кажу я без всякого захоплення.

Вован — високий, худорлявий, трохи схожий на Шона Пенна, як каже мій брат Женька, крутий неформал, бо у свої двадцять вісім і далі носить довге волосся, джинси, кросівки і тішорти. При цьому він одружений і має доньку, яка вже ось-ось

до школи піде. Але бачите, неформал. Не знаю, це добре чи погано? Але Женьці він подобається.

Я вдягаюсь більш менш так само, лише стрижуся коротко, але Женька ще блядський тінейджер, з тих які вважають, що треба всіх старших вчити жити, бо вони ні хера не розуміють, і він каже — от Вован крутий, а ти — ні. Ти просто так. Я врешті ніколи не хотів бути, як хтось, тому мені пофіг, але трохи така сегрегація дістає. Особливо від свого молодшого брата. Коли тебе малоліток отак, ніби між іншим, але доволі нещадно таки опускає, це не тільки мене, а й кожного заїбе.

Вован весело усміхається.

— Слухай! Приходить зі школи додому учень восьмого класу. Батьків нема вдома, а вони, типу, круті нові українці. А в щоденнику у пацана велика двійка, червона, як сором.

Він дивиться на щоденник, потім дістає мобільний телефон, набирає номер.

Приємний глибокий жіночий голос говорить:

— Секс по телефону, слухаю вас?

Пацан мрячно питає:

— А училки є у вас?

От падло, подумав я. Та врешті в сраці я мав усю цю історію. Доведу до кінця, напишу крутий репортаж, зароблю свої бабки і забуду всю цю пиздувату трахомудрію з цими педофільними тьотками і малолітніми йобарями. Куди я вліз, і на хріна воно мені!

Мало того, що вчора всі сучки як зговорились — та хвора, та зайнята, до тієї родичі приїхали, та йдїть ви всі до йобаної мами. Я ото так подумав і меланхолійно набухався вчора сам з собою, компанія була неговірка і приємна, але трохи мрячна, ото ж і настрої сьогодні такий, а тут Вован зі своїми підйобками.

Отоді поночі я раптом зрозумів, що мені бракує простого і звичайного почуття. Не сексуального задоволення, а простого і звичайного почуття закоханості в когось чи у щось. А ще простіше простого — я раптом побачив свою власну істину, голу і дурну, як пень. Виявилось, що я просто хочу, щоби біля мене на ліжку вранці лежав хтось, кого я люблю не тільки в момент пристрасті, а просто так, навіть не їбаться, просто, щоби був, щоби був поруч або хоч десь поряд, або навіть десь на кухні... Тут я сам із собою забалакався, то все ж де — на кухні чи на ліжку — питаю себе сам. І чесно кажу — коли прокинусь, щоби поряд простий доктор іншого тіла доставляв мені приємність.

Колись так було, колись, коли я закохався в свою колишню дружину, так, я пригадую, як лишив її в квартирі, яку тоді винаймав, після першої з нею ночі, і поїхав на роботу, а вона відсипалась там, і я почував її цілий день, і цілий день хотів до неї, не можу сказати, що хотів її тільки фізично, хотів її по-всякому, але над усе, просто як її, щоб вона була тут.

І я певний час був щасливий, коли вона була вранці біля мене, і я вночі засинав у млосному роз-

ніженні, здвалось розчинявся в ній, з нею, ми зливались тілами в одне ціле, з нею я зникав, ставав іншим, не собою, не я, неіснування, небуття. Знею — це одне слово, ці звуки не розчіпляються, — знею, знею, знею...

А потім все почало руйнуватись, як замки на піску. З нічого раптом виникали проблеми, з нізвідки піднімались вулкани нерозумінь, негараздів, неприйняття, і одного разу вона сказала — я більше не можу, і я розумів, що вона не може, і я не міг теж, і вона пішла, і так минуло п'ять років, і тепер я тужу не за нею, а за тим відчуттям і почуттям, якого по тому ні з ким так не мав, тепер я прагну того, що не вмів поцінувати, коли воно народилося, але тепер я інший, і я не маю, не можу, не вмію...

І може, тому я захопився цією безумною, шаленою, нереальною, неймовірною історією позасвітнього кохання, незглибної пристрасті, шаленого сексу, який потряс суспільство і вивільнив глибокі води сумнівів у всіх верствах нашого засраного світу, який так жорстоко засудив їх, бо злякався того, чого не можна, бо ніззя, бо не можна, бо ніззя...

А насправді довкілля наше злякалося істини, на яку раптом доля показала суворим пальцем — бувай таке! А таке — руйнує ситему, укладені цінності, устоєний тип життя, революція, бунт, вулкан, гейзер, таку вашу мати!!! Гейзер-шмейзер, а тюрма попереду!

Але кохання не має кордонів, і любов, як океан, і як полум'я — це стихія. Коли любиш, тебе

піднесе у небо, або зімне і кине на дно провалля, спалить і зігріє, вивищить над світом і знищить у тартарах.

Я відчувся іншим після того, як вліз в цю дивну історію, химерним чином до неї причетним і навіть більше того — її учасником в якійсь формі, хоч я досі ще не бачив жодного з діючих осіб цієї драми.

Сни дедалі посідали мене, і часом повторювався з варіантами один сон, в якому я стою на рівнині, і довкола не було ні душі, і переді мною біле велетенське увігнуте всередину дзеркало, в якому я не міг бачити себе, але бачив щось інше, і це дзеркало якось втягало мене в себе, я підходив до нього ближче і вдивлявся вглиб, бо воно, коли я підходив, ставало ніби такою воронкою, з отвором посередині, в якому виринали якісь невиразні постаті. Дивна річ, я зовсім цього не боявся, але ніби в нерішучості зупинявся перед самим входом у дзеркало. Воно мене вабило, але не лякало і не затягало. Мені давалася можливість ступити туди, і я почував, що це буде цікаво і приємно. Більше того, я знав, що зроблю цей крок. Але стояв і дивився у дзеркало і не ступав уперед.

Я прокинувся, згадуючи сон, подивований, але не наляканий, а навпаки, в якомусь погідному настрої, наче перед святом чи подарунком від коханої дівчини, чи від мами, коли я був ще малий і чекав подарунка, бо завтра мав бути день народження або святий Миколай або ще щось урочисте, приємне очікування.

Коли цей сон приснився мені втретє, я вже до нього звик, я почав там роззиратися і дивився не тільки в оте велике кругле дзеркало, але й довкола. Це не була пустеля, це ніби був степ, світило яскраве сонце, на небі ні хмаринки, і мене огортав дивний спокій, я збагнув, що зроблю крок у дзеркало, коли буде для цього належний час і це буде очевидно.

Я вже починав хотіти, щоб це сталося, хоч і не знав, що з цього буде, я хотів завершення, закінчення, знання.

Але воно поки що не приходило.

Я не можу не думати про нього... я божевільна... я причинна... я нічого і нікого не люблю так як його... я тільки про нього думаю... його очі... його усмішка... його хлопчача чоловічість... його намагання і водночас впевненість мною керувати... керувати всім що з нами сталося і що відбувається... і мені приємно... божевільно приємно піддаватися йому грати в його чоловічість і кайфувати від його чоловічих рухів і дій і від його незмірної дитинності у всьому... я собі вже не належу... я належу йому... і тільки йому який він прекраснохижший у пристрасті... як він гарчить як дикий звір коли кінчає... який гортанний крик виринається із нього... аж холодіє душа... здається так не може гарчати і вити людина... але в цьому страшна сила... в цьому його неймовірна чоловіча міць його прагнення і його володіння моїм тілом моєю душею... я зачарована... я причинна... я сомнамбула... але я належу

йому тільки йому... він слухає мене він розпитує мене про все годинами наївно годинами... несамохіть забуваючи про свою чоловічу роль... і враз стає малою дитиною... але коли в ньому раптом вибухає хіть і я чую як він хоче мене як його очі раптом туманіють і його смаглява шкіра і його розкішна кучерява шевелюра і його образ темношкірого ангела із білозубою усмішкою... Боже який він гарний... який він прекрасний зараз... і я не могла... я не повинна була... я опиралась сама собі... я не думала і водночас вже думала... я не хотіла і хотіла водночас... я знала що гріх... я знала що не мушу... але є кажуть що шлюби справжні складаються на небесах... і я відчувала що це він... що це той хто посланий мені Богом... і я спокутую... я все перейду... я падаю у провалля... але зараз він мій він мій він мій...

Цигани сиділи великим колом довкола багаття, самі лиш чоловіки, і кремезний кудлатий циган з важкою кучерявою бородою, пробитою сивиною, піднімав на руках до вогню немовля, розкриваючи пелюшки, тіло дитинчати було голим просто неба...

Ром Баро — Великий Циган — старший в роді, отаман свого племені, звертався до Неба і Вовчої зірки з проханням пробачити їхній рід і цього хлопчика, нового нащадка племені Вовків.

— Той юнак, що посягнув колись дуже давно на чужу дружину, був покараний, але пройшли століття, минуло багато років, і ми звертаємо до Неба

наші погляди в смиренній покорі перед Оком Всевишнього, перед Всевидючим Оком Неба і просимо змилоститись Вовчу зірку, іменем якої названий наш рід, просимо пробачення за той давній гріх нашого предка і чекаємо прощення вже давним-давно, і коли народжується при повному місяці опівночі при яскравій зірці Кохання і Зла, зірці, яку віддавна називають Люцифером і Вовком, або ж в інакшому світі — Венерою, і там думають, що це богиня Кохання. І забувають, що вона несе в собі, як усяке кохання, також і біль і зло, які сусідять Добру і Любові, як зворотня сторона всякої карти.

Прокляття впало на нас давно, і коли народжується хлопчик в такий день і при такому небі, ми вже знаємо його долю. Він несе на собі прокляття, він мічений, але він може і зняти прокляття не тільки з себе, але й з нашого роду, якщо...

Умови зняття цього прокляття може знати тільки одна людина в роду, і якщо хлопчик про це довідається, то прокляття на нього впаде ще більше, і з себе він зняти його не зможе ніколи.

Отож, цигани, нам лишається покластися на волю Всевишнього, на милість Неба, молитися і чекати прийдешньої Божої милості.

Поклянїться нікому не розголошувати те, що ви сьогодні почули!

Усі цигани встали.

— Присягаємо! — важким гуркотом чоловічого сумного хору пролетіло лісом і звилося у понічне небо.

— Хай буде так! — проголосив Ром Баро

— Хай буде так! — луною відізвались цигани.

Посідали знову довкола багаття, а Ром Баро закутав дитину і звернувся до наймолодшого безвусого ще юнака.

— На, тримай свого брата і бережи його — це сьогодні наша надія! Його життя буде важким і непростим, йому важче буде, ніж тобі і всім нам, але, Бог дасть, витримає, а як ні... Йому буде найгірше! А як витримає — буде йому добре і всім нам!

— А тепер, ромале, — звернувся Ром Баро до циган, — закликайте жінок, будемо святкувати народження нашого сина! А поки що — де сулія?

Йому піднесли велику сулію з горілкою і склянку. Налили, він перехилив її хвацько, зітхнув, витер губи, налив горілки у склянку знову, і передав іншому, і так сулія йшла по колу з однією склянкою за давнім циганським звичаєм — всі п'ють — свої — з однієї чарки — брати-цигани-рідні-свої-плем'я-рід-кров — вовки.

Ну я блядь їй покажу... я її таки згною сука з пацаном зв'язалась із щенком отим циганським виблядком... та воно ще пісяти щойно навчилось і туди ж їбатись і з моєю жінкою... ну курва мать... я їх таки задушу просто заб'ю... дітей би посоромилась стерва... подумати тільки вона від нього завагітніла... йому чотирнадцять років і вона від нього завагітніла... їй курві тридцять... ти подумай Іване як мені з отаким жити... ота

дівка з Червонограда... та то таке аби потрахатись... з ким не буває... якщо по правді вона мені вже давно остопизділа ця Любка... я їй малу давно забрав до батьків... Нехай собі у Червонограді сидить ще мала... а тут мама вдарилась... то вона малює... то вона вірші пише... то вона театр у школі замислила... отож той циганський геній і був геніально малює... виступає в театрі... природжений актор от лиш віршів не пише... але курва написав їй купу ідіотських листів з яких видно що їбе її вже давно і закоханий... пише і жити без неї не може... я йому покажу жити... я їм блядь обом покажу... жити що кажеш посадити її... а як оце думка... а як це зробити та не можу я йти в міліцію чи куди там соромно... позиватись і сказати що чотирнадцятилітній шмаркач трахає мою дружину... що всі знають що у мене коханка і що я з Любкою вже забув коли трахався... а вона мені якось противна стала... що я можу зробити... щось від неї не те вже давно йде та ні... ще про цього шмаркача і згадки не було... просто якось вона зіпсіла і вдарилась ото в мистецтво... вона хотіла пару раз і я вже якось залазив на неї але скажу чесно просто відробляв аби менше бісилась... але ж воно якось почувается що ні мені ні їй що їбався що радіо слухав... хороший лівак укріплює брак кажуть москалі... так воно так тільки не завжди... от із тою з Червонограда трахатись мені одна радість... а тут не в коня корм... от розвелись би ми а тоді

нехай заводить собі сто коханців навіть п'яти-річних... та я з нею давно розвівся би... але ж по суду тоді дитину вона забере а я не хотів... а тепер... ну так якщо її посадять то я малу заберу... і пішла вона на хуй сто разів...

...сам напишеш заяву від мене і листи занесеш... але ти курва розумний... а я просто не щоб її там любив чи щось але мене курва заткало... із щеням засраним та ще циганським вона трахається при живому чоловікові... коли останній раз... не знаю десь із півроку тому... А яке це має значення а хоч би й рік... в тебе є родина є діти... а може в мене хуй не стоїть і я не можу її трахати... от на неї не стоїть і все... та я не напиваюсь я курва просто мушу помститися і ще й малу заберу мати її в йоб щоб зн...

Я врешті визнався собі сам, чому я так копаюся в цій історії, і що мене там вабить. І чому я дошукуюсь найдрібніших деталей. Напевне отой тип, що на чатах американських писав, що хотів би мати таку вчительку у свої чотирнадцять, був найщиріший. Бо це я, я сам, я теж хотів би мати таку вчительку в свої чотирнадцять і не мати ніколи в житті по тому жодних сексуальних комплексів чи проблем. І потім, маючи спокій, віддати своє життя високій науці чи філософії, як Ганді, чи просто жити спокійним розміреним родинним життям з дружиною і дітьми, і не намагатись трахатись ще і ще, трахати когось, аби довести собі щось

і комусь щось, і в такий спосіб задовольняти колишні невтолені у підлітковому віці пристрасті.

Бо скільки би я не дрович у дитинстві і не уявляв би собі, як я трахаю якихось гарних крутозадих блондинок з великими цицьками, все зі мною сталося лише у сімнадцять. Я вертався самотньо з дискотеки і зі мною поряд опинилась на вулиці якась молода жінка і спитала, куди я йду і звідки, я сказав, що з дискотеки, і йду додому, а вона — чому ж ти на дискотеці нікого не підчепив собі, та кажу я, сьогодні якась галіма дискотека, сьогодні і дівки там якісь не ті, і так, слово за словом, вона запросила мене на чашку чаю. Я пригадую собі отут в центрі біля драмтеатру — маленька однокімнатна квартира. Випили по чашці чаю, трішки вина, вона вимкнула світло і спитала — чи я хочу з нею потрахатись. Я мало не впав зі стільця і сказав мертвими губами — так.

І вона спитала — чи в мене вже щось було.

Я чесно відповів — ні!

А далі було просто і, мабуть, як у всіх, ми роздяглися, вона пестила мене, а потім ввела мого стрижня в себе, і я відчув щастя плоті, яке, думаю, ніколи ніхто не забуває зі свого першого разу, але кінчив дуже швидко, ми полежали трохи, і я хотів ще, а потім ще.

Отак все продовжувалось кілька годин. Я одягнувся по третьому разі, щасливий і готовий до нових зустрічей, але вона сказала:

— Прощай, будь здоровий і щасливий!

І закрила за мною двері. Тобто вона мене потрахала і відіслала геть.

Потім я збагнув, що ми навіть не познайомились, і я її навіть толком не розгледів, бо горіла лиш настільна лампа, а потім світло було погашене. Я навіть адреси не запам'ятав, а вона вочевидь не хотіла нових зустрічей.

І я знову мучився сам майже три роки, і тупо дрович, тепер згадуючи отой вечір, вже конкретно переживаючи всі відчуття наново в сотий раз, аж доки не трапилася мені нарешті Настя, і ми з нею почали трахатися, і я в неї закохався, і так минуло два роки, і ми одружилися, і оця хуйня тривала аж до моїх двадцяти восьми, і ми розійшлися, і тепер залізти на якусь бабу мені зовсім не важко, але появився якийсь жахливий стопор — або жінка пахне відворотно, або з рота в неї смердить, або волосся неохайне, і все враз якось пропадає, бажання ніякого, і хочеться втекти геть, а не зачіпатися на якісь інтими далі.

Ми не надбали дітей з Настею, але вона не хотіла — ще рано, а потім ми почали сваритися, і так мирно розійшлися, як в морі кораблі.

Та ось десь за рік після розлучення набухалися ми на якійсь випадковій гулянці в нашій центральній друкарні, здається, було восьме березня, і біля мене сиділа якась баба і говорила мені компліменти, і ми якось душевно з нею вели бесіду, і я поступово наклюкався так, що мені вже було все байдуже, а вона сіла біля мене і почала мене гладити,

а мені стало сумно, і вона почала мене цілувати, а потім рукою повела в мене по штанах і конкретно по хую, і я подивився на неї, і сказав, просто і зумисно грубо — ти що, хочеш, щоб я тебе виїбав?

— Так, хочу!!! Виїби мене, будь-ласка, виїби мене!

Я аж протверезів від несподіванки. Так жінки мені ще не відповідали, та ще матюком — виїби мене!

Поїхали ми до неї, я бачив все в тумані, але в хаті ми пробирались через прохідну кімнату, вона приклала пальця до губ — тихо, діти сплять. І я подивився на ліжку, на якому поруч спало двоє маленьких хлопчиків-близнюків, років по шість-сім, на дворі було літо, діти були в одних трусиках, і розкидані в різні боки їхні руки і ноги виявляли таку розкритість і безпомічність, таку, сказати б, відкритість небу і добру, і всьому кращому, чого ще чекає від світу несвідоме чисте дитинча, що в мене на очі від розчулення навернулись сльози.

— Ти — щаслива людина! — сказав я їй, переконаний у глибинності своєї п'яної філософії.— Ти маєш таке диво в хаті! Таке щастя!

— Так! — зітхнула вона, — але це диво треба доглядати, треба на них грошей, і часу, і всього, всього. А хочеться жити і собі. А чоловік... Його фактично нема, може, й не буде ніколи більше, а може, й вернеться. Зараз невідомо!

А далі все було, як в тому анекдоті — їбу і плачу!

Коли я вранці прокинувся, вона вже встигла дітей відвести до садочка, так я їх і не бачив. По-

тім ми випили кави і більше я з нею жодних інтимів ніколи не мав. Ми десь ще пересікались випадково, але тільки приязно вітались і на тому все.

Але цих сплячих дітей я запам'ятав і про них не раз думав, воно все здалеку добре, гарно і легко, а діти виростають всякі, і життя всяке, і кожен — інший! Але то була гарна картина, і це те, чого мені в житті також бракує й досі. Хоч я собі кажу — ще не вечір!

А в міжчасі я знову трахаю свою швидку допомогу, їй вже під сорок, вона без претензій на одруження, у неї дорослі діти. Вона то зводиться з чоловіком, то розходиться, він якийсь пияк і знає, що вона з кимось трахається і йому ніби пофіг, щось таке, у що я не хочу влазити, але трахатись вона завжди готова — і це клас. Але ж так не можна жити завжди... І дітей в мене досі немає і дружини не видно на горизонті, і спливають роки, і хочеться чогось іншого, а одружені колеги кажуть — який ти щасливий!

А я, коли злюся, то просто починаю розмовляти із собою самими матюками, і мені ніби від цього легше. Бо ніби звільняєшся від рамок і умовностей, а говориш напругу — грубо і просто, але правду. Сувору і пиздувату!

Отака от хуйня, малята! — кажу я собі, і тупо визнаю, що заздрю чужому коханню, божевільній історії, в якій так багато різної біди, але багато такого, що вивіщує все, опромінює іншим світлом, і що трапляється дуже й дуже рідко!

...ну і що робити ці блядські суди нічого не тямлять... я ще досі не розлучений... вона байстрюка народила від того виродка циганського і ще треба довести що то не мій і тоді нас розлучать... це якась мара а не життя... добре що діти у моїх батьків та я заберусь із цього Луцька назавжди і так зрозуміло але хочу помсти за свою ганьбу хочу помсти не те слово то її хата пішла вона на хуй... я й так вже не живу... але ти подумай як мені зараз бути... не розумію просто виходить посиділа два місяці і все гаразд... ти думаєш... ти переконаний та якщо так то треба блядь довести все до кінця... їй сказали в суді аби до того циганчука не підходила на гарматний постріл а вона... ти точно знаєш... а як це зробити... підстерегти... допоможеш брате то я буду знати що я..., я поміщений..., бо курва в мене зараз такі ревнощі з'їдають душу що не в силах тобі описати... просто лють до неї... просто лють... і більше нічого... я навіть зі своєю червоноградською не можу нормально трахатись... бо мене тіпає від однієї думки що якесь мале гівно мало того що лазило на мою бабу майже рік та ще тепер і далі продовжує... ні цього я не витримаю поки не вирішу до кінця цієї історії... кажеш можна засадити її вже надовше... вона порушила умови свого звільнення... так так це умовне покарання а якщо порушить умови то вже на повну катушку... це і зі злодіями так буває... класно... отже її треба просто приловити з міліцією коли вона з ним

і все тут... допоможеш... та наш участковий непоганий чувак але я ні з ким сам говорити не можу... я от схуд уже курва як хорт... тільки й думаю про свою ганьбу... хочу просто вбити цього циганчука... не зв'язуватись із циганами... нічого не буду зв'язуватись а от міліція суд і за грати бабу це кльово... так і зробимо...

...вони в мене обоє будуть знати почім фунт лиха... закоханий бачите а вона про дитину нашу подумала... як вона буде її сприймати потім... що я скажу їй про маму яка блядує з дівчаком... що вона їй колись скаже... ні, я мушу цю курву Любку засадити таки мушу... а якщо він ще до неї бігає... то сам Бог велів... от шкода що його теж не можна засадити за це... батько дитина яка є рідня моїй доньці через маму... курва ненавиджу циган взагалі завжди їх не любив а зараз просто ненавиджу... ну, дасть Бог буде і на моїй вулиці свято... я її таки засаджу... так що давай брате допомагай ти все ж таки і родич і друг справжній що б я без тебе робив... маєш машину то придивляйся вечорами а там заяву в міліцію і вперед... буде курва знати як родину ганьбити...

Невеличке приміщення судового засідання було вщерть заповнене людьми. Перед старим триповерховим будинком в центрі міста, де містився обласний суд, товпилося чимало людей, очікуючи результату незвичайного судового процесу, що сколихнув населення і міста і всієї області.

Засудять її чи не засудять. І наскільки. І що буде далі. Про це велися балачки зараз в юрбі, де було багато тих, хто знав підсудну, але доволі й таких, хто прийшов через розголос у пресі й телебаченні, аби на свої очі побачити незвичного типу злочинницю.

На площі було чимало й циган. Жінки у звичаєвих картатих спідницях і з хустками на плечах, чоловіки й молоді хлопці, переважно в джинсах і шкіряних куртках... Розмовляли неголосно, або просто мовчали. Кілька циганчат бігали одне за одним поміж старшими, граючись як завжди, і не дуже зважаючи на доволі похмурий і напружений настрій натовпу.

Врешті почали виходити. Засідання скінчилося.

В натовпі прошелестіло — їй дали три з половиною року ув'язнення.

Старша, сивувата циганка виходила поволі, важко вдивляючись вперед себе, вочевидь шукаючи поглядом своїх. Вона була огрядна, у темній куртці і, як і всі циганки, в широких спідницях і картатій хустці. Стара циганка підійшла до підлітка, одягнутого, як всі цигани, зовсім юного, з густим чорним кучерявим волоссям по плечі, який не дивився на неї, навіть не зиркнув, а лиш далі напружено вдивлявся у двері, з яких виходили ті, хто був на суді.

— Все, Васильку! Три з половиною роки вона дістала. Добив-таки суд той її колишній чоловік! Щоб йому на тому світі від цього зле було!

Василько лиш провів рукою по волоссю, звичним жестом відкидаючи його ніби назад, зблід лиш і мовчав.

— Все, синку! Ходімо додому!

Але хлопець мовчав, напружено вдивляючись у людей, що виходили.

І коли врешті побачив високого дебелого світловолового чоловіка, що йшов, з кимось розмовляючи, із виразно задовленим виразом обличчя, раптом кинувся вперед, вихопивши складного ножа з криком:

— Я уб'ю тебе зараз, падло! Я уб'ю тебе і все!

І, розштовхавши натовп, вдарив ножем, цілячись у живіт, того високого чоловіка...

Той, почувши крик, вчасно відсахнувся, і ніж ковзнув по його руці, роздираючи сорочку.

Але Василько встиг ударити ще раз, вже не тямлячи себе і не вирізняючи цілі, в яку мітив, бо в цей час ззаду схопили його люди, відтягаючи від жертви, а той чоловік, закривавлений, поволі осідав на землю.

Вискочили із приміщення суду міліціонери і схопили Василька, який істерично кричав, що вб'є Миколу рано чи пізно, виривався і махав у всі боки ножем, поки ножа з його рук не вибили і не скрутили йому руки.

Він вже лежав на землі із заломленими ззаду руками, і все ще звивався і кричав:

— Я все одно уб'ю його колись! Я помщуся за неї! Я помщуся!

За кілька хвилин появилася міліцейська машина і хлопця заштовхали туди.

Циганка в плачі заломлювала руки, її оточили родичі-цигани. Публіка з жахом і трепетом дивилася на те, що сталося на її очах.

Але головна частина трагедії була вже позаду.

Врешті вивели із приміщення суду Любу Попадюк, яка ледь не втрачала свідомості, так що міліціонери вели її під руки, і посадили в тюремну машину. І це був кінець вистави.

За годину площа перед судом спустила. І все затихло.

У понічному саду палало багаття, довкола якого сиділи цигани. Всі мовчали досить довго, тільки хтось підкидав хмиз у вогонь час від часу. Усі чоловіки, різного віку і вигляду, вони очікували на щось, і в повітрі панувала сторожка і химерна тиша, здавалося, зараз щось станеться, і напруження загальне було таке велике, що майже чутно було биття їхніх сердець серед чорної ночі. Тільки місяць повний і червоний світив невмолимо і суворо, і зірка біля нього, велика й осяйна, закликала до думок.

Врешті Ром Баро встав і сказав:

— Час!

Всі цигани встали колом довкруз багаття і взяли за руки.

— Сьогодні, у п'ятницю, на повному місяці і при яскравому світлі Вовчої зірки, ми, цигани з роду Вовків, звертаємо наші погляди до місячного світ-

ла і до проміння Вовчої зірки. Ми жили багато років у страхові й покорі, з покоління в покоління передавалося наслане на нас прокляття. І всі, хто вмирав насильницькою чи випадковою смертю у своїх двадцять років, затиснуті прокляттям Вовка, не знайшли спокою і вічного миру на тому світі, їхні душі жили між нас усі ці роки і вимагали від нас сягнути прощення, вимагали наших життів і почуттів, аби звільнитись назавжди і знайти спокій на Заході Сонця!

Сьогодні іменем Вовчої зірки, яка була, є і буде завжди якнайближче саме над нашим племенем, я закликаю вас усіх разом піднести наші душі до Неба і у братерському циганському ланцюгові відтворити силу, яку ми недавно знайшли. Один із нас, його немає тут, спромігся несамохіть подолати прокляття роду, сягнувши вершин такого кохання, заради якого старша за нього жінка пожертвувала своєю родиною, становищем у світі, майже своїм життям і в біді, у в'язниці не відреклася від нього, народивши йому двох дітей, які вже сьогодні живуть з нами.

Звертаючи наші погляди до світла Вовчої зірки, згадаймо всіх тих, хто загинув молодими від прокляття, і помолімося мовчки, щоби їхні душі знайшли спокій і щоби назавжди прокляття полишило нас і Рід Вовка жив у спокої і мирі!

Він замовк, і, поки цигани молилися подумки, раптом ніби струм пробіг через їхні сплетені руки і усе докола затрусилось на мить, як в пропасниці.

І раптом небо осяяла велика блакитна блискавка, кінець якої спирався на землю в центрі кола, яке творили цигани, і оббігав ніби циганське коло, і по цій блискавці вгору полетіли вогні один за одним, і циган трусило і трусило, а потім раз усе затихло, блискавка зникла і знеможені усі повалились чи просто попадали на землю.

Багаття ще ледь жевріло.

Врешті Ром Баро встав і сказав:

— Всі бачили? Ніхто нікому ні слова!

Це наша таємниця.

Їхні душі заспокоїлись і ми вільні. Наш Мічений Вовк виграв свою вовчу війну!

Ще треба йому Дзеркало Світла. Але воно прийде. Воно вже поруч. Він усе виборов.

Він вже не Мічений, він просто циган, як і ми всі. А наше прізвище Вовк — відтепер тільки прізвище.

Але ми ніколи не забудемо, що наша покровителька, яка була неласкава до нас, несе в собі не тільки помсту і руїну, але й велику Любов, і тепер вона повертається до нас світлим своїм промінням!

— Хай буде так!

І цигани піднялися, і могутній чоловічий хор задзвенів нічною піснею волі — хай буде так!

Перемовки з Вованом мене часом хоч і діставали, але були на загаль для мене особливо плідними, та й Вованові вочевидь було зі мною цікаво сперечатися. Це у нас звичайно йшло на кінець дня,

коли більш-менш робота закінчувалась, або хто із нас залишався чергувати по номеру, а інший ще закінчував роботу і, закінчивши, валив по пиво, і так по канапці і по пиву — і поїхали.

Сьогодні були чергові літературні дебати. Я сказав, що вичитав у Кіплінга, що піднесення розумової й енергетичної діяльності людини особливо високе в постпубертатний (Вован тут же вставив, та скажи вже просто, коли яйця виростають) період, а у віці двадцять два — двадцять три людина переважно тупіє.

Ну і далі понесло-поїхало.

Ти вважаєш, що ми з тобою вже тупі придурки, а ці сцикуни, які тільки вчора почали дрочити по-твоєму генії і інтелектуали!

Та ти вийди на вулицю і подивись на цих геніїв. Гральні автомати, драп і секс... І ще пива випити, а то й горілки. Ото й усе, що в них у голові.

От послухай анекдот. Про школу. Тобі ж цікаво.

«У класі новий вчитель. Іде перекличка:

— Іваненко!

— Я.

— Яцишин!

— Я.

— Х...Хуїв!

— Я.

— Що це в тебе за прізвище? Може, написали неправильно?

— Ні. Все правильно. Просто я болгарин.

— А-а-а. Ну сідай, болгарин... Хуїв.»

— А щодо малолітнього сексу, — Вован не вгавав, — то я тобі пісеньку нагадаю. Народ скаже, як зав'яже.

— Мамо, я женитися буду!

— Не женися, сину,
Біда тобі буде,
Будеш спати, цілувати,
А хліба не буде.

Не послухав мами,
Взяв та й оженився,
І до жінки Катерини
Раком причепився.

Ой цілує нічку,
Ой цілує днину,
Стара мати руки ломить —
Схаменися, сину.

Як націлувався,
Як наобіймався,
Під очима почорніло,
А живіт запався.

Задзвонили дзвони
І у неділю рано,
Поховала мати сина
Через цілування.

— Ти, звичайно, крутий, Воване, і жарти в тебе кльові. Але одномірні. От тобі здається, що все це фігня, бо ти не можеш її схавати, і ти вже не проти, і все тобі тут не подобається. А я бачу зараз все зовсім інакше. Раз на раз не приходиться. Один

малий за віком, а вже дорослий фізично. А інший за віком ніби вже мав би бути чоловіком, а фізично — ще не дозрілий.

Так що кожному — своє!

Я заперечував йому спокійно, бо знав, що маю рацію, хоч позірно Вован ніби казав правду. Ту правду, в яку вірили всі довкола. За винятком кількох людей. І серед тих кількох тепер був і я.

А Вован не вгавав.

— Котра година? — питають у чувака.

— Без п'яти одинадцять.

— Гм. Це що — шість? Чи як?

Я навіть йому трохи заздрих, скільки в нього веселої енергії, і живеться йому не так-то вже й добре, але отак із жартами, напевне простіше все переносити. Я так не вмю, бо все переживаю глибоко, ношу в собі, і якщо й не показую іншим, то по мені однаково видно, що я знову втрапив у якусь психологічну халепу.

Вован:

— А от ще про любов!

Дзвонить мобільний телефон. Чувак вмикає і каже: «Це ти, кохана?»

Дружина відповідає: «Та ні, це я!»

Отак ми й розмовляли завжди. Мені — Гессе, йому — Мураками, мені Кіплінг — йому Бегбедер, мені — «Пінк Флойд», йому — «Фактично самі». Він читав те, що я, я читав те, що він, але уподо-

бання наші були різні, і ми втикали собі з ним годинку-другу частенько, і це було кльово.

От лиш я часом замислювався, чому в мене якісь уподобання ніби старомодні, а Вован — крутий неформал, як каже мій малий.

З Женькою в мене дуже дружні взаємини, більше того, я його дуже люблю і він мене теж. Але різниця у віці в чотирнадцять років далася взнаки дещо пізніше, коли Женька підріс. Бо до того він ходив за мною по п'ятам і у всьому намагався мене копіювати, до смішного.

А одного разу захотів бути собою, і пішло-поїхало. От тобі і пубертатний період. Я сам, я знаю, а ти не розумієш, а тут ще дівчата за ним чередою — мій Женька дуже симпатичний, гарніший за мене це точно, ну і трахатись почав доволі рано, і тут вже в нього попер такий собі самець маленький, ще дурний, але вже пуцько в нього стирчить і він кричить — я сам все знаю і вмю.

Колись ми з ним отак завелись і він каже — Любко, ти загалом прикольний чувак і до тебе всі добре ставляться, так що не переймайся, що ти не такий крутий, як Вован...

— Я й не переймаюсь, я живу собі так, як я можу і вмю.

— Та ні, не те. Ти трохи часом переймаєшся, я бачив. Але от для прикладу, твій шеф, Іван Васильович, теж зовсім не старий чувак, а це галімії відморозок, мамо ховайся! Він ще з мезозойської ери, недавно на птеродактилях їздив.

— Птеродактилі, до речі, літали...

— Ну на бронтозаврах. Він точно що позавчорашній, ти лиш глянь, як він вдягається, і як говорить. Відстойний недоделок! А ти, ти кльовий, просто якийсь трохи інший... А так у тебе все тіп-топ!

Те, що я якийсь інший, я давно вже відчув. І не те, щоби хотів бути, як всі, далеко ні. Але це мене якось внутрішньо віддаляло від таких, як Вован і мій Женька.

От вони би ні за що не влазили в цю загадкову історію Василька і Люби. Напочатку цікаво, що малий забрюхатив училку. Це круто. Потім ще раз — на і зашибись. А далі — їм вже нецікаво.

А мені не так саме трахання цікаве, як от любов, отак божевільна, всепоглинаюче кохання Люби і безумне шаління малого циганчука, який через секс пізнає поняття кохання і провалюється в нього назавжди і так глибоко, що зметає з себе родове прокляття і обоє стають вільними.

Мені це цікаво, мене це зворушує, я вже душею з ними. Але хіба я можу пояснити Вованові чи Женьці, чому я цим так поглинувся. Мабуть, ні.

З такими думками я подався додому і узявся дочитувати кіплінгівського «Кіма» і з ним і заснув, і приснився мені знову якийсь химерний сон, що не мав ні найменшого відношення до кіплінгівської Індії.

Я захожу кудись у двір і раптом до мене назустріч кидається величезний білий пес, він стрибає мені на груди, і на зріст стає такий, як я, і він шале-

но радіє мені, обіймає мене за плечі, десь там обличчя мені вухом, а я радісно занурюю обличчя в його велику волохату шию і почуваю щастя, просто щастя, отаке от якесь полегшення і приплив радісної енергії, ніби я зустрів найближчу на світі людину, але щось більше ніж людину, просто зустрів щастя.

Я прокинувся здивований сном, і не позбавився цього радісного відчуття цілий день, в мене увійшла якась енергія, якась нова сила, я ходив замислений і думав — що це означає. Але насправді відчуття було більше за осмислення, і я перестав шукати значення цього сну, я просто згадував його, і мені ставало на душі радісно і тепло.

За всіма фольклорними і міфологічними ознаками і символами пес — це друг. Отже, я мав би набути якусь велику дружбу, когось, хто звільнив би мене від сумного вантажу спогадів, дав би мені нову радість життя.

І я розумів, це не повинен бути сексуальний зв'язок, це поза тілом, вище, це духовна близькість, тепло душі, проста віра.

Але нічого на видноколі мені поки що не світило, жодних нових друзів я не мав, і на цій веселій і приємній ноті вирішив чекати з моря погоди. Коли-небудь що-небудь можливо десь і появиться.

Але сон був, попри все, дуже приємний, і я його ніколи не забув.

Після довгих пошуків я, врешті, з'ясував, що неповнолітній Василь Вовк, отримавши три роки

позбавлення волі за збройний напад на громадянина Попадюка, перебуває у Прилуцькій виховній колонії. Діставши дозвіл на журналістське розслідування, я дістався Прилуцької колонії і мені вдалося порозмовляти з Васильком.

Коли я прибув до колонії, керівництво вже знало, за чим я приїхав — таке в мене було відрядження. І на моє запитання, що вони можуть сказати мені про Василя Вовка, начальник колонії усміхнувся.

— Нічого. Чудовий хлопець, трохи дивний, але дуже хороший. Нічого поганого, за два роки, що він тут у нас, жодних порушень, жодних зауважень, всі тут знають його історію, і, треба сказати, пацани в певному сенсі його поважають за те, що він кинувся на її колишнього чоловіка. Так би мовити, пацаняче відчуття честі і захисту своєї коханої, яка б вона не була, але це моя жінка. У них тут свої поняття, свої кодекси, як ми не намагаємось їх виховувати, все ж у кожному колективі є своє розслоєння, так би мовити, по рангах.

Василько — авторитетний хлопець, порядний, і дуже працьовитий. Вчиться на столяра, спочатку в ПТУ у нас вчився, а потім почав працювати. Він трохи дивний, його, невідомо чому, хлопці навіть побоюються, бо коли якась сварка — він як подивиться на когось, то той зразу знітиться, йому і битись не треба — у нас це взагалі заборонено, але всяке буває. А цей лиш гляне — і його супротивник замовкає одразу. В ньому є сила, певність себе, і отака от дивна навіть не хлопчача, а доросла сила.

І справа не в його дітях і його статевому житті до колонії. Він просто має в собі, ну як вам сказати, отаку от свою самість. Є такі пацани, що він ніби і є, але його ще нема насправді, він ще себе не зробив, не вибудував. А цей — є! Василько Вовк — таки є!

Знаєте, дехто тут вчиться, аби так собі, все одно треба навчитись якоїсь спеціальності. І працювати. У нас тут для вихованців — півдня школа, обід, а потім праця. Вони зайняті цілий день.

Так от Вовк намагається навчитись столярної справи насправді. Каже, що буде працювати столяром, як звільниться. Хороший фах, копійку собі заробить, як захоче.

І ще одне — отакі, як він, що потрапляють за грати волею збігу невдалих обставин, вони не злочинці насправді, в них немає злочинної психології, просто так сталося в їхньому житті, і вони виходять і ніколи більше не потрапляють до в'язниці. А от злодії — тут вже біда бідую, в них народжується бажання украсти, бо це ніби такий спорт, небезпека, але бажання, як нині можна казати, підіймає адреналін у крові, і все — тут його не зупиниш. І ці часто потрапляють, як вони кажуть — «на тюрму», знову. Особливо, коли звільняються ще зовсім молоді і диватись їм нікуди — роботи нема, вдома, як завжди в таких випадках, негаразди... Ну, і повелося...

Ну, але то таке, то наші біди.

Вовк ще й малює чудово. От у нас тут один письменник журнал випускає з творів і малюнків наших вихованців. То Вовк йому всі обкладинки

малює і ілюстрації робить для журналу. Талановитий хлопець.

Але що далі з ним станеться, то вже, як кажуть, буде видно... Але він себе вважає дорослим — двоє дітей — і каже, що його головне завдання стати на ноги і заробляти на утримання родини...

Та побалакаєте з ним самі, побачите. Ми його на сьогодні звільнили від школи і від праці — так що можете з ним пробути скільки хочете...

Я знав що вона вагітна все вже було давно позаду ми вже були разом двісті разів чи триста чи скільки я на початку рахував до ста... а потім вже було як завжди я дочікувався коли нікого не було в школі і знав що вона чекає мене в учительській... а тут в школі це завжди була небезпека і в цьому теж була принада і зваба переступити всі закони всі пороги саме тут де ніхто не міг підозрювати такого саме тут... де я просто учень сьомого класу... я тут трахаю свою учительку вже який сотий чи двухсотий раз і шалію від цього... нагнувши її на столі на який вона лягає грудьми виставляючи переді мною вже безсоромно свої білі круті сідниці від самого вигляду яких я одразу млію і штани в мене вже розстібнуті стрижень наготові і я вже завченим рухом входжу в неї і вона вже давно мокра... бо сама чекає цієї миті... і ми починаємо наш шалений шкільний вальс і рухаємось в такт... і вона рухається мені назустріч як завжди ми рухаємось разом... і я кінчаючи в насолоді ледь стри-

муючи стримую свій яскравий могутній переможний і щасливий крик радості і перемоги... давлюся хрипло і гарчу б'ю ногами як дикий звір... я знаю я знаю хто я і що я... я знаю але зараз я в ній з нею я це я той який ким би я не був я з нею це справжній я і я кінчаю в неї як завжди ніколи не випускаючи насіння... все одно буде наша дитина... ми колись будемо разом... і в знеможі я лягаю на неї і коли кінчаю просто в шалі кусаю її в потилицю в спину виючи від шалу... і вона щаслива тримає мене обома руками за сідниці в такт притискаючи мене до себе... ніби сама трахає мною себе... і мені від цього ще краще і ще м'якше і не виходжу з неї я лежу на ній і вона знає вже це... я лежу на ній кілька хвилин... потім починаю ворухитися всередині потім труся об неї потім знову встаю і коли почувую що мій стрижень напружився всередині неї не виходячи з піхви та починаю рухатися тепер довше... і вона у ще більшому шалі трахає мною себе ледь стримуючи виск... тихо але радісно тоненько таки вищить і щаслива... і це наповнює мене гордістю і я вже довше тепер пробиваюсь до нового закінчення... і ми кінчаємо разом і я знаю щоби не було потім аби світ завалився... цю жінку я люблю і буду любити до кінця своїх днів... можу поклястися перед Богом і людьми... я маю її я хочу її я люблю її...

— Скільки того в нас було? — Василько усміхнувся і почав думати.

Ми вже сиділи з ним три години і майже заприятнилися. Симпатичний пацан, справді гарний зовні, можна собі уявити, що коли в нього ще чорні кучері по плечі, то хоч в кіно знімай у ролі головного коханця.

Зразу напружений і не дуже доброзичливий, стриманий і небагатослівний, а зараз він уже тріпався зі мною як із давнім знайомим, так принаймні мені здавалося.

І я подумав — от цигани, курва мати, наш би ще довго закривався і недовіряв. А цей вчував правду, що я не сука, як вони кажуть і не прийшов на журналістську малинку на халяву про гаряче бабок заробити, що мене це справді якось зачепило. І якщо я щось напишу, то напишу правду...

— А чого це вас так цікавить? — він уже жартував.

А потім не чекаючи на відповідь казав:

— Якщо по правді, то разів триста а може й чотириста — в той перший період, у тих вісім місяців.

Знаєте, я от став старший на чотири роки, відколи то все почалося, і можу побачити себе, як пацана, який був божевільно закоханий. Чуєте — **БОЖЕВІЛЬНО**.

Це був не я, мені здавалося, що мене нема, що це не я, я хотів її щодня зранку до вечора, я хотів бути з нею, біля неї. Думав про неї, увісні вона мені снилась і я хотів її, як хоче старший юнак свою кохану, з якою у нього вже почалося нормальне трахання.

У мене були хвилини, коли мені було так добре, що я хотів умерти, щоб не вертатись від цього щастя до іншого світу.

Бо я мусив лишати її, я весь час мусив лишати її, і чекати нової зустрічі.

Ви знаєте, у циган не так, як у вас. Ви ото пристроїтесь на якусь роботу і пашете зранку до вечора, і завтра теж, і так завжди. А в нас такого нема. Працюєм вільно, але вкалувати мусиш — мамо не горюй. Ото перепорудування, мандри по всій країні, торгівля, закупка товару, організація вагонів, перевозка, здача товару... це все нелегка робота, це клопоти, ризик, проблеми.

Але це робота, яку ти вибираєш.

У мене батько давно загинув у бійці, зарізали ножем.

Мама у нас в роду головна, як вона скаже, так і буде. У нас старшого не можна ослухатися ні в чому.

І коли почалася в мене любов, вона мене закликала і сказала — ти дуже молодий, що з тобою діється, ти сам не свій, сину.

Я сказав чесно — я її люблю, я хочу з нею одружитися, і ні з ким більше і ніколи, тільки з нею.

Я все розповів мамі, і вона сумно так на мене подивилась і сказала — буде в тебе велика біда з твоїм коханням, але потім все буде добре.

Я вірив їй, я знав, що вона то знає краще за всіх.

Але я теж знав.

Розумієте, якось я приніс їй малюнок — це Люба мені дала — там отой Амур голий з луком і стрілами — і кажу: «Бачиш, який з давніх часів образ любові».

Вона довго думала і каже: «Бо любов завжди молода і дурна, і тому стріляє з того лука дитина, бо сама не втямить куди вцілить. А з другого боку любов — це малий голий хлопчик — як ти от! Це власне ти! Ти сама любов зараз — тільки стрілу ти направив на себе. Бережися, синку!»

— Розумієте, вона мені не сказала — не ходи до неї, тобі зарано жити сексуальним життям, вона для тебе застара — всю оцю херню, яку кожна мама би сказала у вас своєму синові і очі побігла видряпувати отій, яка його звабила.

Не вона мене звабила, я її звабив. Я даю вам слово честі.

Ще з другого класу, як я на неї дивився, в мене вставав. Так-так, років у дев'ять вже вставав, а в десять я вже дрочити почав, бо так воно в мене рано закрутило в яйцях.

Я пропускав школу, і не бачив її два роки, бо ми мандрували, і я трохи ходив у школу, трохи не ходив. Аж тут у шостому класі я приходжу в школу у вересні і раптом приходить вона на урок і в мене одразу все всередині мліє, просто мліє.

Я аж дивитись на неї не міг. Така вона була гарна, ще гарніше, ніж раніше, така свіжа, усміхнена і чиста.

Якесь світло в ній було, чи що.

Мені бракує слів, тоді був малий.

Але я просто одразу захотів її, так отак тупо по-пацанячому, мріяв — от би її трахнути.

Але я добре малював, і зараз ніби нічого малюю, і вона побачила і сказала, що в мене безумний талант і вона зі мною сама займеться малюванням, бо й вона малює, і десь трохи малюванню вчилась.

Зрозуміла річ, я щасливо погодився, ми почали лишатись після уроків і вона вчила мене малювати, а я в підчасі вдихав її запахи, доторкався до неї ближче, горнувся до неї і вже був щасливий, вже. А вдома мало не кожен день дрович, думаючи про неї. І це трохи давало мені заспокоєння, але не багато, бо я знову бачив її.

Тоді вона поставила в школі п'єсу, і я теж грав у тій п'єсі, і в нас були репетиції, і вже мої однокласники почали кепкувати — щось вона так тебе балує, так тебе весь час по голівці гладить.

А я сказав — почекайте, я ще виїбу її, от побачите! Я розповідаю правду. Бо початок був саме отакий.

Я її хотів, мені було при ній добре, але що я тоді, малий циганчук, міг знати про більші почуття, про єднання почуття і тіла, я був простий, як правда — це її слова, тупий, як сибірський валянок — теж її слова — і гарячий, як сто чортів на сковорідці.

Це я зараз так з вами розмовляю, бо ви не уявляєте, я цілий рік з нею розмовляв і стільки і так, що ніяка школа нічого такого і за десять років не

навчить. Не забудьте, що я хоч був пацаном, але все ж об'їздив і Україну і Росію, і у Казахстані побував, так що про життя щось таки знаю.

І про трахання. І про жінок також. І якби не ця історія, то в тому ж би віці я обов'язково когось би трахнув, бо женилка в мене вже виросла і навіть вусики тоді почали вже пробиватись, так-так, у тринадцять, може, тому, що я чорний, але ж бачите, який я зараз поголений, в мене вже борода може бути — мамо ховайся, якби запустив.

Я почав бувати у них вдома, чимдалі частіше. І мій брат молодший приходив зі мною кілька разів. Але переважно я сам.

Чоловік її одразу був мені противний. І повірте, не тільки тому, що то її чоловік. Він просто був така собі тварюка. Здоровий тупий рагуль. Дітей я бачив один раз. Діти як діти. Він їх переважно тримав у своєї матері в Червонограді.

Як вона могла з ним зійтись, не знаю. Доля злого випадку.

Коротше, він ніби й звик до нас, що ми з братом, або я сам, у них в хаті товчємось. Але вочевидь нас не любив, ми його дратували.

А справа в тім, що і хата то була її, батьківська, і машина її. Я от думаю, може, той шнир з нею й одружився, що придане таке було круте, зробив її дитину і подався далі у свої подорожі.

На щастя, він вдома бував рідко, бо в Луцьку роботу втратив і зробив фірму в Червонограді і Луцьку і мотався туди-сюди весь час.

Коротше, одного разу він приїжджає додому з Червоноградом під вечір, а ми з Любою сидимо у них в хаті і малюємо.

І він як психане — що тут за циганський табір — як не прийдеш додому, хтось тут завжди товчеться в хаті.

Я це почув — за свої зошити і тікати з хати — вона щось йому крикнула і за мною, але я побіг бігом. Ми тоді жили на вулиці Миру, а з Кічкарівки туди чималий шмат.

Вона скочила в машину і наздогнала мене вже на місточку, там, як на Красне їхати.

Я сів у машину.

Вона обняла мене і почала плакати, що в неї таке життя, і що я їй дорогий і що я єдиний, з ким їй добре, і вона поцілувала мене десь у вуха чи в шию, а я відсторонився і поцілував її в губи, і вона не відсахнулася, а тільки затремтіла і почала відповідати мені язиком і губами, я думав, що от-от кінчу аж, і у мене все стояло, вся кров вирувала, все кипіло і рвалося всередині, і ми цілувались довго і не хотілось розставатись.

Врешті вона відвезла мене додому і я не міг спати, поки не кінчив кілька разів, відчуваючи її губи на своїх, її руки, що обіймали мене, її груди, які притискалися до мене вже не випадково, а свідомо і спрагло.

Минуло кілька днів, у мене був день народження — тринадцять років.

Я розумію ваше здивування. Але якщо ви розумієте мене, то розумієте.

Так казала моя мама.

А якщо хтось тебе не розуміє, то не пояснюй йому, марно, він тебе й так не зрозуміє.

І слухай і дивись, ти ж маєш у собі все від мене. І зразу відчуєш — варто говорити з людиною чи ні, і що вона тобі і хто...

Тому я з вами так відверто розмовляю.

Ви от поїдьте до моєї мами. Дітей моїх побачите, а головне маму!

О, вона — це особлива жінка. Справжня циганка. От побачите.

Коротше, у нас дні народження спеціально не святкують. Купила мама мені сорочку нову, вранці подарувала, та й усе.

А вона закликала мене до себе. Чоловік якраз на кілька днів знов поїхав.

Торт купила, вина, цукерок. Одне слово, вишло справжнє свято.

Але я, скажу вам, ніякого свята не хотів, тьотю хотів, але я думав лише, як би її знов поцілувати.

І тут вона підійшла мене привітати, якраз чарки налили з вином маленькі, і обійняла, бажаючи мені усього, усього...

А я вже, не чекаючи, поки вона закінчить, обняв її, впився губами в її губи, і вона не пручалась, тільки зойкнула тихо і сама впилася в мене, і тут я почав хапати її за груди і за сідниці і просто повалив на диван і ліг зверху на неї, і тоді вона вже

схопила мене за сідниці і притисла до себе, і я почав соватись на ній, і вона почувала мій набухлий прутень на собі і почала вигинатися, і я закопив їй спідницю і почав розстібати штани, і тут вона сама допомогла мені розстібнути штани і залізла рукою просто в труси, і схопила мене за кінець, і зітхнула, і я думав — вже кінчу зараз, але не знав що робити, і вона, не випускаючи кінця з рук, іншою рукою стягнула з мене штани і перевернувши мене на спину, нахилилась і ухопила мій кінець губами, і почала пестити язиком, і зробила кілька рухів вгору і вниз, і я кінчив.

Просто їй в рот, не тямлячи себе від щастя, і таким солодким вибухом, якого я ніколи в житті не мав досі.

Ну а потім вона просто не випускала мій кінець з рота ще кілька хвилин, і він знову набубнявів, і вона випустила мене, скинула труси, і я скинув штани повністю і ліг на неї, і вона вставила сама мого прутня в себе, і я почув себе найщасливішим хлопцем у світі.

Я ночував у неї дві ночі підряд, і то все відбувалося по п'ять, шість разів.

А потім, коли почалося звичне життя, ми вже звикли трахатися, і це відбувалося де завгодно і в класі після школи, і в учительській, і в спортзалі, і в неї в машині, в неї вдома, коли чоловіка не було, і вона завагітніла, і я знав це і сказав, що одружусь з нею і буду жити все життя і дитина нас поєднає назавжди.

І вона вирішила негайно розлучатися з чоловіком і якимось жити зі мною.

А тут приїхав її чоловік і захворів і, сволота, сидів вдома два тижні, і я не міг витримати цього, і він привіз дітей, і вона мала бути вдома одразу після уроків, і я писав їй листи, я писав їй, як я її люблю, як почуваю кожну клітинку її тіла, як я хочу її, який щасливий кожного разу, коли ми трахаємось, бо щасливішого мене на землі хлопця немає.

Я не посилав цих листів, я просто передавав їй з рук в руки, бо бувало так, що ми мали годину часу, і встигали потрахатись, кінчити обоє, і мали розбігтися, і я не встигав навіть сказати їй ще раз, що її люблю, що не можу без неї жити...

І тому писав листи...

Ну, а далі ви знаєте.

Той знайшов листи, і його двоюрідний брат подав це в міліцію і вони настояли, щоби її заарештували за розтління мене як малолітнього.

Вона народила дитину, її випустили, і вона була сама вдома з дитиною. З моїм сином.

Як я міг її не побачити?

А як побачив, як я міг її не хотіти трахнути одразу ж, після двох місяців перерви.

У нас було півтора місяця.

Вона сказала через місяць, що знову вагітна, і я сказав — слава Богу — тепер ми зв'язані навіки перед Богом ми чоловік і жінка, треба лиш зачекати пару років і ми будемо разом назавжди.

І ця потвора — що йому було ще треба — він і так подав на розлучення і забрав дітей — вислідив нас, і навів міліцію, і настояв, щоби її таки посадили.

Ну і ви знаєте, я його таки дістав раз по руці, раз у живіт, не смертельно, але аби знав!

Моя друга дитина також народилася в тюремному пологовому будинку. Дівчинка. Діти живуть з моєю мамою.

А я навіть задоволений, що мене посадили, я набув спеціальність, щось вмію сам робити руками. Потім на волі, може, я подався би на якихось дівчат, а чи ще на щось, а тут — як у монастирі — і ще ж учусь в школі — сподіваюсь здати екстерном за одинадцятий клас, аби більше до школи ніколи не ходити.

Ну, от вам моя історія.

А знаєте що? Ви тут не випадково. Я вас чекав. Ну, не вас, а когось, і от ви прийшли, і тепер все гаразд.

Не дивуйтесь. Я багато чого почуваю такого, чого не можу пояснити розумом. Але вгадую. Ви от з моєю мамою поговоріть, вона вам все розповість. Я їй напишу, а поза тим вона днями в мене тут буде, я їй розповім про вас.

Ви думаєте, я кожному би от так розповідав? Отак от все про себе і зразу? Та ви щойно зайшли — і я вже знав, що зможу бути з вами відвертий.

У вас душа відкрита, і погляд відкритий. Я от на вас дивлюся і бачу себе. Як у дзеркалі. От роз-

повідая вам і все бачу, що було зі мною. Мені було треба когось такого, кому би я міг і хотів оце розповісти, отакого, хто би для мене став дзеркалом. І я би там побачив себе. З вами отак і сталося. Я радий, що ви до мене прийшли, справді радий, ви ж і самі бачите.

Не хочу зарікатись, але гадаю, що бачу — як і що буде. А от ви скажіть, чому ви вирішили про нас написати, що вас потягло до мене в колонію?

Не знаєте й самі! Так отож. Бо так мало бути. Ви повинні були сюди приїхати. Та не смійтесь, за деякий час все буде видно.

Я ось для нашого журналу вірша написав. Хочете, я вам його прочитаю?

Наше солодке дитинство, наші важкі тривоги,
Заборонені ігри, вибухи юного шалу,
Наші тривоги і пісні, сумніви в ніч безногу,
Повернулись і знову ось перед нами стали.

Заборонені ігри, що може бути звабніше, —
Переступати кордони, пристрасть украсти голу,
Заборонені ігри — дотик чужий і грішний,
Заборонені ігри — іншого тіла мова.

Я слухав і не вірив своїм вухам. Ні фіга собі, та він ще й вірші пише, та й які! Тут виразно вчувалося, що пацан втикає, що і до чого, і що те, про що йшлося у віршеві не тільки пережите, а більше того — вистраждане. Мені здавалося, що цього вірша зрозумів би багато хто, нічого не знаючи про долю автора цих рядків.

Зайчик собі побігайчик, іграшки дивні дитячі,
А хочеться в небо злетіти, беркутом впасти
на здобич,
А хочеться аж до сонця підняти свої невдачі,
Щоб випалити з них болі, щоби дістати поміч.

Заборонені ігри, що може бути гіркіше,
Гіркіше аж до нестями, до пристрастей
без вагання,
Заборонені ігри — жити й не думати більше,
Заборонені ігри — правда, щирість, кохання.

— Я от спокійний вже, я з певного часу зовсім спокійний. От коли мене привезли сюди, я напочатку був просто скажений. А потім відсидів тиждень у ямі — так у нас карцер пацани називають — сам-один, тоді багато чого передумав. І раптом мені все стало зрозумілим. Всі проблеми стосовно колонії як рукою зняло. І в мене вже давно тут — все гаразд. А ви до неї, до Люби, теж поїдете?

Та я нічого писати не буду, вона все знає, тут моя мама регулярно і до неї і до мене їздить. Я переконаний, що і вона з вами нормально розмовлятиме. А від мене — ви лиш скажіть, що бачили оце.

Він розстібнув сорочку, на шиї в нього висів хрестик, і на хресту колючко.

— Ми з нею обручилися. Це її обручка, і я знаю, що вона мене чекає. Це все мине, вже скоро. І ми будемо разом!

Я п'янію від запаху його шкіри від першого його доторку я вже мокрію від його поцілунку... я втрачаю свідомість і вже тільки хочу його його усього

від кінчиків пальців на ногах які я обціловую, від тонких темних волосинок на його ікрах... я просту далі вгору його тілом далі вгору мене вабить ота таїна його підрослої чоловічості... він вже готовий але я не дозволяю отак зразу я цілую його ядра я оближую його між ногами і заповзаю в його задній отвір і він корчиться від незнаних відчуттів від відкриття нового світу... я ніколи нікого так не пестила я й близько не почувала себе так з чоловіком... а тут мара провалля примара життя в якій я щасливо тону у його чоловічості у його ще непевному і рідкому волоссячку на лобку і врешті торкаюсь його виструнченого стрижня і поволи охоплюю його рукою... і він вже рветься в бій але ні... я цілую його роздягаючи голівку і врешті забираю його повністю собі в рот і пещу язиком і щаслива від того що це він що я це роблю ніколи не робила чоловікові а йому все зроблю все... бо я люблю кожну його волосинку на тілі його соски на грудях його вигин шиї його пахуче смагляве тіло... і ось він виривається з моїх вуст і перевертає мене сам і вже знаючи вже не вперше і не вдруге вже вкотре впевненим майже чоловічим рухом входить у мене і я вже кінчаю відразу... щойно він входить у мене і в такт його рухам я кінчаю ще раз і потім ще раз від самого тільки відчуття що він такий юний в мені зі мною і він справжній чоловік і великий за розмірами на його вік хто б міг подумати але цигани зріють раніше... у них південні гени а в нього виразно рання зрілість він сам хотів

мене... він сам добивався він сам провокував малий грішник падший ангел... він рветься в мені чимдалі глибше і сильніше і я ще раз кінчаю вже відчуваючи і його закінчення... він стогне і глибоко важко зітхає знову стогне і знову і врешті вгвинчуючись у мене гей би весь цілком падає на мене закінчивши... і я не відпускаю його охопивши усього руками і ногами і ми так і засинаємо не розчіплюючись... він в мені так і лишається і більшого щастя я ніколи не мала... заснути із стрижем всередині... він малий і не важкий він коханий він єдиний я не можу без нього жити... не хочу без нього жити...

Я ніколи не бував раніше у циганських оселях і не уявляв собі, як живуть цигани. Вело мене до них оте дурне відчуття, що ти мусиш це робити, а чому — хер його знає, от мусиш і все. І я поперся на Красне, яке й так не дуже добре знав, бо то стара околиця Луцька, такий собі Шанхай місцевий чи Гонконг, маленькі вулички, приватні будинки, тут всі всіх знають, і йдеш ніби не в місті, а в якомусь глухому селі, де кожна собака собаці знайома. Одне слово, я йшов довго, матюкаючи себе за оцей пошук, а з іншого боку навіть хвилювався, як сприйме мене мати Василька, і взагалі, як мене сприймуть цигани.

Йдучи вулицею, яка називалась вулиця Миру, а за нею Радгоспна — Боже коханий, ще й такі назви збереглися, вже давно нема радянської влади й в помині і тих сраних радгоспів, а вулиці зберігаються, названі на честь — я вже бачив не раз —

якихось страшних кацапських комісарів чи генералів — і яке вони в Бога мають відношення до старого історичного міста Луцька.

По ходу я згадав анекдот, який Вован умудрився сьогодні вранці мені розповісти. Чотири слова, а є над чим думати.

«Я тебе люблю, ти такий класний!

Це правда, я себе... теж люблю».

Так, так. Оце так любов! Бува й таке!

Вован знав, що я зібрався сьогодні до циган. І не міг лишитися в стороні, аби щось не підкинути.

— «Полюбила свиня вовка, аж посиніла головка» — як тобі народна мудрість? — Вован широко усміхався, чекаючи на мою реакцію.

Я матюкнув його беззлобно і подався на Красне до циган. Мене вже його кпини на цю тему зовсім не займали.

Мої батьки жили й досі у Кременці, я часто до них їздив, але вже давно осів у Луцьку, де закінчив університет, і якимось вийшло, що став журналістом.

Йдучи вулицею Миру (от совети), я відчував на собі погляди з-за парканів приватних будинків чи з вікон. Я був тут чужаком, і вони хотіли знати, куди і до кого я йду і взагалі — хто такий і чого ходить тут в нашій околиці.

Врешті я дістався тої Радгоспної вулиці і під номером 14 побачив простий селянський великий будинок, у дворі якого вовтузилося кілька дітей — хлопчики й дівчатка, замурзані, напіводягнені — надворі стояло літо — і відкриті до незнайомого

дядька одразу ж — веселі білозубі усмішки, і всі разом повели мене до тітки Мар'яни.

— Ти знаєш оту зірку, найбільшу, що так світить яскраво біля місяця недалеко. Буває і вечірня і ранкова...

Я вже сидів у них кілька годин, і йти мені нікуди не хотілося. Тут було добре. Спершу було, так би мовити, прийняття. Звідкись понаходила повна хата людей. Швидко накрили на стіл — приймали гостя.

Вони вже чекали мене — знали, що я приїду і знали, чим і чому я займаюся. Я до того написав листа тітці Мар'яні, потім зателефонував, домовившись про зустріч.

Двоє старших братів Василька, високі, широкоплечі з неголеними бородами і вусами, але гарні приємні хлопці, його дядько, і його сини, дві сестри Василька також, це були їхні діти, і... дівчинка двох і хлопчик трьох років — надзвичайно гарні — діти Василька і Люби. Потім заходили ще сусіди і родичі, і ми говорили про все разом, головне про Василька і Любу, про суди і тюрми, про газети і людей.

Я сидів у них і враз мені захотілося бути циганом, жити їхнім життям, перейматися їхніми інтересами, заглиблюватися в їхній стиль життя, бо тут все було прикольне, а головне — вони почували себе вільними від світу. Законів для них не існувало, правил також. Історія Василька була ніби звичайна, от лиш лихі суди і сволота її чоловік, а так — ну що, є діти, ну і слава Богу.

Тоді вперше я побачив дивний звичай — поставили сім чарок і пляшку горілки — для чоловіків. Першу пляшку п'ють тільки чоловіки, стоячи — і всі з одної чарки, а всі решта чарок стоять тут же на столі, але неторкані.

Отак ми випили швиденько пляшку горілки, а потім сіли за стіл уже зі всіма.

Пообідали, випили добряче. А тоді, вона була тут вочевидь за командира, Мар'яна, Василькова мама, сказала всім забиратися з кімнати — у нас з нею окрема розмова. Діти бігали по хаті і ніхто на них не звертав уваги. Але малий, його звали Сашко, трьох з половиною років, заліз мені на руки і лазив по мені як по дереву, і обіймав мене, потім кудись біг, потім знову появлявся і кидався мені на шию. Його хотіли прогнати, але я не дав, від малого йшла дивовижна позитивна енергія, він просто влипав у мене, як... моя дитина, я сказав би це так, але в мене не було дітей, і тут я вперше якось гірко за цим пожалів...

А Мар'яна сказала — мені Василько написав, і я до нього зразу поїхала, і він розповів про тебе. Я знаю, що він помилитись не може — у нього Божий дар. Але ж ось дивись — це його син до тебе прилип.

Бачиш, як воно в житті. Чому малий так прилип до тебе? Чому ти до нас прийшов?

Бо така була воля Божа!

Я зазирнув йому в очі, мені цікаво було побачити, що я там побачу, що я почую чи, точніше, відчую в очах зовсім малого вовчєнати.

Очі були чисті, відкриті, з них променіло ясне і світле дитяче почуття цікавості і приязні, але коли я вдивився в них глибше, я помітив десь у кутиках рота малого, у його виразі обличчя ледве помітною тінню проковзнуло, що він також вовк, і все не так просто з ним буде і зараз, і колись. І я трохи злякався, але притиснув його до себе, не перериваючи розмови із Мар'яною, ніби захищаючи його від майбутнього, від прийдешніх випробувань і тривоги.

На ньому вже не буде родового прокляття, більше того, він лиш наполовину циган, тож багато чого в його генах має бути інакше. Але вовча порода в ньому десь вже зараз проявлялась, і я подумав — мабуть, тепер це може бути сила і спроможність, а далі — як Бог дасть. Адже межа між добром і злом в людині насправді дуже хистка. Як повернеться психіка цього малого, що переважить? Бо сила в ньому є, але вона ще сліпа, неосмислена, тому він так себе поводить. А підросте? А почнеться період дозрівання? Що ж буде з ним?

Але то вже його доля і воля Божа, воля Провидіння!

Забиратися з хати п'яній компанії важко, отож ми з Мар'яною пішли до іншого покою, Сашко йшов з нами, тримаючи мене за руку, його сестричка мала щойно два роки і також появлялася до нас і підходила до мене не раз, але Сашко вже завоював собі право власності на мене, і коли ми сиділи з Мар'яною, раз по раз прибігав і знову зала-

зив мені на коліна. Вперше дитина своєю набридливістю не тільки не заважала мені, а навпаки, мені було дуже приємно, я почував якусь духовну близькість з малим, і вже підпитий і в чим далі кращо-му настрої під час розповіді Мар'яни в якусь мить почув себе також вовком — невідомо, з великої чи малої букви, але одним з них, мені захотілося бути одним з них, і щоби це все безпосередньо було також моє, і ці люди, і малий Сашко, і Василько з колонії, і всі ці цигани були моїми, а я їхнім... Але хто я насправді і чому я тут?

Врешті ми усілися в одній із кімнат. Це була спальня з горою подушок і покривал — чистюсінька, з щойно випрасованою білизною і мереживними покривалами.

— Так отож, знаєш таку зірку?

— Ну звісно, знаю! Венера — зірка кохання...

— А ти знаєш, що кохання — це добро і зло разом. Це може бути щастя і біда. Смерть, божевілля, втрата всього. Кохання, як вогонь — воно гріє і ніжить, може бути лагідне і приємне, але може бути суворим і безжалісним, і може знищити людину нанівець.

— Та всяке буває...

— А ти зараз мовчи і слухай, що я тобі розповім. Ти у нас ніби вже свій. Ти хоч і гаджо (це по-нашому чужий), але свій. Тебе прийняв Василько, тебе відразу полюбив його син. Ти вже наш.

Але я знаю те, що ти не знаєш. Це тобі не науки ваші, це — правда.

Колись давно ця зірка називалася Вовк, або Вовча зірка. А ще давніше її називали у далеких країнах, може, у Єгипті, — Люцифер. А ти знаєш, що це?

— У-у, знаю, але... Це диявол!

— Мовчи, кажу! Бо ти думаєш, що знаєш, а насправді нічого не знаєш. Там, де добро, там біда, там, де любов, там і смерть, там, де ревності, там прокляття, і з роду в рід біда на довгих ногах з ножем нагостреним біля твоєї горлянки... Ти знаєш, яке наше прізвище?

— Так, звичайно знаю! Вовк. О-о-о...

— Все непросто, гаджо! Ти симпатичний чаво — це по-циганськи хлопець, — не ображайся, бо це слово може тобі дивно звучить, а я вже до тебе кажу, як до нашого, — але ти дивишся на життя з вашого погляду. У вас світ недобрий, дурний і злий. В нас теж недобрий, але для своїх чесний, і в ньому у нас більше правди. Як є, так є.

Але колись давно, дуже давно, якісь демони чи дияволи, ангели чи архангели посварились між собою. Там у них було всяке і якийсь молодий хлопець украв чиюсь жінку.

А той, чия була жінка, називався Люцифер, і був демон хоч і дуже сильний, але свого суперника подолати не міг. Одразу він наслав на нього прокляття, і, хоч той був дуже молодий, та дожив лиш до двадцяти років і помер.

Ненависть Люцифера до жінки, яка його зрадила, була така велика, що він хотів за всяку ціну її знищити, а була вона вагітна від його молодого

супротивника, і цей Люцифер хотів її вбити, щоби вона не народила дитину від того.

І вона тікала від нього, тікала, і вже вибилась із сил і вмирала, готова була до смерті, але вийшла до неї зграя вовків, і вони не загризли її, а навпаки — занесли в свою печеру і там сховали.

Народила вона потім там серед вовків сина, і він виріс з ними разом, і потім все якось минуло, він дістався людського світу, але його і серед людей називали Вовк.

Але Люцифер відчував його народження і наслав на нього прокляття — те саме, що на його батька, бо іншого наслати не міг, це вже було родове. І так воно переходило з роду в рід, і ніхто не міг подолати його, бо умови його зняття були надто високі і нереальні для створення в будь-якому світі.

З року в рік, із століття в століття переходило це прокляття на наше плем'я. Коли в цьому роду, який тепер називали родом Вовків, народжувався хлопець у повний місяць, у п'ятницю, опівночі, під великою палахкучою Вовчою зіркою, йому судилося далі нести оцей тягар прокляття на собі, оцей наш хрест.

Він обов'язково появлявся, якщо не в кожному поколінні, то через одне, але всі знали, що якось колись у когось появиться Мічений Вовк, і це буде він.

Якщо умови його життя не складуться так, щоби він подолав це прокляття, у двадцять років він помре, чимдалі більше стаючи ночами вовком, і смерть його буде сумна і страшна.

Мічений Вовк ніколи не знає про себе з дитинства, не знає, не має права знати, як подолати прокляття.

Він лише після семи років починає почувати себе іншим, а після дванадцяти, а часом і після десяти років життя, тікає ночами в ліс, і приходиться вранці, і не пам'ятає сам, що з ним було, і ніхто цього насправді не знає.

Якщо би хтось захотів зазирнути в цю таїну, він би загинув. Це кожен знає з нашого циганського роду Вовків.

Мічений думає, що про нього ніхто не знає, він живе сам, у нього немає друзів, він одинак з дитинства.

Але старші про нього знають, і чекають виконання прокляття, але найбільше чекають знака, що прокляття зняте! Не вірять, але чекають.

І коли у двадцять років Мічений гине за тих чи інших обставин, є спеціальний обряд його поховання, з молитвами і заклинаннями, щоби не повторилося біди.

Мічений після п'ятнадцяти років ночами ставав вовком і жив уночі, як вовк, а вдень був людиною.

Прокляття ніколи не буває таким, щоби його не можна було зняти.

Але мусила знайтись для цього хлопця жінка, яка би заради нього ще до його повноліття — до п'ятнадцяти років — пожертвувала би родиною і собою, і всім на світі, і пішла би за ним світ за очі.

І проходили роки за роками — через чотири покоління народжувався хлопчик, який на порозі свого дозрівання починав ночами перетворюватися на вовка. І не знаходилося такої жінки, і він, одружившись, помирав у віці двадцять років, народжуючи дівчат.

Мій син народився під отією зіркою Вовк у п'ятницю, це її день, і я вже знала від своєї мами, а та від своєї, це передається — що тепер моя черга чатувати за сином і чекати його одужання чи його ранньої смерті.

У нього це почало проявлятися коли йому було сім років, він мінявся надвечір і на ніч починав вищати і скавчати як цуценя і одного разу встав і вийшов, і прийшов під ранок змучений і дикий.

Знаєш, до семи років дитина говорить правду у вічі, не розуміючи, що вона каже. Тоді дітей треба слухати, бо їхніми вустами говорить Божа воля.

Він колись сказав — я знаю, в мені росте біда, але вона пройде. Йому було п'ять років тоді, і я злякалась, що вже почалося, але ще минуло два роки, аж коли він вночі на повний місяць устав мовчки, одягся і пішов, і я навіть не могла спитати його, куди він йде, бо погляд у нього був злий, колючий, дорослий і... вовчий, скажу тобі правду. А вовкові на дорозі не ставай — загризе!

У нас в роду всі такі чоловіки — їм поперек дороги стати не можна, вмирають, вбивають когось, їх вбивають, вони б'ються хоробро, пруть на небезпеку по-дурному, не озираючись, от такі у нас

родові циганські перекази, скільки хочеш такого — всі знають, у нас рід жорсткий і суворий!

І треба було йому одного разу пом'якшитися!

Ні, я нічого такого сказати не хочу! Ніхто нічого не бачив, і він сам не знає, але те, що тут вовк замішаний, то напевне. І він вже був не мій.

Я плакала і молилась Богові, аби хтось чи щось послано було йому з Неба.

У тринадцять років він вже знав про себе правду. І я нічого не могла зробити, коли опівночі в певні дні він виходив з дому і на ранок повертався, і спав до полудня.

Я хотіла якнайкраще, ми послали його в школу. І навіть коли ми мандрували, він ходив до школи, бо я собі думала — нехай хоч грамоті навчиться — може, щось це допоможе...

А тоді появилась вона.

Уявляєш, що я про це думала.

Я думала, що це його кінець.

Бо йому би дівчинку, кохання, а тут вчителька, доросла жінка. Я плакала над ним і чекала присуду...

А коли виявилось, що вона від нього вагітна, і не хотіла робити аборт, і її чоловік з ревнощів засудив її, а їй дали умовно і вона народила дитину, я почала думати — не може бути, невже старша за нього жінка...

І що я тобі скажу — ото тих два місяці, коли вони почали зустрічатися вдруге, він прийшов одного разу і сказав — мамо, я сьогодні цілу ніч спав там, в мене пройшло!!!

Боже мій, скільки людей мучилося через це родове прокляття...

Розумієш — він буде жити, як нормальна людина, в нього не буде цього, тільки прізвище лишиться Вовк, і все, він буде жити довго, і вони народять нам ще дітей, і будуть ще хлопчики, які вже будуть звичайними нормальними людьми, і я така щаслива, що вона є, Боже, я так люблю її і цих дітей!

У нас все буде добре, от побачиш!

Бо це та любов, про яку мріяли в нашому роду багато поколінь.

Я сидів очумілий від почутого і не міг нічого сказати.

— А вона знає? Люба знає?

— Звичайно, тепер знає, давно вже знає. Спершу вона не знала, чому він тікав ночами, а Василько не міг їй сказати. Боявся, що вона його покине. А потім признався, і вона не відсахнулась, не відреклась, вона сказала — тебе одного люблю!!!

А що я тобі ще розкажу? Оте найважливіше ти вже знаєш і сам. Насправді люди самі знають про себе все, але йдуть до ворожки, аби вона їм сказала своїми словами те, що вони й самі знають. Василько мені написав про тебе, я знала, що ти прийдеш. Мій син каже, що ти хороша людина. Але нащо тобі це все, чому ти нами займаєшся? Книжку хочеш написати. Не напишеш ти книжку. Але мабуть щось напишеш. А якщо поможеш їм, Бог тобі віддячить.

Ось вони діти його — одній два, другому — три, ось вони, тут живуть поки що зі мною. І я щаслива,

що маю ще онуків. Це у вас там інакше люди живуть. А в нас, у циган, якщо прийшлося дитя, то наше, ми повинні його доглядати і виростити. Бо то Бог послав. Я й забрала собі обох його дітей і радію їм.

А про нього ось що я тобі скажу. Він незвичайний і доля в нього незвичайна. Я давно на нього гадала і знала, що з ним буде щось незвичайне. Так, він Богом мічений. Такий народився, зразу і завжди був особливий. Він розумний і весь у собі, в школі вчився завжди добре, бо хотів вчитися. А як вона появилася у школі, то він просто зі школи не виходив. Змалечку в неї закохався. І все тут.

Я було його відмовляла якось, але в нас все вільно, не вбережеш хлопця, якщо він пустився кудись літати. А він літає, він ще буде кимсь чи чимось.

Я йому передбачила, що буде у нього велика любов і велика біда, але то мине, і він буде щасливий. Колись буде. Це я тобі кажу.

Ти ж його бачив.

Ти бачиш, що він незвичайний, які в нього очі. Це очі людини, яка бачить більше ніж ми з тобою.

От він зможе і ворожити, і відчувати на відстані те, що не всі чують.

От ти знаєш, що говорить трава? А він знає, що говорять птахи і що говорять дерева. Він такого мені тут наговорював з дитинства, що я диву дивувалась, я й сама багато чого знаю, але такого ні. Не прислухалась.

А він чує.

Я не дивуюсь, що вона в нього закохалась і що так сталося. Шкода, що трохи зарано, малий був ще. Але тепер ота затримка в їхньому житті — то теж Божа воля.

Це вам здається з вашими мобільними телефонами і комп'ютерами і всяким таким, що ви більше знаєте. Ви нічого не знаєте насправді, бо ви давно загубились.

А в нас життя інше, ми не вчимо ваших наук, але ми відчуваємо життя і людей і все довкола...

Він колись спитав мене — як навчитись гадати, а я йому кажу — ти дивись на людину уважно, трохи можеш їй на руку глянути, трохи карти кинути, але якщо вона з тобою поряд, то ти відчуєш її і все скажеш.

Є такі люди, що можуть гадати, бо їм Богом дано. А є такі, що ніколи не навчаться, бо і так не зможуть, як би не вчилися.

Він ще малий був, зовсім малий колись сказав — мені треба дзеркало — я там усе побачу.

Я аж злякалась — звідки він таке може знати. Але ж я казала, до семи років дитина говорить таку правду, яку треба слухати, бо то Бог говорить її вустами.

Він сам не знав ще толком, яке дзеркало і навіщо. Сказав, ніби прорік. І забув.

Потім ще колись згадував про дзеркало. А потім ніби забув.

А я пам'ятала. Бо то у пророцтві було, що вони повинні одне одного побачити у дзеркалі і тоді їхня любов переможе зло і прокляття щезне.

Ніхто ніколи не знав, про яке дзеркало говорилося, але так було сказано, так переказували з роду в рід.

Але зараз я знаю — дзеркало їм вже не треба, все відбулося. На відстані слова. На відстані звуку. Без відстані, просто відбулося. Це вже сталося.

А той, через кого вони в біду потрапили, буде нещасливий, це я тобі кажу наперед.

Нічого я йому не бажала, зло не можна навіювати, бо до тебе прийде назад. Але він накликав на себе біду, її мучив за життя, а коли пішло не по його все, то накликав їм обом біду — зумисно, старанно, ще і Василькові настояв у суді, аби більше дали. Той чоловік не був зраджений.

Він не любив її ніколи, у нього була в Червонограді постійна коханка всі ці роки, та й в інші боки він стрибав у гречку, і дитину забрав до батьків.

Люба була йому просто вигідна, бо в неї хата і машина і він свій бізнес почав робити у Луцьку і в Червонограді разом. Рано чи пізно, він все одно би її покинув. А тут таке сталося, ну і його заткало ревності — крик ножа, як співає там один поет.

Ото в Миколі і задіяло. Але йому вернеться, десь колись вернеться. Не від нас. А доля зла, здійсненого іншому, не прощає.

Нічого, переживем. Вже небагато лишилось.

А ми її до себе заберемо, вона не пропаде з нами. Буде наших дітей вчити, і своїх няньчити, проживемо, і Бог дасть — якось буде.

От я тобі скажу — у тебе життя не складалось довго, але тепер складеться, бо в тобі доброта появилась. А її було менше.

Я нічого про тебе не знаю, але почуваю, що ти пережив біду і тому розумієш тих, кому гірше, ніж тобі.

А те, що з ними сталося, було написано в книзі життя.

Так мало бути. Вона мала знайти своє щастя, і він мав знайти своє щастя.

Ти б його тоді бачив, коли в них любов зацвіла. Та я ніколи такої щасливої людини в житті не бачила. Я її теж не бачила тоді, але він розповідав, яка вона, що вона і хто вона... Боже, та хай би все було як було, аби бачити одного разу свого малого сина таким щасливим...

А тепер він вже не малий. Туди-сюди — скоро й вісімнадцять.

А в такому віці у нас цигани вже на себе давно заробляють — хто як може, і він заробить, і все буде...

У них все буде добре — це я тобі кажу... Бо біда вже минула, важка, сувора біда, але вже минула, і тепер — тільки Божа воля на добро є вища сила над нами — і ми тільки її виконавці, ми просто рухаємось, як нам доля підказала, а як добро чиниш і віра в тобі є і любов, то ти сильний.

Після страждань людина оновляється. Я вірю своєму синові і жінці, яку він любить.

Ти знаєш, що він її дуже любить і зараз... Він тобі це казав. Так отож.

Любов велика і сильна таки перемагає зло...

...в першу ніч я думав збожеволю від щастя і шалу... в мене виривалося стільки всього що я й сам про себе не знав і не відав з мене йшов струм і блискавки... я бачив велике світло великий вогняний шар кулю яка світилася в мене перед очима і в ній були ми обоє поєднані в неймовірному сплетінні тіл... вона казала ти шалений диявол ти нашо робиш... я викручував її в усі боки я перевертав її з усіх сторін я залазив на неї верхи просто над її ротом встромляв її стрижня в рот... і вона піддавалася усьому моему божевіллю і я кінчав її в рот просто трахаючи її в рот і мені було дико легко і божевільно страшно... це був не я той хто робив це він був десь поза мною це була інша людина в мені я не знав цього так ніколи не думав але шалена фантазія виривала мене з дійсності я шукав ще чогось я одразу прагнув усе мати все на світі все мати з нею те що вона ніколи не мала з ним ніколи з ніким іншим... я хотів володіти нею так як ніхто досі... я хотів переконатися що сприйме всі мої божевільні настрої і пошуки... і вона радо йшла назустріч всьому чого я тільки не прагнув і сама була щаслива в цьому шалі... і це була та ніч про яку я пам'ятатиму до смерті...

— Я свідома того, що я — злочинниця, і з погляду законів і звичаїв нашого суспільства я скоїла злочин, закохавшись у підлітка, який став батьком моїх дітей.

Мені про вас розповіла його мама, вона приїжджала недавно до мене на побачення.

Я не буду перед вами виправдовуватись. Світові неможливо пояснити, що зі мною сталося і як воно сталося. Якщо хтось хоче це зрозуміти, то зрозуміє, а як ні — то не зрозуміє ніколи.

Якщо ви людина освічена і певне багато чого читали, то зможете зрозуміти формулу — любов не знає слова «ні» і ще інше — любов часто постає проти логіки, неспроможна піддатися повному аналізу.

Любов — це окрема спеціальна стихія, це матерія, яка існує поза розумом і логікою. Авіценна писав колись, що кохання — це хвороба, бо людина втрачає глузд і живе в стані афекту.

Я вже знаю, що загалом вам це зрозуміло і прийнятно, отож я вам теж розповім про себе.

Насправді мені би дуже хотілося, щоби хтось написав правду.

Але зрозумійте мене — не правду про зовнішній факт нашої драматичної, майже трагічної, історії, а правду ту, яку розумом не обняти, яка є нашою з ним правдою, моєю правдою, його правдою, правдою наших дітей, правдою іншого світу, ніж той, в якому ми живемо, світові правдивого кохання і неземних пристрастей.

Не дивуйтесь, що я говорю до вас такими словами і таким тоном. Уявіть собі мене в тюрмі на роботі і вільний мій час — я постійно читаю і дуже багато прочитала про теорії почуттів, про кохання і любов — як дві різних теми, і я шукала сама для себе і для нього правди про себе і про нас. І думаю, я її знайшла.

Тобто я її знала і він знав — але було знання поза артикуляцією в словах, це було знання поза-світнє, те, яке було в наших генетичних кодах, які переплелися зараз в наших дітях, знання, яке потребує висловлення в словах і коли ти знаходишдесь ці слова — ти щасливий, бо ти це знав, це про тебе, але не вмів це висловити, це знаходиться і в художній літературі і в психологічних дослідженнях, в різних книгах по частинці правди, і одного разу ти її маєш.

Я чекаю свого часу, щоб йому розповісти все, що я прочитала і надумала.

І ще одне наперед скажу. Я тут наслухалась різних історій від своїх товаришок по тюрмі і навчилась багато чого.

Можна закохатись в підлітка, як в янгола, бо він гарний, бо він чистий, бо він як пуп'янок, ще багато чого може обіцяти і хочеться вірити, що за світлими очима, за чистим обличчям, за блискучими очима якраз і є те, що висвітлює в обличчі душа.

Але часто це є обман або самообман.

Підліток ще дитина і ще табула раса. Він сам ще не знає, хто він і що він, і може бути дуже жорстокий і зрадливий, і боягуз, і егоїст, і невідомо, що з нього стане, коли він буде дорослий. Може, просто звичайний тупуватий рагуль і міщанин, таке собі звичайне батярувате ніщо. Або алкаш, наркоман, злодій чи гвалтівник. А той янгол, якого ми собі уявляємо під якимось тиском батьків

під страхом і непевністю легко може зрадити, здати, підвести хоч сам цього хотів і прагнув близькості і ніби сповнений був почуттів, і був щасливий, але батьки здебільшого вороги дорослим його друзям, бо ті можуть забрати його увагу, його почуття, і батьки роблять усе, аби розлучити його із старшим об'єктом його бажання, почуття чи пристрасті.

Мені пощастило, він не такий, він справжній, це мій справжній янгол, і те, що я в ньому гукала і у що безумно повірила, виявилось правдою, мені Бог дав це щастя, і тому я вірю, як каже його мама, що це Провидіння, що це Божа воля, і я в ній лише знаряддя, виконання того, що було нам послано зверху, з Неба.

Але ось що я вам розповім про себе.

Я росла отам в Луцьку, на Кічкарівці, єдина донька старих батьків і, певна річ, куди мене було послати вчитися, як не в наш тоді ще педінститут, і я шкодувала, що виїхала вчитися до іншого міста. Бо мала ніби волю і жила би зі всіма в гуртожитку, а так була змушена щовечора вертатись додому, аби не пізно.

Часом я ночувала в гуртожитку, але завжди наперед попереджала батьків, і це було в крайніх випадках, і я завжди телефонувала їм зранку, що все гаразд. І так велося два курси, аж був Новий рік, гулянка була чудова, я була просто щаслива, танцювала і співала, як ніколи, я дуже люблю танцювати. І в мене виходить добре. І я співаю і ще за-

кінчила художню школу, і граю на фортеп'яні, одне слово — душа компанії.

Але випалася і прокинулася на ліжку в чоловічих обіймах, зовсім гола.

Можете уявити собі мій жах. Я хотіла вирватись, але важка чоловіча рука обхопила мене, і я вже бачила, що це Микола, він давно за мною упадав, але не надто мені подобався.

Вже пізно, сказав Микола, ти моя, тут в кімнаті нікого нема крім нас, я подбав, так що не пручайся, будемо продовжувати трахатись по-тверезому.

То справа сумна і давноминула. Я завагітніла, і ми з Миколою одружилися. Він з Червонограда, родом з шахтарської родини, і коли почалася незалежність, вдався до всяких бізнесових справ і мене фактично кинув дуже швидко. Інтимні справи в нас бували добре якщо раз на місяць, і я вже знала, що в нього є коханка в Червонограді, і не тільки.

В нас народилася донька, я пішла працювати, а Маринку він постійно відвозив до своїх батьків у Червоноград, бо мої були старші, хворіли і одне за одним швидко померли упродовж п'яти років, і дитину не було кому глядіти, і Микола одвозив її у Червоноград, і вона виростала там.

Він багато пив, зі мною був дуже грубий, постійно матюкався, кілька разів п'яний кидався мене бити, і я вже сама була рада, щоби мала більше була в Червонограді, і не чула всіх оцих скандалів і сварок.

Думка в мене була така, що ось дитина підросте, я з Миколою розійдуся, заберу малу до себе, і ми собі спокійно удвох заживемо. А далі — як Бог дасть. Я ніколи ні з ким йому не зраджувала, ніколи й гадки не було такої.

А він постійно кепкував над моїм захопленням музикою і малюванням, то все було дурне, на його думку, жінка повинна мати дітей і дбати про хату.

А я більше часу, ніж вдома, проводила в школі з дітьми і була щаслива там більше, ніж вдома.

Василько появився в мене на очі, коли був ще в другому класі, а я проходила в школі практику, щойно закінчувала інститут, бо мала перерву через народження дитини.

Його не можна було не помітити серед наших дітей, і не тільки тому, що він був циганчук, у нас в школі чимало циган, і його якась родичка навіть в інституті в нас училась, і прізвище в неї було дивовижне — Джаджа, що означає по-їхньому «іди, іди», тобто йди два рази.

Але він був такий гарний, що на нього не можна було надивитись, але ще одне — в нього були такі очі, що я ще тоді не могла і хотіла від них відриватися, я занурювалась би у них все життя... і, сподіваюсь, буду дивитись... Вони були великі, зовсім чорні і не мигаючі. Він, здавалось, ніколи не кліпав очима і коли позирав на тебе впрост, то ставало якось моторошно, і його прізвище Вовк якось в'язалося з ним, щось в ньому було таке при-

вабливо звіряче, навіть брови широкі й густі і довгі були, якимось по-звірячому загострені.

Коротше кажучи, дивна дитина.

Я вела у них кілька уроків тоді, коли він був у другому класі, і йому було дев'ять років, і могла погладити його по голові і почувала електрику його волосся, і ніби щось говорило мені, ніби я торкалась якоїсь таємниці, і мені не хотілося відпускати руки з його голови і так тримати його, і обійняти його, і притулити до себе. І... захистити... я не знала від чого і чому це виникало в мені, але я відчувала, що ця дика нібито, і по-звірячому нашорошена дитина вимагає захисту, прихистку, підтримки в біді, що йому важко, що йому треба якогось місця, де би він почував себе в безпеці...

Потім минуло майже п'ять років.

І коли на початку навчального року я зайшла в сьомий клас і побачила вже майже юнака з буйними чорними кучерями, в мене просто серце ойкнуло. Я одразу пізнала його, але не подала виду, і провела урок як завжди, але дивилась на нього і майже тільки на нього, хоч позірно дивилась на всіх.

І, Боже коханий, я відчувала на собі повсякчас його немигаючі, чорні як ніч, очі, які не відпускають мене, він невідступно дивився на мене, і потім його погляд переслідував мене вдома, і я приходила в школу і хотіла його бачити...

І нічого більше, повірте, ніяких грішних думок мені й на гадку не могло спадати, я хотіла його

бачити, бо він був приємний, він мені подобався, він творив мені гарний настрій.

А потім виявилось, що він чудово малює. Просто Богом даний талант. Я почала залишатися з ним після уроків і вчила його малювати, і це було дивно-вижно прекрасно, бо я сама малювала разом з ним і ми малювали разом, а потім вирішили зробити якусь картину разом, це було настільки прекрасно, що ви собі уявити не можете. З нього перла така висока енергетика, такий рівень емоційного просто валу почуттів, що я не могла опам'ятатись.

Він почав приходити до мене додому і сам, і з братом, і якимось ще учнями, але частіше сам. І Микола його бачив, і кривився, що я з дітьми вожуся в школі, а цього заставляв найчастіше, і Василько почав його дратувати, і одного разу Микола приїхав і застав у хаті Василька, і Микола просто тупо сказав йому забирайся к ебені матері з хати, бо ти мені вже поперек горла стоїш, як собача циганська кістка.

Малий вилетів з хати, я за ним, але він помчав стрімголов, тоді я скочила у машину, і поїхала за ним, і наздогнала його вже за містком, там за озерами, як на Красне їхати, і він зупинився і заліз до мене в машину, і я обняла його і почала цілувати, і я плакала, і він також цілував мене, а потім поцілував у губи, і я не опиралася, і ми цілувалися довго, і він хапав мене скрізь і притискався до мене тілом, і я почувала молоду чоловічу хіть і лякалась, і потім відсторонилася, і відвезла його додому, і поверну-

лася вся не в собі, а Микола вже бухнув свою стаканюру водки і почав мене матюкати, що я розвела тут вагон виблядків, і що в хаті нічого нема ні жерти ні випити, ось він приїжджає з відрядження, і тут хуй що робиться, а не господарство, і на хера йому жінка, яка тільки з діворою возиться, а чоловік їй пофіг, я сказала: не треба — то забирайся звідси, це моя хата, а він вдарив мене в обличчя, потім ще раз і сказав: я ще з тобою, суко, розберуся і пішов геть з хати. І не появлявся кілька днів.

Якось Василько прийшов до мене до хати, і я не змогла опертися, його очам і його бажанню, і фактично він звабив мене сам, хоч це може виглядає і смішно, і неправдиво, але це правда, що вже мені зараз вигадувати...

— А ви... знали про... його... особливості... Ну про ці нічні його блукання?

— Я? Напевне, не менше від його матері, якщо не більше.

Оце було найпершим моїм страхом і нерозумінням, що стається, коли, після його безумних звірячих шалів тіла, раптом він скидається, дивиться на годинник і каже — я мушу йти!

«Та куди йти, Микола не прийде, лишайся, я врешті викличу таксі, якщо тобі треба додому!»

«Ні, я мушу йти!»

І я враз бачу іншу людину, він стає зовсім інший, він швидко вдягається, чужіє на очах, риси загострюються, голос стає хрипкий і чужий, я прийду завтра, каже він і йде, і мені стає дуже страш-

но, коли він повертається і раптом дивиться на мене впритул своїми чорними очима, я починаю плакати — чому ти йдеш?

«Я мушу, я мушу, не тримай мене, я прийду завтра!»

І він щезав як тінь, я навіть не бачила, як і куди він йшов, у нас там великий сад, і далі вже не багато будинків, і далі — поле, а ще далі — ліс...

Я дивувалась, коли збагнула, що він не йде на вулицю, якою ближче додому, а йде у сад і зникає десь там...

Коли я спитала його наступного дня, він лиш подивився на мене важким сумним і навіть трохи злим поглядом, а потім прохально сказав:

«Не питай мене ні про що, я тобі потім розповім колись, але так треба».

Мене це лякало, але, як вам сказати — я вже більше нічого на світі не хотіла, а тільки його...

Якщо по інтимних справах, я десятої, навіть сотої, долі не діставала від сексу з Миколою, у порівнянні з малим Вовком.

І ще одне — він просто гіпнотизував мене. У нас почалося таке, про яке, вихована в чемній порядній родині, дівчина з передмістя ніколи й сном і духом не могла би подумати.

Ми злягалися з ним скрізь, де тільки можна було. У школі — в класі, в учительській, в спортзалі, у жіночому туалеті...

Я забула про все, ніякого сорому перед ним, ніяких пересторог і умовностей, все було дозволе-

но, все! Я робила все, що тільки могла дозволити мені моя і йому його фантазія.

І ми були щасливі.

Я завагітніла зразу ж після першого дня, так потім порахували, і потім сказала йому, і він із своїми божевільними очима, визнаючись мені в коханні, може, в сотий вже раз, попросив — лиши дитину, лиши її, і ми будемо з тобою навік зв'язані нею, лиши її...

Він подарував мені обручку і я йому, і ми ніби обручились, і так минуло понад півроку. Я хотіла якнайшвидше розвестись з Миколою, який підозріло ставився до моєї вагітності, бо я, зрозумівши небезпеку, одного разу змусила його до злягання, аби відтягти момент підозри, що я вагітна.

А тут у Миколи справи пішли в Червонограді кепсько, хтось щось у когось украв, його фірма прогоріла, він сидів довше в Луцьку, і ми з Васильком любилися тільки в школі, аж тут Микола знайшов його листи.

Це я, божевільна, не могла їх знищити, бо Василько навіть не посилав їх, він писав і давав мені, я читала їх вдома і була щаслива, що це читаю, і засинала, почувуючи його в собі.

Але ще доки Микола не з'явився надовго в Луцьку, минуло півроку після початку нашого зв'язку, і Василько ніколи не ночував у мене, завжди зникав перед дванадцятою, і одного разу він так вимотався в наших любовних іграх, що заснув і не прокинувся біля дванадцятої, як завжди, і я відкрила його і боялась розбудити, і він спав, як малень-

ка дитина, і я цілу ніч дивилась на нього закохано і не лягала, лиш під ранок сон зморив мене і я заснула, сидячи біля нього на ліжку.

Я прокинулась від крику. Василько стояв голий і ошаліло озирався довкола.

«Я спав тут! — кричав він. — Я спав тут цілу ніч! Вчора був повний місяць. Все минуло!!! Я спав тут цілу ніч, і нічого не сталося! Все минуло!»

Потім він кинувся до мене. Була саме неділя, не треба було до школи і нікуди. І тут було таке, що знову ж таки не до описання.

Далі він розповів мені, як мусив щоночі, коли повний місяць, іти в ліс. Він там роздягався і не знав, що з ним було, не пам'ятає. Потім прокидався там, де скинув одягу, під ранок, голий в лісі, одягався і йшов додому.

Це було родове прокляття. І тепер він його позбувся.

Та, напевне, вам його мама все розповіла.

Він проспав у мене тоді ніч, коли був повний місяць, і не прокинувся. Отже, злі чари полишили його, і він далі був вільний. Від них. А як казала Мар'яна — тепер весь рід їхній вільний від цього прокляття.

— І це ви врятували його!

— Я не знала про це, я не рятувала його, я його так полюбила, що все моє життя пішло наперекіс, я знищила свою працю, родину, навіть дитину від мене забрали — колись вона мене зрозуміє, я переконана. Але це було вище за мене.

Є таке оповідання у Цвейга — «Амок». Це слово означає певний тип божевілья. Дуже схожий стан поїняв мене.

«Якби я подивився в очі юному дияволу, чортеняті, і побачив у глибині його погляду, що він любить мене, я віддав би йому душу» — це я вичитала в одного французького автора, і відчула свою особисту правду в цих словах.

Зі мною сталося саме так.

Я віддала йому душу!

І хоч я втратила певний час свого життя тут у в'язниці, я написала про нас майже цілу книжку, і може ви її якось прочитаете, а може й допоможете її видати...

А після дитини й умовного ув'язнення він прийшов до мене уночі, він хотів побачити дитину і мене.

Що тут казати — тут вже не вік грав роль, а почуття.

Що таке вік? Через сто років нас усіх тут вже не буде, от і все. А в цьому світі невідомо, хто скільки проживе і хто як проживе свій час.

Я не могла йому опертися, і він приходив щоночі і ночував у мене, бо йому вже цілком минуло «оте» на той час, і ми булим щасливі, і приїхала міліція... і нас спіймали на гарячому.

І далі ви знаєте.

Я думаю, що Микола нещасний чоловік. Він — батько моєї доньки, і вона живе з ним, і я не хочу йому зла, але щастя в нього не буде, бо він не вмів

сам його дати комусь, і хотів знищити з ревнощів до жінки, яка йому насправді була байдужа, і її, і те, що вона знайшла.

А той, хто хоче комусь зла, щасливий бути не може!

Я входжу в неї і все набуває іншого кольору іншого змісту... я втрачаю себе щойно бачу її щойно дотикаюсь до неї... з першого відчуття шаленію від щастя... я покохав її так глибоко що переконаний — це було послане мені Богом... я дістав це я найщасливіша людина на землі я почуваю себе міцним і сильним... я бачу як вона стогне піді мною як хоче мене коли мене бачить... як звивається коли кінчає від мене яка щаслива коли ми кінчаємо разом і наші стогони зливаються воедино... як мені хочеться тискати її груди впиватися вустами в її вуста в її перса зубами майже кусати її гризти її... мені хочеться роздерти її всю навпіл і зануритися цілком і повністю усім своїм єством у неї... я кричу, я вию від шаленого щастя від солодкого шалу від того що зараз володію всесвітом і нею... бо вона — мій всесвіт... вона — моє інше я... мене не було без неї і не буде без неї... вона — це я я — це вона ми — разом... я хочу я маю я завжди буду хотіти її... і вона буде моя вона моя моя моя...

Фактично все вже закінчилося, і я поїхав на вихідні до батьків у Кременець. Хата в нас була

стара, ще дідівська, але під горою Бона, з невеликим, але охайним садом, який батьки старанно доглядали, і хоч я наїжджав додому нечасто, завжди, коли опинявся сам у своїй кімнаті чи в саду, родинна хата навіювала мені спокій і занурювала в роздуми.

З якоїсь нагоди мама дістала родинний альбом і взялася вклеювати туди нові фотки, а я потім почав його переглядати.

Я вдивлявся в обличчя родичів і знайомих, діда і баби, яких вже не було в живих, а потім зосередився на своїх дитячих і шкільних фотках, і дитячих і шкільних фотках свого брата.

І мені стало сумно і навіть трохи лячно. Я відчув себе, як на цвинтарі. Отих пацанів і дівчаток, які дивились на мене зі старих фотографій, усіх давно вже не було. Вони щезли. Так само і я зі своїм незмінно наївним, простуватим, замріяним поглядом у ніщо. Мене також вже не існувало в часі і просторі. Такого.

Як і мого Женьки, маленького, трохи загубленого серед однокласників, ніби непомітного, але з поглядом, спрямованим ніби у себе. Я його тепер зовсім не знаю, він багато розповідає мені про себе, ми загалом приятелюємо, але я його не знаю, він дорослий, чужий чоловік. Я отого малого знав і розумів, а цього, що зараз — ні! Того Женьки вже давно нема.

В дитинстві все розумілося краще, ні простіше, ні, ми лиш мали менше питань одне до одного, ми

були простіші, і тому відповіді на питання були зрозуміліші і чіткіші, в них було менше кольорів, барви плутають виразність погляду.

А старші майже ніколи не розуміють до кінця одне одного, говорять приблизною мовою, кожен народжується окремо, вмирає окремо, голий приходить на світ сам і голий іде з нього.

Це не я вигадав, я це десь читав, але зараз воно вразило мене все водночас, я мінявся і не знав, як і куди, в який бік несе мене ріка Часу.

Нам не дано предугадать,
Как наше слово отзовется,
И нам сочувствие дается,
Как нам дается благодать...

Ми всі вмерли, як змії скидають шкіру в певний період, скинувши з себе обличчя дітей зі всією щирістю і відкритістю світові, і водночас і з дитячою підступністю і абсолютним егоцентризмом дитинства.

Ми є, але нас нема, Час це страшна річ. Це смерч, це смерть, це вихор, який змів у ніщо маркесівське Макондо, це Стікс, це Вельзевул, це ніщо і все, найвищий Бог Всесвіту.

Я зав'яз у цій сраній патетиці сам, коли мене просто як мокрим рядном вдарила думка, що мене отого, колишнього, вже давно нема. Отакий, як зараз, я буду довго, буду мінятись, старіти, потім здохну, потім мене закопають, як і всіх довкола, через сто років нікого тут із тих, що живуть нині,

не буде. Час усе знищить, курва, треба жити зараз, сьогодні і в крайньому разі завтра.

А на потім собі щось лишати?

Я втрапив у питання, на яке не мав відповіді. Тупо кажучи, якщо зараз не трахатися, то в старості все одно багато не зможеш. Але якщо зараз тільки цим і займатися, то до старості не доживеш. Бо ще треба щось заробляти і якимось жити і в старшому віці... От блядські питання. Встратися і не жити!

Як там у Гамлета з Подерев'янського — «питання блядські ці зайобують мене...»

Я зумисно, як завжди, приводив себе до тями від надмірної сентиментальності простим і жорстким внутрішнім матюканням, яке відразу усе приземлювало.

...Десь на тому боці... захотів я поці... — і одразу мій сентимент ставав правдивішим, бо я питав себе — а чого ти справді хочеш, і діставав сам для себе дуже приземлену, а я вже навчився хоч собі не брехати, відповідь.

Але приземлено навіть я відчув якийсь далекий сум за тими своїми сентиментами і тих дітей, якими колись були теперішні мої ровесники.

Але ще страшніше було дивитись на дитячі фотографії моєї мами і батька, їхніх шкільних приятелів і друзів, яких вже давно не було в живих, або які були доволі старі, ми були у них пізні діти. І ніколи б ніхто не вгадав у тому юному світлому, по-дитячому гарному і піднесеному обличчі стар-

шого, лисого і товстого директора школи або ж головного інженера взуттєвої фабрики, або ж розповнілу маму кількох дітей, старшу касирку у великому супермаркеті.

Ці діти щезли, зникли у повітрі, у Часі, а з них народилися інші людські з'яви — з невгамованими сексуальними проблемами, з комплексами меншовартості у співвідношенні до світу, із заздрістю і ревнощами, з набуванням хвороб і відчуттям перемог — так само умовних, фальшивих і тимчасових, бо Час усе знищить в попіл, в порох, у ніщо, ніяк, нікому і ніколи.

Я думав про Василька і Любу і згадував, як я приїхав до колонії, де сидів Василько, яке в мене було тривожне і дивне відчуття, коли я їхав туди, і як все змінилося, коли я звідти виїжджав.

А пробув я там усього кілька годин.

Той, хто був під судом, хто «сидить» у «зоні» — мічений назавжди людським осудом, винний він був у скоєнні злочину чи ні.

Якщо хтось «сидів», його на роботу братимуть значно важче, хоч це може бути водій, який ненавмисне когось збив на дорозі, або ж, підставлений старшими, пацан, який здуру і дитячого гонору бере на себе всю провину, хоч десь там при цьому тільки й стояв, або ж звинувачений у згвалтуванні ображеною дівчиною, або ж просто курвою, яка вимагала грошей, бо інакше посаджу, а він грошей не зміг дати... Про це я розмовляв з начальником колонії і до і після розмови з Васильком.

А що таке суд?

Затягли троє підлітків дівчину на квартиру (чого йшла з трьома пацанами на хату? — питається в задачі), взяли з собою випивки, скільки треба, набухалися і почали її трахати, один так упився, що заснув у сусідній кімнаті і нічого не мав і навіть не чув.

Дівчина на щось там образилась чи перехотіла, а вони не зупинились, і по її позову усім трьом дали по чотири роки і тому, що спав, теж — «за соучастіє в преступленні». Це було ще за советської влади, до незалежності. Тепер ця стаття набагато м'якіша й уважніша до загальної ситуації і в ставленні й до чоловіка.

Але ж от Баришівський суд дає пацану за велосипед, який потім повернули, — чотири роки колонії. І навіть потерпілий просив, аби хлопця не судили, — але суддя мала якесь зло до малоліток — і от! Це вже зараз, в наші дні!

А Василько?

Та хто ж мав право його коханку за таке судити, коли він сам цього хотів, і дітей, і любов тут...

Але ж судили! От і він потрапив до нас!

Я слухав начальника колонії і думав, як ми нічого в цьому світі не розуміємо, поки не побачимо на власні очі. Як легко на комусь чи на чомусь поставити печатку — «сидів» або «зłodій» чи «педік» чи ще щось і вже з отим ярликом, який ти людині вчепив, вона така, а ти ніби кращий і пухнастіший.

Я входив до колонії з пересторогою і напруженням, що побачу малолітніх злочинців, «зеків», «зону», злодіїв і вбивць, грабіжників і насильників.

Одні за одними клацали за моєю спиною четверо залізних дверей, і коли я опинився на території колонії всередині, то не міг одразу подолати якогось майже тваринного страху, що двері позаду тебе заклацнули назавжди.

А потім я продивися територію колонії — школа, спортивний майданчик, гуртожитки, так званий штаб, де кімнати керівників колонії, бібліотека, музей із виробів вихованців, кабінет психологічного розвантаження...

А головне — ці підлітки, їхні обличчя з невідкупним інтересом до нової людини, з усмішками і жартами. Це була неділя і всі були вільні, і я з півгодини, після розмови з Васильком, просидів з ними на спортивному майданчику.

От тобі і «зеки» — думав я тоді на зворотньому шляху з Прилук додому, от тобі і зона, колонія, тюрма.

Я наслухався всякого там, надивився на них, і раптом збагнув, що візьми отак зграйку пацанів увечері з міста, з отих, що вештаються десь у центрі біля гральних автоматів, і поміняй, а тих, з колонії, сюди на вулицю — і ніякої різниці не буде. Ті просто втрапили в біду, а ці ще ні, просто пощастило, а все могло і може ще статися.

А ці наші дисиденти, політичні, в'язні совісті, адже вони сиділи в сталінських таборах, як і всі

зеки, і на них це тавро не стоїть тепер, а на кожному іншому стоїть, хоч він міг бути не винний...

У Василька почалося нове життя. Він вже на волі, він став інший, але він є собою і був собою, який він дивний і сильний...

І мені стало сумно, бо життя моє досі не склалося, мама вже почала допикати мене, що я не одружуюсь наново, що вона не дочекається онуків, якщо я буду так марнувати час...

Час, марнувати **Час**, чи марнувати **час**...

...Суцільна тиша неймовірної щирості буття... моє «я» зливається з нею і ми одне ціле... я тебе люблю слова абсурд я твоє ціле абсурд... я хочу тебе я чую тебе я відчуваю тебе тебе нема я один сам я шукаючи навпомацки... Діоген ліхтар ніколи нікому прощення і вознесіння тільки тому що гріх спокутуваний піднесе стражденну душу до висот неба... блудний син сам перед собою наступив на ластівку... смерть зупинка упокорення Люцифера в самому собі... щоби він не вирвався в мені за межі мого прутня за межі мого малого егоїстичного... я майже карликовий у своїй малісності... а де велике «я» з того боку дзеркала де нема тіні де нема звуку, а є лиш далі початок вчорашнього дня і знову ті самі дурні помилки... карма не вийшов і далі ніхто нікому ніщо, я любив так що всесвіт міг би здригнутися і на третій раз біль перестав бути єдиним і я перестав бути єдиним у вірі... зрада зрада зрада зневіра чому ми всі страждаємо порі-

зно... чому не можемо знайти спокій... у стражденному втомленому світі говоримо одне одному не те... чому... тому що...

Мені захотілося назад у дитинство, у ранню юність, мені захотілося пережити все те, що пережив Василько, забути назавжди свої кількарічні майже божевільні прагнення живого сексу, прагнення пізнати жінку, і майже щоденне дrouchіння до нестями, аби забутися, і в якусь мить вже, заплющивши очі, будити уяву і побачити і відчути, як гарна молода дівчина, розкішна блондинка, дещо старша за тебе (так я мріяв завжди в юності, аби мене звабила старша жінка) бере тебе за руку, заводить кудись у кімнату, і ти відчуваєш її руку в себе на стрижні, і він страшенно напругається, і вона сама роздягає тебе, гладить ускрізь, цілує пристрасно, і ти відчуваєш язиком її язик, і ти піддаєшся її ласкам, і вона бере твого стрижня в рот, і потім, розвертаючись, витягає тебе на себе, і сама вводить твого стрижня собі у піхву, і ви починаєте рухатися в прекрасному ритмі, і ти щасливо кінчаєш у нестямі, і шаленієш, і виприскуєш свою сперму... просто на себе і на ковдру, і на простирадло, і тепер муσιш встати, і все то повитирати, аби мама не помітила вранці, але вставати нема сил, і хочеться далі того чудового видіння, але ти, отямлений вже, сам-один на ліжку, тобі чотирнадцять чи п'ятнадцять чи шістнадцять років, поряд сопе на сусідньому у ліжку твій маленький брат, і дійсність сувора

і невблаганна, і ти встаєш, все витираєш, і засинаєш, трохи присоромлено незадоволений собою, але з полегшенням в яйцях і приємним відчуттям у стрижні, і засинаєш із сподіванням, що одного разу це станеться насправді...

Може, цигани мають рацію в такому своєму стилі життя... Може, вони в чомусь справді цільніші і менш закомплексовані й упосліджені, ніж ми.

Так чи ні, але мені знову захотілося, а вже не вперше, стати Васильком і пережити його життя, принаймні в ранній юності, і не мати собою всіх своїх підліткових порожніх пристрастей.

І в такому дивному настрої я вернувся із Кременця до Луцька. А тут мене чекала в газеті напяржонка, десь когось вбили і треба було терміново їхати в райцентр і писати репортаж, і життя брало своє у звичному ритмі, тільки щось в мені змінилося тепер, і я ще не усвідомив що, бо звичайне буденне життя брало своє, а поза всім самоосмислення вимагає часу, і приходить не тоді, коли чекаєш, а само по собі. Якщо приходить.

Біда манге, чавале, біда манге, ромале...

Вони співали пісню за піснею, чимало й поукраїнськи, але переважно по-циганськи.

А ром кало гия йоне про тариго, а пре маро те доросел...

Я ніколи доти не був на циганських гулянках, тим більше на весіллі, і трохи лякався, почувуючи себе доволі незвично в оточенні бородатих, вусатих

і кудлатих, суворих на вигляд чоловіків, приниклих при них, але вочевидь впевнених у собі картато одягнених жінок. Я звернув увагу, що у всіх чоловіків були золоті каблучки на руках, у деяких на розстібнутих сорочках виднілись золоті ланцюжки з хрестами, у жінок золоті сережки і намиста різного на грудях, недешевого вигляду. А в хаті, куди я зайшов, було напрочуд чисто і прибрано, і всі були охайні, вмиті і чисті, і нічого схожого на вуличний вигляд циган і циганок не було, як пояснила мені Мар'яна — це для тих, для їхнього світу — ти вже трішки наш, то я тобі розповідаю — ми так вдягаємось і так себе поводимо, бо це входить в нашу працю — але в нас вдома все має бути по-справжньому. Я бачив кілька ікон в хаті і лампадки при них, і кожен, хто заходив, хрестився на ікони, і хоч весілля було не таким вже й великим, як на циганський розмах — але було тут не менше сотні людей, і підіймали тости за любов, за вірність, за честь, за Василя і за Любу, за їхніх дітей, і за мене навіть, як друга родини, і я подумав — ось воно, щастя...

Граптом в мені болюче прорвалося відчуття гіркоти за власні помилки за те що не вдалося... за те, що насправді я сам у всьому винен також і не треба шукати винних інших... завжди ти винен насмперед сам і ще далі біль за затаєний гріх, в якому і сам собі ніколи не хотів би признатися... за невдалий крок фатальну помилку несамохіть наступивши ніби на горобенятко, яке впало з гніз-

да і ти не помітив його у своїй неуклюжій ході, заглиблений сам у себе і наступив і знищив, а може це і було справді твоє, але Бог не дав... і все що я робив і чим жив, чим пишався, або вдавав що пишаюсь, було порожнім і нічим перед обличчям справжнього вибороного вистражданого щастя... на чужому святі гість часом дуже самотній — тільки хто ж це бачить, чи знає... це його власні проблеми і мої також, але весілля тривало, і я стрепенувся і побачив їх знов — щасливих і сповнених благодаті...

Коли я дивився на них поряд і не так-то й різко виділялось, що йому вісімнадцять, а їй тридцять два. Василько був зумисно трохи неголений і виглядав старшим, зарослий невеликою темною борідкою, в нього відросло волосся і він скидався на кіногероя з любовного кінороману, і Василько встав, піднісши чарку, дякуючи батькам і Богові за тепло родини, яку він має, і раптом у дзвоні чарок задзвеніла позасвітня мелодія вовчого клану, і Василько здригнувся, бо чарка затремтіла сама у його руці і голос його враз змінився і став глибокий, низький і чужий, це говорив ніби не він, і цим голосом Василько промовив, що він цокається своєю чаркою із тим, хто перший був Вовком, хто став Вовком, хто хотів також вижити і перемогти в собі вовка і оте прокляте життя, в якому треба було навчитися простої істини, в якій головне — любити себе не можна більше за всіх інших. Коли ти

думаєш, що когось любиш, то любити треба безоглядно, і тоді ти переможеш, він каже, що тепер вже вільний, — сказав Василько вже своїм голо-сом, і посміхнувся до Люби і поцілував її на «гірко», і їхні діти сиділи спершу поряд з ними, потім Мар'яна пішла вкладати їх спати, і цигани співали і грали на гітарах, і я згадав скептичні погляди тих, хто ставив їм печатки у паспортах, штампи про одруження, і подумав — що вони можуть знати про кохання, яке не має жодних меж.

Василько вийшов на ганок і, озирнувшись до-вкола, аби переконатися, що ніхто за ним не про-шкує слідом, пішов у глибину саду і зупинився під крислатою яблунею, на невеличкій галявині, зарослій довкола не дуже доглянутим малинником.

Чорна сорочка, чорні джинси і чорна червоним розшита камізелька вказували би на цигана здале-ку, аби його хтось побачив на вулиці. Волосся вже йому відросло за кілька місяців вільного життя, ще не по плечі, як колись, але кучері вже творили на голові поетичний німб. Трохи зарослий молодого борідкою, він насправді був гарний, і приковував до себе увагу значної частини жіночого роду.

Але як у всіх впевнених у собі чоловіків, неза-лежно від віку, це не було його проблемою чи пи-танням, він був такий, він це знав, і про це забув, бо так є, і все тут.

Він думав зараз про своє життя зовсім іншими означеннями, вийшовши з-за святкового столу

у свій сад, на цю свою, знану йому з важких переживань дитинства, галявину.

Він пішов сюди сам, перепросивши Любу і гостей, що зараз прийде. Він мав побути зараз сам.

Так, це була ніч, і це ставалося з ним саме опівночі. Він біг тоді сюди на цю галявину, яку потім сам очистив і пристосував для своїх роздумів денних і мандрів нічних, він думав зараз, що саме о цій годині з ним це сталося. Він сам не знав що, він не пам'ятав себе ніколи, не знав де він бував і що робив, тільки під ранок знаходив себе голого отут на цій галявині, біля одежі, яку чомусь скинув уночі, вдягався і йшов додому.

Скільки він потім передумав про це, і вдома, і з нею, і в колонії, він тримався мужньо і сильно, але відчуття незаслуженої біди, яке впало на його плечі, пригнічувало його раз по раз, і доволі часто.

Це минуло, вже майже чотири роки нічого з ним не стається. Але йому все ж таки й далі ставало час від часу страшно.

А як це вернеться? А якщо він теж помре у двадцять років, як його попередники, а як буде з його сином?

І чи воно справді минуло?

Василько курих вже третю цигарку, припалюючи одну від одної, заглиблений у свої раптом невеселі думи.

Він знав, що зараз не час над цим замислюватися, що насправді в нього все гаразд, він має кохану дружину, двох милих дітей, друзів і навіть

цього прибудного до них журналіста, який несподівано став близький, як родич, як людина, яку знаєш все життя.

Василько не раз говорив про нього з Любою, він був нам потрібний, він мав з'явитися і він прийшов і став нашим, він вже частка нашої родини, друг, товариш і брат...

На те була Божа воля. Так мало статися. І так сталося.

Василько на весіллі пив дуже мало, свідомо уникав зайвої чарки, і зараз йому алкоголь вже зовсім вивітрився з голови.

А як ми будемо жити далі?

Де працювати, як заробляти, як складуться взаємини Люби зі всім циганським родом?

Чи їм жити з ними, чи окремо.

Все це поки що лишилось осторонь, зараз вони мусили одружитись, щоби змогти жити разом.

Я щасливий, думав Василько, — і нещасний водночас. Я все маю і не маю нічого, я молодий і дорослий водночас. В моєму віці багато хто тільки трахатись починає, а в мене двоє дітей і дружина.

Я ніс на собі родове прокляття, і вона допомогла мені його зняти своєю любов'ю, але як я можу це забути? Як я можу забути весь цей жах, що охоплював мене, підлітка, коли я відчував, що повинен тікати з хати і йти кудись у сад, у ліс, у поле, кудись... куди я й сам не знав... але геть від людей.

Я боявся, що ніколи жодної жінки не зможу мати і раптом закохався в неї, і врешті я, так, це

я сам звабив її, вона не змогла відмовити моїм очам і моїм рукам, я знаю, це я все зробив, бо в мені була ТА сила, але ...я тепер так люблю її, я люблю її більше всього на світі, я обожаю її і наших дітей, вона рятувала мене і весь рід, як я їй вдячний!..

Василько відчув, як тепло розливалось по всьому його тілу від цих думок, і раптом всі меланхолійні думки враз минули, він загасив цигарку і кинув недопалок у малинник, потягнувся, аж в плечах кістки хруснули, і відчув, що саме час вертатись до гулянки, бо зараз почнуться пересуди, куди це молодий пропав із весілля.

Він зітхнув із полегшенням, подивився на зоряне небо і сад довкруз і повернувся, щоби йти до хати.

І раптом десь здалеку долинуло сумно протяжне і довге вовче виття...

Виття не стихало довго і долинало, хоч і здалеку, але виразно і чітко, нагадуючи скорше плач, ніж загрозу, скорше жаль, ніж нагадування про іншу силу, але воно попри все викликало жах і страх у кожного, хто би це почув.

Василько здригнувся, як вдарений електрикою, розкрив свої чорні, як вугілля, або як оця ніч, очі максимально широко, і послав у глибину ночі важкий, енергійний і напружено сильний погляд. Він мить вдивлявся у ніч, ніби розмовляючи з нею, ніби в чомусь переконуючи ніч.

І враз виття припинилось.

Василько заплющив очі і ще мить стояв із заплющеними очима.

А тоді зітхнув, повернувся спиною до ночі, і пішов жорсткою, твердою ногою людини, яка щось вирішила напевне і готова відстоювати своє до кінця, до хати, назад до святкового столу.

Я відчув приплив якогось дивного стану що геть охопив моє єство... все було окутане якимось туманом і він лагідно і м'яко розтікався моїм тілом і наповнював мене спокоєм якого я ніколи не відчував досі... це була тиха радість єства тіла і духу разом... спокій і рівновага розуміння всіх проблем... легке їх вирішення і відчуття майже невагомості щасливої нічогості в тілі... це відчуття з'явилося спершу в руках... потім проходило далі вище і врешті окутало все тіло... і я ніби піднявся в повітрі у світлій радості і подумав — це і є певне відчуття благодаті... яка спустилась на мене з неба... я нічого не зробив я цього не заслужив напевне... але я нічого не зробив поганого... я намагався лиш допомогти людям... не просто бути з ними... а співчувати їм і просто бачити їх... вповні з їхніми проблемами ніби зсередини не стороннім чужим оком а доброзичливим запитливим і своїм... і в цьому благодатному стані до мене прийшла істина... це я був Дзеркалом про яке говорила Мар'яна і яке було потрібне обом... аби зазирнувши в нього вони змогли побачити свою любов... я несамохіть або волею Неба або когось іншого був посланий як перехідник... як той образ в який можна дивитись... щоби побачити і почу-

ти кохану людину... коли ти не можеш її побачити зразу... просто треба ще подолати Час... але він не існує... коли є його передломлення в дзеркалі... яке трансформує його і розтягує деформує і перетягує минуле в майбутнє а майбутнє в минуле... і роки не мають рахунку і відстані не мають кінця або мають сто кінців і Час має мільярди вимірів... залежить лиш хто з ким на якому перетнеться і хто що почує... хто встигне щось почути... поки живе оцей маленький марний і куций час який може стати велетенським і прекрасним або маленьким і ніяким... і його може просто не існувати як не існувати людського життя яке біологічно ніби існує але насправді його нема в цьому Часі... воно не вмістилося... воно випало за рамки Часу і плаває у якомусь смердючому Стіксі... я напевне прожив певну частку Василькового часу... на якийсь період мій час злився з його часом і я почав жити його життям у Часі... мабуть я несамохіть украв у нього частку його часу, поки він перебував у колонії а я переймався його життям його пристрастями і поразками його коханням і сексом... так що вжився в його єство і став часткою його життя їхнього життя... але я не зумисно крав... я не забирав цей час... вони самі віддавали мені його... вони вочевидь хотіли мене бачити біля себе... от навіщо я був тут от хто я і що я... код був всередині мене... я насправді був задіяний в якійсь химерній позасвітній формулі розв'язання якої випало також і на

мене... прокляття проходило також і через мене... я був тією маленькою зірочкою що є супутником Венери... я Меркурій — посланець від одного до іншого... маленький блиск Меркурія контрастує з блиском Венери... але він потрібний... інакше б її так гарно не сприймали... Кохання і Мистецтво, Венера і Меркурій... а хто ж таки тоді той маленький голий пацан... той Ерос зі стрілами — це таки був не я... той пацан вистрелив-таки ніби незграбно на перший погляд... а як подумати трішки, то вдало... і дуже вдало... так чи інакше кілька років тому випустив стрілу в них хтось інший... а мені була визначена інша роль... я мав стати зв'язком і Дзеркалом... в яке можна було подивитись і побачити віддзеркалення свого кохання...

Ось хто я і що тут, і ця благодать — дарунок за те, що я робив, хоч я нічого не робив зумисно, просто вони мені сподобались, і я трішки поміг, але їм треба було переломитись ще через когось, хто несподівано співчув їхній історії, і це був я, і спокій, який прийшов до мене, був справжній і суворий, і вернув мене до життя, і я відчув у собі якусь нову, може, вовчу силу. Я ніби теж став їхнім, одним з вовків, також вовком, і зрозумів що нічого не буває випадково, я вернувся в себе, ні, інакше, я прийшов до себе самого, якого досі не міг знайти. Може, це і є саме те, що називається дорослістю, бо ж дорослим може бути й підліток, і вічним незграбним підлітком сорокарічний недо-

росток, я відчув, що я є. Мене не було, а тепер я є, мене осяяло вовче світло, а вони ж, вовки, саме вовки, охороняли Аполлона, отже охороняли мистецтво, треба їх правильно бачити, вовків, і все буде добре, і з ними теж, треба лиш бачити...

Я обіймаю його заплісуючи очі... я прагну його я чекаю поки він увійде в мене аби відчувти силу його пристрасі його чоловічу міць... я відчуваю його в собі... його могутній стрижень доводить мене до шалу... ми кінчаємо разом... і це щастя і забуття... в якому є краплина мого страху і навіть маленького відчаю... ми стали інші ні це він став інший... йому вже двадцять... в моєму віці жінка однак не міняється так швидко... але він став зовсім інший коли ми зустрілись після в'язниці після років розлуки віри і страшного невимовно болючого і причинного прекрасношаленого кохання... я не змогла пізнати його тіло... навіть його обличчя стало іншим... до мене прийшов дорослий чоловік... а забрали від мене мого коханого юного хлопчика... я шукаю в ньому хлопчика якого я так несамовито полюбила і своїм коханням несамохіть врятувала його від біди... але того хлопчика давно немає... він обріс волоссям на ногах і руках і на грудях і на животі і під пахвами... і стрижень його став більший і чужіший... я ласкаю його як раніше... я люблю його силу і його тремтіння в мене на губах і відчуття міці яке пашисть з нього... коли я тримаю його спершу обо-

ма руками... і потім однією рукою сягаю до яєць і знаходжу сильні великі чоловічі ядра у волохатому пружньому мішечку і лякаюсь їх... лякаюсь усього нового в ньому прагну його прагну його пізнати впереміжку зі страхом і пристрастю... віддаюсь йому шукаючи забуття і повернення до того хлопчика який назавжди заснув у ньому... він став волохатий із неголоною бородою дорослий чоловік... мужчина якого я... боюсь я його не знаю... я його знаю і не знаю... він приходить до мене... він трахає мене як свою жінку яку любить і любив увесь час... і нічого в ньому до мене не змінилось... але в мені народжується страх перед чоловіком який мене трахає... від якого я кінчаю... всередині якого пробивається спогад про того хлопчика... який віддав мені всю свою підліткову пристрасть... але хлопчика немає... є чоловік який несе з собою до мене інший чоловічий світ... від якого я свого часу втекла до хлопчика... мені вкрали час переходу... треба навчитись любити цього чоловіка батька двох моїх дітей... юного але вже великого і сильного Вовка... я люблю його... я люблю його в ньому і я боюсь його нового... його нової сили... нової моці... нового Вовка... але я люблю його... я навчусь любити до самозабуття і його нового дорослого Вовка... я знайду в ньому свого хлопчика... я люблю його...

Ми поїхали з Васильком в Карпати, так повідала нам циганська пошта, яка без усякої техніки

миттєво передає всі відомості про циган по всій країні, що тільки треба комусь і про когось знати.

Мар'яна заслала питання — що робити далі, як бути Василькові, якому за місяць має виповнитись двадцять років. Все гаразд, все добре, ніби прокляття минуло, але страх перед ним лишився.

Передали, що десь у Карпатах під Раховом є циган-мольфар, який все знає. Він сказав, хай приїдуть обидва хлопці.

Я вже настільки звикся з родиною Вовків, що почував себе за цих кілька років властиво членом родини, і не так то й здивувався, хоч гадка виникла, а звідки той мольфар знає про мене, адже питали тільки про Василька.

Але циганські закони є суворі — сказали удвох, отже удвох, і отак ми одного разу вибралися в Карпати.

Знайти дорогу до мольфарової хати було і просто і непросто. Бо всі знали, що там живе старий дід, здається циган чи щось таке, і що, як біда, то може допомогти поважно, часом лікує людей, і передбачає погоду, але характер у нього суворий і неприязний, і до себе мольфар без попередження гостей не приймає, але — як хочете, йдіть от туди вгору і вгору, і там на узліссі здибаєте хату з колибою, то його, але вважайте на діда, він суворий...

Дід був високий і сутулий, із геть сивими вусами і клаптявою сивою бородою, не дуже довгою, але достатньою, щоби трохи приховати і без того суворий вираз наче різьбленого з обвітреного дерева обличчя.

— Чого так довго вибиралися? Я вас чекав учора, — пробурчав він у відповідь на наше привітання. — Але ще не вечір. Встигнемо. Голодні? Ходіть, щось з'їсте трохи, а тоді вже я вами займуся.

Хліб, сир, масло, молоко. І чудовий пахучий гірський чай, власне настоянка із гірських трав, якої, здавалося, можна пити до нескінченності, і не треба було ні цукру до неї, нічого — там було все, що означало здоров'я і життя.

В кожному разі така лірика мені тоді спала на думку.

— Це, щоб витримали, бо буде непросто! — раптом усміхнувся мольфар, і очі його виявились глибоко синіми і ніби на мить засвітились, і в хаті стало світло і погідно.

Але то лиш на мить.

Враз мольфар похмурнішав.

— Ходімо до колиби!

Вони вийшли з хати до колиби, яка була невеличка, і гейби примістилась зовсім поруч із хатою.

Вогнище в колибі ледь жевріло. Мольфар докинув сухих дров, і незабаром вогонь розгорівся добрячий, стало гаряче. Надворі був липень.

— От ти ще й досі не знаєш, чого ти тут. А мав би знати, аби ж добре подумав, бо і не дурний і старший за цього. Ти що думаєш, то все випадково сталося, що ти до них прийшов? Тебе послали, бо ти був теж на це визначений. Всі визначені на

щось. І хто цим керує, ніхто не відає, одні лиш Ті, що все знають, знають правду, але ми її ніколи остаточно не відкриємо. І не треба.

— Ти вже позначений, ти не бійся. Дуже добре. Позначений давно, і зараз ти в переході. В тебе ще шерсть не росте на руках і тілі?

Я нервово і несамохіть глянув на свої руки, я був у сорочці з короткими рукавами і власне волосся на моїх руках було таке, як завжди, як давно, як у багатьох дорослих чоловіків.

— Не бійся, добре і погане ходять разом, більше страху, більше відваги, щось втратиш, щось набудеш, ти не бійся!.. Але все це просто так вам не мине, так просто не пройде... І тобі, малий, також дещо далі буде...

Він зосереджено замовк і ніби вдивлявся в себе, минуло кілька хвилин. Панувала тиша. Мольфар ніби забув про нас.

— Ну то що далі буде, скажіть! — не витримав тиші Василько.

— Я говорю, коли вважаю за потрібне говорити, ти, щеня мале! Твоє діло сидіти, мовчати і чекати! Що то за виховання? Не чуєш? Який з тебе Вовк? Ще кажуть, що ти особливий! Зараз прожену геть, і все тут!

Він перевів подих і потім звернувся до мене.

— Ти вчи цього нечемного циганюру! Бо він там за своїм коханням не тільки голову, але й нюх втратив, а це не тільки зле, це небезпечно. Пора йому вертатись до життя! Баба є, діти є? Чудово! Ти

її любиш, вона тебе любить — чудово! Але ж треба жити далі! Ти спитав у Бога, як жити далі? І чи справді все минуло? А цього старшого хлопця ти втягнув у себе і хочеш його отак от лишити?

— Та я не збираюсь його лишати по життю, ми назавжди разом, що ви кажете! — обурився Василько.

— Ти повинен сам про все подумати заздалегідь, і все собі самому сказати вчасно. Бо ріка життя стрімка і сувора, не встигнеш озирнутися, і людини поруч немає, якщо не беріг її. Тобі скоро двадцять років. Ти пам'ятаєш, що всі твої попередники вмирили у цьому віці. А ти не боїшся?

— Боюсь!

— От і правильно, що боїшся. Дуже добре. А ти, — він звернувся до мене, чоловіче добрий, знаєш щось про своїх дідів-прадідів?

— Трохи знаю, — здивувався я.

— А як було прізвище твоєї бабусі, матері твоєї мами, пам'ятаєш?

— Пам'ятаю. Моя бабуся була донька німецьких колоністів, що мали тут хутор і господарство на ньому, і її батько мав тут кавалок лісу і фактично провадив невелике лісове господарство.

— Ну-ну! А як було прізвище цього німецького лісника, твого прадіда?

— Вольф, здається Вольф чи Вульф, щось такого.

— А що це значить по-німецьки, ти освічений рагулю?

Тут я таки справді розгубився.

— В-вовк.

— От бачиш, які зав'язочки бувають у світі. І останнє. Скажи як тебе звати — ім'я і прізвище.

— Любомир Сірий.

— Чудово. А тепер постав своє прізвище, яке старшого за віком спочатку, а потім свого молодшого циганчука і що буде разом.

Ми з Васильком вже не здивовано, а розгублено і якимось безтямно глянули одне на одного.

— Сірий Вовк!

— Ха-ха-ха-ха! — засміявся мольфар. — Кілька років поряд і один одного не бачать! Друзі, майже родичі, а живуть як ті сліпі кошенята!!! Ви разом творите щось одне, таке, що вас може не тільки вирятувати, але надати вам багато більше ніж ви маєте! А зараз мовчіть і начувайтесь! Жодного зайвого слова! Бо буде справді зле!

Він устав і пішов кудись углиб колиби і коли повернувся до нас, на голові в нього була шапка-чучело, просто на ніс йому спускалась оскалена вовча голова з великими зубами, і вже не стільки було видно очі мольфара, скільки скляні очі вовка викликали увагу і вабили зосередитись на них.

— Знак Вовка! — прошепотів дід, голосним шепотом. — Знак Вовка! — повторив він, торкаючись рукою вовчої морди над головою. — Я спитаю, а ви тримайтесь, і не бійтесь! Знак Вовка! Знак Вовка!

Далі він шепотів якісь закляття, ми нічого не розуміли, і якимось мимохіть притиснулись один до

одного, бо в повітрі запанував страх і небезпека, щось важке зависло в повітрі. Раптом стало зовсім темно, навіть світло пригаслого вогню ледве тьмяніло, і враз тишу роздер, просто розшматував на кавалки жахливий і могутній вовчий клич, і вдарила ніби блискавка просто в тліюче багаття, ніби вогненний стовп повстав із багаття, прямий і широкий і високий до стелі, і з цього палаючого стовпа поволі вирізнулась страшна, висока, до стелі, як отой стовп, постать велета, напіввовка-напівлюдини.

Велетень був, як голий чоловік з неймовірними м'язами по всьому тілі, але тіло його було ускрізь поросле густою короткою вовчою шерстю. Він розправив плечі і усміхнувся.

І це було найжахніше — обличчя людини і Вовка, змішані разом. Вовчі вуха і голова, трохи виставлена вперед щелепа, приплюснутий трохи ніс, величезні зуби, які засвітились в оскалі усмішки, і очі, немигаючі, які щомиті міняли колір, заворожували і жахали.

Я почув, як Василько тремтить від жаху, але й сам я був у стані такого афекту, в якому не соромно і не мало впісятись від побаченого.

На велетня було страшно дивитись, але й погляду від нього не можна було відірвати. В ньому було очевидне химерне поєднання добра і зла, сили і ніжності, любові і ненависті, всіх суперечностей світу і людської істоти, всього того, що в іншій людині вабить з усіх сил і водночас відштовхує через захист власного «я».

— Що? — спитав мольфар.

— Той, хто позбавиться Вовка назовсім, втра-
тить силу життя і пропаде.

— Куди? — спитав мольфар.

— Прокляття — для дурнів. Вони гинуть. Ро-
зумний помножить силу Вовка на свою. Пройти
Шлях Вовка, зрозуміти Закон Вовка, виконати Знак
Вовка... Тоді перемога, яку шукають... двоє... Мож-
лива...

— Як? — спитав мольфар.

— Важко, подолається удвох. Житимуть. Біда
перейде. Віра. Потрібна віра в... Віра. Знак Вовка.

— Чому? — спитав мольфар, і голос його за-
тремтів, і я зразу зрозумів, що він питає забагато.

— Тому що!! Все хочете знати зразу. Прийде
час... — раптом велетень розсердився і голос його
став схожий на грім. — Пиздите до хуя! Ідьте самі
шукайте, засранці! Пробуйте, шукайте і бійтесь!
Тоді щось знайдете...

Я ніколи не думав, що привиди можуть матю-
катись. Щоправда і привидів раніше ніколи не ба-
чив.

Велетень трохи подобрішав, і засміявся. Потім
звернувся до мольфара.

— Ти розумний, старий і добре мені робиш, я
знаю і ти знаєш, що я знаю. Але чому ти для них
так стараєшся? Чи вони того варті? Оцих два люд-
ських недойобки, один менший, другий старший....

Він подивився на нас впрост. Я подумав, що
зараз всруся, бо мені здалося, що нам вже кінець.

Виглядав він жахливо, м'язи дико напинались, коли він махав руками, і серед того всього волосся стирчав велетенський хуй з якимись нереальними яйцями і це виглядало при всьому страхові трохи комічно, і я несамохіть відмітив, що він схожий на якогось героя коміксів, тільки у тих завжди з хуєм проблеми, аби дітей не лякати, а цей просто жах... а кого ж він трахає, у нього ж має бути якась вовкосучка, вовкотють з велетенською волохатою пиздою, або просто велика вовчиця, або... Ці думки проносилися в мене в голові блискавично і якомсь відволікли мене трохи від панічного страху, бо я раптом збагнув, що як на пиздець, то пиздець, а як ні, то на хера срати собі в штани.

— Ха-ха-ха-ха — раптом зареготав велетень. — А ти не дурний і не такий бздотливий, як показався зразу, гарно ти мене побачив...

Отут я пересрав капітально, адже він прочитав мої думки майже водночас зі мною. Зараз він мені покаже...

— На хера мені тобі щось показувати! Ти дурню! Старий — мій друг і викликав мене, аби вам допомогти. А в нас одні якісь дуже й дуже далекі спільні родичі, так що я вас нищити не буду. Колись може ти довідаєшся, хто такий Син Вітру, і що було з його синами, і хто такі були тоді для нього вовки! Ви мене не бійтесь. Коли я сказав бійтесь — це себе бійтесь, рагулі! Себе бійтесь! Вовк є всередині кожної людини. А у вас більше, особливо в нього!

Він показав на Василька.

— Даси себе тому вовкові з'їсти — туди тобі й дорога. Якщо знищиш вовка в собі повністю, також здохнеш, бо тебе заб'є так або інакше той, в кого вовк усередині живий.

Я чую, кажеш — не дам себе з'їсти, і він — не дасть! То чого хочете? Живіть!

Просто не буде, але — живіть! Виживете — буде вам добре!

А зараз — досить! Я втомився. Заплющіть очі!

Крізь заплющені очі вчувалося, що довкола почалася буря, спека змінилася холодом, почалася завірюха, просто хуртовина, вітер, дощ, сніг, знову вітер і враз знову тепло.

Потім я почув голос мольфара:

— Все! Ви вільні!

Але розплющити очей не міг, почував лиш тіло Василька біля себе, постійне тепло його тіла поруч лишалося ніби єдиною зачіпкою за реальність з того всього, що діялося з нами, з того, що відбувалося довкола, і якимось зв'язком із живим реальним життям, в якому ми нібито колись жили.

Коли я розплющив очі, то одразу не міг збагнути, де я і що зі мною.

Піді мною була бараняча шкура, на яку ми увечері сіли з Васильком у колибі біля вогнища, і напроти нас тоді сидів мольфар.

Я лежав, накритий вовняним карпатським ліжником, біля мене поруч спав Василько, він ще не прокинувся. Тепло було поруч.

В колибі більше нікого не було.

Я подивився на годинник, пів на десяту. Ого! Скільки ж ми проспали! Ми приїхали до мольфара пополудні, перекусили і засіли в колибі. Але то не було ще пізно, щойно передвечір'я, а спали аж до пізнього ранку.

Враз в пам'яті сплив вчорашній вечір, страшна потвора, якій мольфар задавав питання про нашу долю, і її чи то пак його, я згадав його чоловічі принади і усміхнувся, поважні філософські відповіді.

Але чи це трапилось насправді, чи може це все мені приснилось. Я розбудив Василька.

Він довго тер очі і не міг зрозуміти, де він і що ми тут робимо.

Врешті до нього дійшло.

— Слухай, цей потвор справді був з нами, чи це нам снилось.

— Двом однакові сни не сняться...

— А може це наркота? А якщо дід дав нам якогось мухомора і ми забалділи так, що якась потвора нам привиділась і ми чемно слухали її белькотню, а насправді дід нас розводив, як жабенят.

— Або як кошенят.

— Або як поросят! Вставай, підемо подивимось, що тут на світі робиться!

Ми вибралися з колиби, і нас зустрів свіжий карпатський ранок з чудовим краєвидом довкруг і повітрям, яким, здавалося, не можна було надихатися, а вже хотілося вдихати його якомога більше, ніби на потім, на прийдешнє.

Ми зайшли до хати, вона була відчинена, але в ній нікого не було.

На столі було приготовано виразно для нас — хліб, молоко, масло сир і казанок з гарячим духмяним карпатським чаєм, який ми пили увечері.

— Зараз нап'ємося чаю, і знову забалдіємо, і знову щось прикольне побачимо! — в'яло пожартував Василько.

Я навіть не зреагував на його жарт, бо він видався мені майже блюзнірським.

Нам було про що подумати і дуже всерйоз. Зараз не був час для таких жартів!

Майже несподівано, м'яким нечутним кроком до хати зайшов дід-мольфар.

Він ніби з'явився з повітря, ми не бачили, як він опинився в хаті, і лиш, коли обізвався до нас, його помітили, трохи перестрашившись від несподіванки.

— Якщо буде потреба, приїжджайте, — сказав мольфар суворо, але за його суворістю вчувалась притримана до нас симпатія, і це одразу полегшило напругу нерозуміння, і повітря в хаті стало ніби свіжим і чистішим. — Але не раніше, ніж за півроку. Тримайтеся разом. Живіть і пам'ятайте все, що чули. Але нікому ні слова. Бо буде гірше вам. Шукайте шлях. Бійтеся. Але вірте! А зараз — вам час додому, а мені до своїх справ!

Ми поклали дідові у плетеній скриньці, яка стояла в глибині хати на комоді, але на доволі видному місці, всі бабки, які в нас були, лишивши собі тільки на дорогу і трішки на хавчик.

Мар'яна нас попередила, що мольфар грошей не бере сам і не вимагає ніколи. Допмагає людям як може. А йому лишають хто що може, а як не можуть лишити, не лишають.

Однак якщо не дадуть нічого через скупість, або недбальство — не допоможуть дідові чари ніяк, і більше сюди дороги не буде.

Тільки щирість прокладає сюди шлях.

Надвечір ми вже були вдома у Луцьку.

Я люблю твої груди... я на них засинаю... я люблю твоє тіло... воно для мене як море як сама ніжність як лагідний вітер і шепіт весняного листя... я дотикаюсь до спокою для мене єдиного можливого в світі... такого не буває у звичайних людей... я входжу в тебе і розчиняюсь в тобі... я маю тебе і хочу мати ще і ще... я пливу в тобі як в глибокій могутній ріці... я вірю що зло і жалі оминуть нас як вже оминуло... я люблю тебе і люблю нашу любов і наших дітей і прийдешнє і цілий світ який є наш... бо ми в ньому єдині і неповторні... вір мені... тримай мене... тримайся за мене... люби мене... не бійся нічого... я завжди буду з тобою... люби мене сьогодні зараз і завжди... люби мене... люби мене...

Ми з Васильком сиділи у саду під деревами і мовчали. Власне вийшли поговорити, бо я лишився у них ночувати, як вже часто бувало, і перед сном ми вийшли подихати свіжим повітрям і перетерти дещо без сторонніх вух.

Але балачка не вдавалась, було багато про що говорити, але зумисно нічого не виходить, і ми мовчали обоє, думаючи про те саме. І цього врешті було досить.

— Ну, і що, ти гадаєш, буде далі? — порушив я мовчанку, розуміючи, що питання дурне, що на нього відповіді Василько не має і я також, і що це я спитав так просто, аби щось сказати.

— По-перше, ти скоро знайдеш собі пару і одружишся. Це точно.

— Звідки така впевненість?

— По перше, я це відчуваю. А по-друге, по тобі видно, що більше блядувати не хочеш і давно дозрів до чогось справді стабільного, як от у мене. Так що це справа недовга, десь вона вже наближається до тебе, твоя половинка.

— А далі?

— А далі не знаю нічого! Шлях Вовка, Закон Вовка, Знак Вовка, що воно все в біса означає? Де воно і що воно? Куди рухатись, що робити?

Василько встав, потягнувся і раптом видав із себе довгий протяжний вовчий клич, такий, що мені аж моторошно стало. От тобі й на!

Він широко усміхнувся, бачачи мою розгубленість, на яку і сподівався, і знову сів поруч.

— От тобі і знак вовка! І що?

В кущах неподалік раптом почувся якийсь грізний шурхіт, і несподівано з-поза цих кущів вийшов до нас великий темно-сірий вовк з потужними сильними грудьми, могутньою шиєю і доволі суворим виразом морди.

Він подивився на нас немигаючим важким поглядом.

Ми завмерли обоє, не в силах поворухнутись.

Вовк дивився на нас якусь мить, потім оскалив зуби, ніби усміхаючись, підійшов зовсім близько і раптом, розвернувшись, ліг просто біля наших ніг, важкою спиною до нас, і вприв погляд у ніч, туди, куди дивились і ми в німому питанні про майбутнє.

Хлопці від Катерини

Вийду я на гору,
Гляну на село,
Шиє мати торбу,
Їду в ФЗУ.
(народне)

Катерина була щаслива. Вона носилася з Петровим листом по всьому місту, читала його усім своїм подругам і знайомим, часом майже випадковим людям, бо не могла подолати своєї нестримної радості життя.

Петро живий, скоро приїде додому, війна закінчилась. Перемога. Початок літа, липень шумить запашними весняними кронами дерев, життя буяє. Матері і жінки плачуть над похоронками і повідомленнями щодо пропалих безвісти бійців Великої Вітчизняної, а її чоловік живий, здоровий і днями вертається з госпітала додому.

Пише, що важко контужений, що лікують його вже місяць, але скоро лікування скінчиться, його выпишуть, і він повернеться на рідну землю. Контузія в нього однак поважна, так що невідомо, як у нього зі здоров'ям буде далі.

Та що там — раділа Катерина, та йому всього лиш двадцять дев'ять, все мине, яка там в дідька контузія, головне, що живий, та й не каліка, очується на домашніх харчах, і все буде добре. За-

живемо! Ой, заживемо, нарешті заживемо, як люди!
Війна таки врешті скінчилася!

Вони одружилися перед війною. Катерині було двадцять, Петрові двадцять шість. Чому вона не завагітніла одразу, сказати важко, бо з ліжка вони вилазили вранці потомлено і неохоче, а лягали завжди енергійно і трахалися так, що аж за вухами лящало.

Того щастя і вистачило їм тільки на півроку. Війна вдарила по життю усіх так, що по війні не хотілось про пережите багато говорити. Пережили, і так всі знали, що було і як було. А появлялися каліки, інваліди різних груп, безногі і безрукі молоді хлопці. На базарах появились ті, хто просив милостиню, аби вижити. І почалось повоєнне життя, радісне і жахне, бо у багатьох була втрачена молодість і радість життя, і всередині лишалось відчуття, що ти вбивав, щоби тебе не вбили, і ти жив, убиваючи. Ти був воїн, боєць, ти був потрібний. А зараз — ти вже просто каліка безногий, і життя від тебе відвернулось, які би там пільги чи пенсії тобі не світили. А світили ще ж далеко і не всім.

Дарагая мая, я калека,
Гарячо і любімая мать,
Атарвалі мне полчелавека
І аставілі так уміраць...

Це звучало в п'яному трагізмі на базарах і біля пивничок і забігайлівок, де просто і легко наливали по чарці, по війні все було можна і не можна.

Бо скільки вже сиділо в таборах Воркути і Норильська, Магадана і Колими тих, хто потрапив у полон і кого потім «звільнили», скільки за невдало сказане слово, за якийсь непродуманий юначий крок потрапило у штрафбати, а в інших позаду стояли заградотряди, які стріляли у своїх, коли ті кидалися відступати перед переважаючою силою ворога.

Але в кого була біда, в того була, він про то зараз мовчав, бо Перемога витворила всеохоплюючу, нехай і позірну для багатьох, але радість у всій країні і сподівання на краще, як при кожному святі.

Катерині стачило глузду вчасно переховатися, аби її не забрали на роботу в Німеччину. Якось дотягла до сорок четвертого, коли в Україну вже увійшла Радянська армія і німців погнали далі.

Все поволі починало налагоджуватися, от тільки ночами їй снівся Петро і їхнє колишнє життя, і трахатися їй хотілося, аж рота зводило, і вона сама себе, як могла, ночами доводила до закінчення, але так хотіла, так хотіла вже чоловіка, отого великого і потужного стрижня, який будив у ній цілий світ емоцій і відчуттів, з яких залишилось тільки самотнє відчуття незакінченості і умовні самодрочки, які давали тільки тимчасовий передих.

Коротше, Катерина була без хуя, як без рук, як казала її подруга Настя, яка теж хотіла трахатися, але не так шалено, як Катерина. Бо ця просто марила про чоловічий стрижень, вже геть божеволіючи, і дивилась на кожного чоловіка тільки як на особу зі стрижнем для трахання.

А чоловіків було довкола мало.

Якби то у великому місті, то когось би вже собі знайшла, якось би вже там туди-сюди може б і перетрахалась, для годиться, і для того, щоби поцька не заіржавіла, але ж тут, курва, все на виду, перейдешся вулицею, і так всі все бачать, куди, хто і що.

Батьки ще живі-здорові, Богу дякувати, але під самим містом в селі, чи не щодня до неї навідуються, а вона до них.

Петрові батьки, однак, померли обоє в час війни. Батька забрали німці ще в сорок другому, і невідомо, що з ним сталося, а мати, вже старша пані, з того всього хворіла довго, і одного разу в голодний сорок третій тихо померла, і Катерина її поховала і лишилась у хаті сама, і тугувала за Петровими старими, як за рідними, бо зжила з ними, і самій було їй непереливки.

Хата їхня стояла на околиці міста, і Катерина газдувала тепер там сама, крутилась і на базарі, щось продавала від батьків із села, щось перепродувала, одне слово — жила.

І коли прийшов лист від Петра, вона була на сьомому небі. Є Бог на світі. От ні з ким вона не трахалась усі ці роки, от поводила себе чемно, як гарна дружина, чекала чоловіка з фронту. І ось — нагорода, живий і приїде, і все буде добре.

Петро з'явився одного літнього вечора на порозі хати, і Катерина мало не зімліла, бо ж чекала його, вже всі очі видивилась, і ось урешті в той вечір, коли вже й не чекала, він став на порозі.

Високий, схудлий і гарний.

Боже, який він гарний, думала Катерина, обіймаючи його і цілуєчи, які в нього гарні темні очі, який в нього гарний овал обличчя, яка фігура, красунь, в кіно зніматися йому, я його так люблю, так його люблю.

Катерина і сама була нівроку, у свої двадцять п'ять виглядала на двадцять, розкішна блондинка, карі очі, гарна фігура, пухкі губи, мила усмішка, теж доволі непересічна собі дівка.

Вони й при одруженні були чудовою, гарною парою, і любилися ще до одруження понад рік і всі на них дивились і казали — от парочка — Абрам і Сарочка, або баран і ярочка, або ще щось, але заздрили їхній красі і здоров'ю, і їхньому щастю теперішньому і майбутньому.

Петро, однак, веселий дуже не був по поверненні, обіймав і цілував її, щоправда, спрагло і шалено, і плакав, коли обіймав і цілував, і казав, як її любить і все його життя для неї, і ще тисячі безумних слів.

Але однаково був якийсь не в собі, щось його їло зсередини, і радість його була чимось притлумлена.

А потім була вечерея і горілка, і батьки Катеринині, і сусіди.

А потім було ліжко, з якого почалася біда.

Контузія у Петра була така, що в нижній чоловічій його частині нічого не працювало.

Щось там десь йому перебило, казали, у мозкові хребта чи щось такого, але стрижень його був тихий і ніякий, як його Катерина не мняцкала і не

цілувала, і не тягала в роті, і не пестила язиком, і не цілувала яйця і навіть нижче. Нічого.

— Я знаю, — сказав Петро. — Мені лікар сказав у госпіталі: «Все у тебе буде добре, житимеш, як всі, от лиш з траханням нічого в тебе, мабуть, не вийде. Перебило тобі статевий нерв, і так далі. Може, то й можна якось вилікувати, може воно колись і відновиться, не знаю, а може, й ніколи. Я про це нічого зараз більше сказати не можу. Кріпись, живи, шукай способів жити. Ти молодий чоловік, може, воно колись і вернеться. А я поки що зробити більше не можу, ніж зробив, і нічого тобі не обіцяю.

Радій, що не каліка, без рук, без ніг, — вже добре, а там Бог дасть, якось воно і в тебе життя складеться».

Ранок видався доволі сумний, але Катерина не здавалась, вона вірила, що то минеться, Петро ще не освоївся, не вжився вдома, спочине, отреться, і поволі, поволі якось та налагодиться усе.

Вони виходили в місто, на базар і всі на них двились, і заздрили її щастю. Живий-здоровий вернувся з фронту чоловік. Такий красень, і вона ж. От же ця парочка — Абрам і Сарочка.

І вони мали вдавати щастя і задоволення і гуляти з родичами і друзями, і з тими небагатьма, хто вернувся з фронту. І пили за тих, хто загинув, і так минув тиждень, потім другий.

І Петро п'яний грав на гармошці і співав гарним п'яним баритоном, в якому дзвеніла страшна тоска і відчай.

Ти машина, ти залезна,
куди ж милого повезла,
Гей, га, уха-ха, куди ж милого повезла.

Подай, мила, стакан рому,
Бо я їду до прийому,
Гей, га, уха-ха, бо я їду до прийому.

А в прийомі скляні двері,
Там сиділи й охвіцері,
Гей, га, уха-ха, там сиділи й охвіцері.

Випав номер сорок п'ятий,
Наказали, щоб прийняти.
Гей, га, уха-ха, наказали, щоб прийняти.

Подай, мила, стакан чаю,
Бо я їду, від'їжджаю,
Гей, га, уха-ха...

Минуло два місяці, потім три, настала осінь.

Машинка в Петра і далі не вставала ніяк. Він пішов працювати на завод, одразу заробляти став непогано, бо у війську багато чого навчився, а чоловіків у містечку взагалі було обмаль. Катерина також влаштувалась на завод, і вони скоро почали пристойно заробляти, життя позірно було вже добрим.

Ходили в кіно і в гості, запрошували гостей до себе.

А вночі починалися муки, Катерина хотіла трахатись, а Петро не міг.

Він їв нормально зараз, пив молоко, їв м'ясо і картоплю, зеленину, все свіже і чисте. Здавалось би — ну, ну, ще трішки — і стрижень його заворушиться і оживе.

Але — ні!

Петро почав часто випивати, аби притупити свій стан. Катерина також бухала разом з ним, і думала, що робити, що робити далі? Як їм тепер жити?

Вихід знайшовся несподівано. Дикий і несамо-витий. Але все ж таки вихід.

Катеринина подруга Настя, тепер молода вдова, також була спрагла за траханням, і вони собі з Катериною про то говорили не раз, і не сто. І Катерина їй звірилася, бо що було самій робити. Хоч вовком вий. Але Настя за браком чоловіків у містечку також собі тільки дрочила. Аж ось вона прибігла до Катерини, захоплена можливістю, і майже захлинаючись від хвилювання, розповіла їй історію, як її приятелька поїхала в село до родичів по картоплю, і там підчепила собі підлітка років чотирнадцяти-п'ятнадцяти, з отих, що повиросли за війну, а до війська їм ще рано було, і почала з ним трахатися, і приїхала така щаслива, що мамо ховайся, але, здається, від нього завагітніла і тепер витягає його в місто, вчитись у ФЗУ, ну, знаєш у фабрично-заводському училищі, туди набирають пацанів із села, аби освоювали станки і йшли на завод працювати, бо ж людей бракує на заводі.

То цей пацан у неї житиме, і далі буде видно. А чого там? Їй двадцять два, а йому п'ятнадцять, у неї квартира в місті, витягне його з села туди-сюди, буде йому вісімнадцять, поженяться і все чудово, а

далі — як Бог дасть, але в дівки життя її жіноче вже склалося.

Я от думаю, Катрусю, а чи не взяти собі на квартиру такого от фезеушника малого, вони в цьому віці ще дурні, але кінець в такому віці вже стоїть добре, і трахатися кожен зможе так, що аж за вухами лящатиме і пилюка в хаті стовпом стане.

А що треба? Ну, не обов'язково від нього вагітніти, але якийсь час потрахатись можна. І йому буде добре, і мені...

Настя була мудра, як змія, а Катерина практична і в'юнка...

Якраз осінь. Набирають пацанів у ФЗУ, бо ж нема кому на заводах працювати. І тим, хто бере на квартиру пацана, ще й квартирні доплачують.

Оце воно і є.

Сіли увечері з Петром за пляшкою, набухалися, і Катерина все йому виклала.

— Я тебе люблю і не хочу тебе лишати. Але жити якось треба. Я молода жінка і не можу більше отак витримувати. Мені треба трахатись, тоді все буде добре. Якщо ми розійдемося, то скоро про тебе все буде відомо, бо чого розходитись, якщо ти не блядуєш, а я тебе чекала і теж себе тримала в порядку. А як погодишся, то підемо разом, виберемо собі хлопця, щоб і тобі він хоч трохи подобався, і заберемо його до себе жити. Ну, а там далі я його якось приручу, заспокоюсь з ним, і так якийсь час проживемо. А далі буде видно. Може, за той час і в тебе якось воно почне налагоджуватися?

Петро зосереджено бухав, мовчав і важко думав. А що було думати, вибору не було. По другій пляшці, вони з Катериною обнялися, поплакали, полягали спати, обнявшись, як рідні, але не більше.

А за два дні пішли на оглядини до ФЗУ. Якраз привезли групу пацанів із довколишніх сіл.

Люди вибирали собі на квартиру дрібніших і хирлявіших, щоби їли не забагато, і клопоту з ними було менше.

А Катерина мало не зразу вгледіла виростка, як на підлітка, трішки вищого за інших і в плечах міцнішаючого Михайлика.

Високолобий, стрижений під нуль, голова правильної форми, навіть гарно йому було без волосся, виглядав він майже на молодого римського воїна, якби Катерина з Петром знали про такі означення історії, витончений профіль, трішки ніби страдницький, довгі темні вії над блакитними очима, волосся темне, як відросте, напевне просто чорне...

Михайлик виділявся з-поміж двох чи трьох десятків підлітків, якщо в нього вдивлятися, то можна було подивуватися, де взялися в нього, сільського хлопчака, такі гени...

Катерина підійшла до хлопця.

— Як тебе звати?

— Михайло.

— Підеш до нас жити?

Михайлик ніяково, але широко і дуже приємно усміхнувся. У нього була широка усмішка, яка відкривала гарні рівні зуби.

— А чому ж ні?

Отак от все й почалося.

Михайлик проспав невинно у них лише одну ніч. Вранці поснідали, і подалися у справах. Катерина з Петром на працю, а Михайлик у ФЗУ.

Коли Михайлик прийшов із ФЗУ, Катерина вже була вдома сама. Петро подався кудись у гості, так домовились.

Катерина зготувала малому вечерю, запропонувала чарку. Михайлик трохи ніяково спершу відмовився, але не надто впирався, сільські діти з дитинства звикають до самогонки. Вихилив чарку — другу. Почервонів, повеселішав, розповідав про себе.

Мама на селі, є старша сестра, батько загинув на фронті. Послали в ФЗУ, бо вдома й так ледь кінці з кінцями зводять, а в місті воно якось ніби можна кудись вилюдніти, паспорт дістати і додому якось допомогти, ну і в місті веселіше.

— А дівчат ти любиш? — спитала Катерина.

— А хто ж їх не любить? Тільки в нас там хутори і людей взагалі мало, то я ще по дівчатам не бігав, та й роботи вдома повно. Та ще встигну, нагуляюсь, я ще молодий!

— Ходи-но, я щось тобі покажу! — раптом майже серйозно, а насправді хвилюючись, промовила Катерина, вирішивши йти на абордаж, бо що тут час витрачати.

Михайлик пішов за нею в спальню і став розгублено.

— Зараз побачиш! Заплющ очі, — скомандувала Катерина.

Михайлик слухняно заплющив очі, і за мить відчув, як ніжні руки обняли його, і м'які жіночі уста впилися в його губи, і тіло його затремтіло, і кров запульсувала у венах, як скажена, ніхто ніколи його так не цілував.

— Не розплющуй очей! — прошепотіла Катерина, ледь відсторонившись від нього, і знову почала його цілувати, і він вже втративши самоволодіння, підкорявся всім її рухам і жестам, і лиш тремтів, коли вона розстібнула йому штани і просто схопила нервовою рукою за пульсуючий набубнявілий від напруження стрижень, і притисла його в кулаці пару разів, і хлопець враз скорчився, не в силах витримати і почав кінчати просто у повітря, виприскуючи сперму куди попало, не розплющуючи однак очей від сорому і ніяковості зі всього, що діялось.

— Нічого! Не хвилюйся! Все добре, — прошепотіла Катерина, важко відсапуєчись. — Зараз ми все поправимо!

Михайлик і далі стояв із заплющеними очима, коли Катерина стягла з нього штани і сорочку, і голого вклала на ліжко, і, трохи пометушившись, сама лягла біля нього і почала знову пестити Михайликів стрижень, і за кілька хвилин він вже був знову напружений і готовий.

І тоді вона потягла хлопця на себе, і він відчув, що вона також зовсім гола, і її теплі груди видалися м'яким дивом під його твердими і пласкими

грудьми, і він незграбно обхопив її обома руками, і тепер сам вже цілував у вуста, трохи несміливо, але вперто і пошуково.

І вона розвела ноги і взяла його пульсуючий від напруження стрижень рукою і підвела до свого отвору і вставила кінець стрижня в себе, а тоді ухопила Михайлика обома руками за сідниці і попхнула його на себе, і він вже й сам подався стрижнем вперед, відчуваючи м'яку і найкращу в світі місцину для свого вивченого поки що тільки самотньої суходрочки спраглого чоловічого кінця, і це було диво, і щастя, і розкіш, і блаженство, і входив він у неї так м'яко і твердо водночас, як ніж у масло, таке промайнуло у нього в голові в якусь мить, і вона почала рухати його сідницями, і він збагнув автоматичну науку кожної живої істоти, яка втрапляє в сексуальний танок, і почав рухатися в ній так, як веліла йому природа самця, і Катерина вищала і кричала під ним, і рвалась в нього і до нього, нарешті все є, нарешті вона це має, як довго вона цього прагнула, ось воно, ось воно, ось воно....

Катерина кінчила з ним ще в першому акті двічі, майже одразу, як тільки він увійшов у неї, і потім знову, коли він почав кінчати, і потім ще раз, коли він вже кінчив, звиваючись і стогнучи на ній, і не в силах відірватися від жінки, і вийти з неї, він так і лежав на ній, не виходячи, йому було добре, як ніколи в світі.

Він врешті хотів вийти, але вона не пустила його, щаслива від його юначого тіла на ній, від його ваги

на своєму тілі, від того, що в ній все ще є всунутий його стрижень, замовклий, зм'яклий, але живий, і Михайлик просто заснув на ній і в ній, і це тривало недовго, але сон був, як казка про щастя, і він прокинувся від того, що його стрижень вже встав знову, і був там і вимагав дії, і вона також не спала, і відчувши напруження його члена у себе всередині, почала тихенько трахати себе ним, тримаючи Михайлика за сідниці, і тут він прокинувся зовсім, і тепер знав, як це, і знав, що це, і погнав вже одразу грамотніше і міцніше, і знову вона кінчила і раз, і другий, і третій, і врешті він скінчив теж, і вона з ним разом.

Вони качалися на ліжку, як божевільні, здавалося, неспроможні вже, не в силах розчепитися, але ось воно — надходить завжди хвилина, коли треба таки розходитися.

І він вийшов з неї, і лежав голий, вже зовсім не соромлячись, і вона нахилилась і поцілувала його в стрижень, просто поцілувала, як в щічку, і відхилилась, але в наступну мить нахилилась знову, і узяла його в рот, і трохи попестила, і це вже була гра, а не пошук пристрасті, і він почав знову набухати, але вона тоді відсторонилась і встала з ліжка, і втомлено, але чітко сказала:

— Ні! Поки що досить, маємо ще багато часу попереду!

І лише тут до Михайлика дійшло, що це чужа жінка, що з ним трахалась дружина Петра, і що Петро прийде додому увечері, і як він буде дивитись йому в очі.

Та й взагалі, як тепер все буде?!

Але Михайлик водночас раптом відчув й інше. Він відчув, що безмежно любить Катерину, бо насправді закохався в неї з першого погляду, ще коли тільки її побачив, ще до того, як вона підійшла до нього біля ФЗУ, і спитала, чи він хоче в них жити.

Вона чудова, прекрасна, найкраща і найгарніша жінка в світі, і він щаслива людина, і за кілька років, коли він буде старший, може, Катерина розлучиться з Петром і буде жити з ним, Михайликом, бо це ж вона, Катерина, його полюбила, вона його вибрала, вона, вона, вона...

Але що ж тепер далі?

Він спитав у Катерини:

— А що далі? Як тепер бути? З Петром як бути? Я почуваю себе по-дурному. Тобто я щасливий, я просто щасливий. Ти така чудова, я люблю тебе! Я просто люблю тебе! Але ж Петро? Як мені дивитись йому в очі? А потім — я тепер не можу уявити тебе з ним, як я подумаю, що ти з ним трахаєшся, я здурію від ревнощів, що робити?

Катерина, теж гола, лежала перед Михайликом і перебирала волоссячко над його стрижнем, гей би масувала чи робила там зачіску.

— Не хвилюйся за це! Тут все гаразд! Я люблю Петра. Він мій чоловік і чудова людина! І я не хочу його лишати в біді, але війна...

І вона розповіла Михайликові всю свою історію з Петром після повернення, і сказала, що він знає, що в неї з Михайликом можуть бути статеві зносини.

— А що йому робити? Я так жити не зможу, я не черниця. А узяли от ми тебе на квартиру, і з тобою мені чудово, і все добре. І він звикне з часом, що так є, і так має бути, і все влаштується, як діти в школу.

Якось воно важко вкладалося все в голові у Михайлика, але таки хоч химерно, але вкладалося, бо це було приємно, це було чудово, це було найкраще, чого лиш можна було собі забажати в його віці і становищі.

І тому це все якось виправдовувалось і пояснювалось. Бо так завжди, коли добре. Природа людська знайде сотню виправдань будь-якій ситуації, навіть самообманних, аби позірно все сходилось. Лиш десь там, у глибині, можуть виникати якісь підозри, що все так просто, і все так не буде, що колись однаково це має якось розв'язатись і розплутатись. Бо попри кожен самообман однаково людина інтуїтивно знає, де правда і де ні.

Але людина здебільшого тікає від думок про майбутнє, коли їй добре сьогодні. Прийде час — будемо розплачуватись, а зараз — жити! Просто жити і радіти життю, і кожному дневі, який приносить втіху!

Петро появився лиш пізно уночі, коли і Катерина і Михайлик вже спали.

Вранці сніданок був короткий і мовчазний. Бо всі з різних причин не були виспані і поспішали на працю.

Минуло кілька спокійних, але не дуже контактних днів. Катерина щодня трахалась з Михайликом, і була щаслива. Але в хаті відчувалась деяка

напряжонка. В повітрі ніби висіли невиразні знаки питання.

І от якось Катерина перед тим, як усім вийти з хати на роботу, проголосила:

— Сьогодні, хлопці, не баріться, а приходьте додому раніше, я готуватиму поважну вечерю, завтра неділя, будемо гуляти.

Такої вечері вже давно Петро не пам'ятав, хіба що тоді, коли щойно повернувся з фронту.

Катерина притягнула від батьків із села картоплі і сала. Михайликова мама також було привезла різних харчів для малого. Та ще й літру самогонки.

Одне слово, було що їсти і що пити.

Спершу розмова ніби не дуже клеїлась, але по півлітрі все стало на свої місця.

Катерина намагалася звести місток між двома чоловіками і врешті його звела, наголошуючи, що вона з ними щаслива. Таки й вона підняла чарку і запропонувала обом з нею випити за те, що вона є і буде, буде з ними, що їх доля звела, і так є, і так має бути. Бо на все Божа воля! І що вона любить їх обох, нехай по-різному, але вони доповнюють один одного, і вона з ними щаслива і хоче, щоби вони обоє були щасливі з нею.

Тост був просто капець. І Петро трохи повеселішав, і почав дивитись на Михайлика яснішими очима, і наливав йому, як собі, врешті набухав пацана так, що той вибачився і, хилитаючись, подався спати, а Петро ще сидів з Катериною і вів дурні п'яні розмови, з яких витікало лиш одне — трахайтесь

якось так, щоби люди нічого не довідались, і не при мені, бо воно ж мені якось не в дугу, ну і я ще до цього не звик. Та й взагалі, що тут говорити, сама розумієш!

— Та він ще малий, ти не повинен до нього ревнувати. Він ще не людина, а просто чоловічий стрижень, і тільки. У нього, як у кожного пацана, стоїть з природи добре, а з часом воно й у нього притупиться. Зараз він для мене просто молодий член, а люблю я тебе.

Ну, от бачиш, як ми з тобою сидимо? Я от з ним потрахалась, заспокоїлась, а посидіти мені саме з тобою хочеться, і поговорити, і просто дивитись на тебе. Я ж тебе люблю! Мені з тобою і приємно, і дружньо, і легко. А про що я з пацаном можу говорити?

Він потрахався і пішов собі геть! А ти — людина!

Катерина брехала Петрові у вічі і знала, що він вірить їй, бо це єдине, що йому залишається, бо так йому легше.

В її словах була половина правди. Вона справді по-своєму ще любила Петра, він був її чоловіком, він був її. Але за кілька днів трахання з Михайликом вона вже шаліла від пристрасті, вона хотіла ще і ще отого малого стрижня, який за розмірами був зовсім вже нічого, просто чоловічий член, але от з Михайлика просто перло стільки почуттів і шалу, що вони давали Катерині несподіваний додатковий кайф, і вона геть шизіла від такого трахання, і хотіла Михайлика ще і ще. Оце якраз те слово — вона його хотіла. В себе, біля себе, при

собі. Вона хотіла його ніби всотати у себе, і щоби він сидів десь там, десь у неї, у вульві, і їй увесь час було з ним кайфово.

Трахалася вона тепер з Михайликом щодня, він різко мінявся, на очах старшав, почали з'являтися вусики над губами, в сексі він став впевнений і пошуковий, трахав Катерину тепер у всіх позах і варіантах, які тільки міг вигадати і коли і де тільки міг. І вона ні в чому йому не відмовляла, а навпаки радісно піддавалась усім його теперішнім забаганкам.

З Петром вони подружились, часом бухали разом, ходили разом на базар, інколи їздили всі утрюх на село, до Катерининих батьків або до Михайликової мами. Одне слово, виглядало усе це як справжня родина. От тільки синок був трішки завеликий для таких батьків, а так все було добре.

Настала зима, з опаленням було неважно, в хаті бувало не раз доволі зимно, і одного разу Катерина запропонувала Петрові, щоб Михайлик спав з ними. Оскільки їхнє подружнє ліжко було старосвітське і дуже широке, то там легко можна було б поміститись утрюх, і так тепліше. Бо в кімнаті, де спав Михайлик, було поночі справді холодно.

Петро знизав плечима. Але що робити, все одно тут вже все було очевидно, і Михайлик ліг з ними, а Катерина посередині.

Виглядало це на перший погляд по-дурному. Але потім все виявилось не так і зле.

В Катерині таки жили чорти, і якийсь із них був дияволом чи демоном трахання, і в голові у ньо-

го мав бути тільки чоловічий стрижень, і більше нічого.

Катерина лежала між двома чоловіками, і рука її поповзла несамохіть до одного стрижня, а потім до іншого.

Петро зітхнув, дещо здивований такою її активністю, але Катерина потяглась до нього і лягла на нього своїми теплими грудьми, не випускаючи його орган з рук і масуючи його, прошепотіла Петрові на вухо:

— Може, нехай Михайлик мене ззаду потрахає, і ми будемо всі утрюх ніби трахатись, і тобі може це передасться через мене від нього... Ну, давай, Петрусю!..

Вона вже тримала другою рукою Михайлика за твердий і набряклий від напруження член, і тепер потягла його просто за кінець на себе ззаду, і він став на коліна і застромив їй стрижня у піхву, і почав її трахати, і його яйця торкалися Петрових яєць, бо вона лежала на Петрові, піднісши трішки зад вгору, і підмахуючись несамохіть Михайликовим рухам, водночас вона тримала Петрів м'який стрижень в руці і масувала ним собі клітор і торкалася ним Михайликового кінця, який трахав її міцно і вперто, і ось вона застогнала, і застогнав Михайлик, і раптом Петро відчув якийсь давно забутий приплив сексуального відчуття і в своєму кінцеві, якого зараз конвульсивно стискала рука Катерини, мало не впихаючи його туди, де вже пульсував Михайликів стрижень, і Петро смикнувся і теж застогнав у якомусь латентному, але вже відчутно

сексуальному задоволенні, хоч його орган так і лишався непорушним, але з голівки його витріснилось трішки якоїсь рідини.

І це було вперше майже за рік його життя з Катериною, і він відчув полегшення і надію, що, може, колись таки воно мине, і вони розчепилися, і Катерина поцілувала його у вуста, і він відповів їй жагучим, як давно не було такого, поцілунком, і тоді вона поцілувала Михайлика, який впився в неї спраглими до любові вустами, і врешті всі почали засинати, і Катерина сказала:

— Це неможливо, як я вас обох люблю! Я зараз справді щаслива! Дай нам Боже усім цього щастя завжди! Ви мої кохані — два, як один.

Вони трахались так тепер регулярно, винаходячи різні пози, але завжди так, щоби Петро був також задіяний в своєму напівпасивному стані, і він потроху теж звик і до Михайликового тіла, і до його сильного стрижня, і до стогонів і криків Катерини і Михайлика, і до своїх далеких, але все ж таки дуже приємних відчуттів, які народжувалися в процесі їхнього дивовижного троетраханья.

У Петра під час їхнього химерного траханья витріскувалось чимдалі більше чогось схожого на розбавлену сперму, і при цьому збільшувалось у нього те приємне відчуття щораз більше. Бо якийсь катарсис в організмі в нього таки ставався під час цього химерного траханья, і хоч інколи бувало і сухо на кінці, попри певний психологічний і фізичний кайф, чимдалі частіше з'являлась на кінці

в нього по закінченню спільного акту ота рідина, і це повнило Петра сподіваннями і бажанням знову трахатися саме отак от по-дивацькому утрьох.

Він почував, не думаючи, а часами й усвідомлював безглуздість ситуації, в яку потрапив, але вона була краща, ніж нічого, і він вже звик до неї, і виправдовував її сам собі, і все було чики-чики. І так минув рік.

І от знову настала весна.

Михайло з Петром верталися з базару, смикнули там по чарці, накупили їжі, бо вчора була полупчка, і вони прийшли під хату, і співали під дверима, обійнявшись:

На тім боці при потоці
Їбалися зайці
І зробили Катерині
Мадьяра в куфайці.

Катерино, відчини-но,
Катерино, встань-но,
Дай нам їсти, дай нам пити,
Як то буде файно!

Катерина відчинила,
Катерина встала,
Дала їсти, дала пити
Ще й поцілувала...

Я — Михайло, ти — Михайло,
Оба й ми Михайли,
Полягаймо при дорозі,
Наче поздыхаймо...

Петро на фронті заприятелював з галичанами і навчився від них багато західняцьких пісень

Катерино, відчини-но...

Вона виходила усміхнена, і цілувала їх обох в щоки на вулиці і в губи, коли за ними зачинялися двері, обох по черзі міцно і гаряче.

І вони всі були щасливі.

Всі утрюх зустріли весну в хорошому настрої і стані, ніби не прокидаючись від перманентного сп'яніння, яке вже стало часткою їхнього життя. Отакий собі майже наркотичний кайф нонстоп гнав їх увечері в ліжко, і це ставалося перед сном майже щодня, а при цьому Катерина інколи трахалася ще з Михайликом і окремо, і так вони жили і, здавалося, горя не знали.

Минув рік після перемоги, життя почало чимдалі стрімкіше рватися вперед, сказати б нормалізуватися — важко, але поверталися з війни чоловіки, запрацювала чимдалі більш відновлювана промисловість, в містечку появились нові люди, а Катерину вибрали у профком, як активну і енергійну робітницю, і вона тепер вже на заводі почувала себе невеликим, але начальником, і взялася до цього пильно і з запалом, і все в неї ладилось.

А поза тим вони жили собі утрюх своїм приватним життям, як і раніше. Михайло, здавалося, тепер подружився з Петром всерйоз.

Спільна робота, спільний злочин чи спільне ліжко, будь-який спільний чин робить людей спіль-

никами. Вони тоді чимось поєднані, щось таке, в чому вони рівні і найближчі, їх у великій мірі розкриває одне одному.

Спільна таємниця зближує і зовсім сторонніх людей, а тут попри всю дивність ситуації і різницю у віці була не тільки сувора таємниця, а ще й поділений натроє гріх, про який нікому не можна було розповісти, просто нікому.

Бо цього ніхто не зрозуміє, це було легко втямити кожному з трьох, і тому це навіть не наголошувалось, і так було очевидно, що нікому ні папри з вуст.

Михайлик вже закінчив своє ФЗУ і працював на заводі. Він дуже добре вчився, освоїв токарний станок легко і просто, і його взяли одразу на роботу тут же на заводі, і він отримав паспорт, бо йому у травні виповнилось шістнадцять років, і нікуди не збирався йти від Катерини і Петра, і зрозуміло було усім трьом, що житимуть вони так ще довго і довго.

Настав серпень — гаряча пора. Час від часу вони їздили на села допомагати родинам, але утрюх часто вибирались на озеро чи у ліс. У гості до когось вибирались рідко, та й до себе не часто гостей запрошували. Їм було добре утрюх. І вони нікого і нічого більше особливо бачити не прагнули.

Бувало, що й там ночували десь на природі за гарної погоди, ну і, звісна річ, без сексу не обходилось, і тепер вже всі собі дозволяли, що хотіли, і Петро, з певного часу вже осмілівши і освоївшись в цій ситуації, міг хапати в сексуальному трансі усю крізь і Михайлика, і Катерину, де тільки як, і коли

хотів, шукаючи власного кайфу, і таки діставав його. І, врешті, коли вже падав в знемозі, то, якщо вони хотіли ще, наступне їхнє трахання при ньому вже його так не збуджувало, він дивився ліниво і напівсонно, як там вони звиваються, і це не викликало в нього ні заздрощів ні ревнощів. Це все було теж його, його частка, і він просто чекав, коли вони скінчать, і всі разом будуть спати, обійнявшись, і засинаючи, задоволені, ситі одне одним, усі утрюх.

«Грім ударив зненацька і блискавкою засліпив, і здалося на мить, що це зірка щаслива упала...» — це були слова з якоїсь пісні, яку Петро запам'ятав випадково, і йому тоді сподобалась мелодія.

Він сидів, вже добряче п'яний, за столом, вже вчидив майже півпляшки, але йому було мало, він потроху наливав собі ще, і тільки одного великого огірка мав на закуску.

Потім узяв гармошку і почав співати:

Я бил батальйонний разведчик,
А он пісарішка штабной,
Я бил за радімую землю атветчик,
А он спал с маєю жаной..

Яка там закуска — на хера таке життя! Жити йому зараз хотілося мінімально.

Він співав, і з очей його лилися сльози.

Ах Клавушка, мілая Клава,
Мне жіть ведь с табой суждяно,
А ти праменяла, шалава,
Меня на такое гавно.

Меня на такава мужчину,
Я срать би с ним рядом не стал,
А я да самога Берліну
Па вражескім трупам шагал.

Шагал, а патом в лазарете
Асколкам прабітый лежал,
І плакалі сьостри, как дeтi,
Пінцет у хiрурга дражал.

Петро вже плакав, не криючись сам перед собою, сльози текли по його щоках.

.... Красівіе крупніе сльози
Кандуктор на літер праліл.

Праліл, праслезілся, сабака,
і всьо же содрал четвертак,
Не видержал я і заплакал,
Вот, думаю, мать вашу так...

Відчинились двері і зайшов Михайло.

...Падайте, братішечкі,
кто сколько может із вашіх мазолістих рук

— А-а? Ёбарь прийшов? Ну що, тепер дрочити будеш чи як? Піздец тобі, щеня сране! Зараз я тебе убивати буду!

— Ти що, Петре? — сахнувся Михайлик. — Що з тобою? Що сталося? Ми ж друзі, ми ж одне ціле? Ми ж родина!

— Хуїна! Пиздина! Ми срака, а не родина! На, читай, сучонок йобаний, на, і вдався сам своїм пацанячим хуем! Читайте!

«Дорогі мої хлопці!

Вибачте, що пишу, але в мене немає сил і відваги вам у всьому признатися.

Я йду від вас, так я вже не можу більше такого умовного життя. Михайлик однаково скоро стане дорослий і захоче колись мати свою власну родину, дітей і так далі, і ми можемо, а особливо я, опинитися на манівцях життя, тобто просто в його сраці.

Коротше — я зустріла чоловіка, який мене любив і я його.

Нормальний здоровий дядько, старший за вас. Але з кінцем у нього все гаразд, з грішми також, і все в нього тіп-топ, і я їду з ним до Києва, так що не поминайте лихом.

Якось вже переб'єтесь і без мене.

Я справді вас любила обох, і мені дуже прикро, що так сталося. Але зараз це, очевидно, моя доля. Раптом мені дико захотілося нормального життя, і ось воно прийшло, і я його маю.

Цілую вас обох на прощання!

І в мене назавжди залишаться про наше спільне життя гарні спогади.

Не поминайте лихом!

Катерина.

А щодо розлучення і всяких справ, то якось з тобою, Петре, я зв'яжусь, коли це буде треба.

Я взяла з собою тільки свої речі, все лишаю вам. Живіть!»

Михайлик став блідий, як смерть. Руки його тремтіли, на чолі виступив піт, а на очі навернулися сльози. Він витер очі рукавом і ледве стримувався, щоб не заплакати вголос.

А Петра водило вже зовсім, не те що він був просто п'яний, його вочевидь не менше прибила ситуація, ніж Михайла, але горілка дозволяла йому говорити відверто і виплескувати свій біль зараз на Михайла.

— Ну що? Натрахався на халяву, пожив у мене на голові і цю блядь розпсучив так, що вона знайшла собі нового хахалю і мене покинула, а ти їй просто нафіг не потрібен, ти просто стрижень, чоловічий орган, розумієш, ти для неї був просто хуй — і все, бо хто ти є — нуль без палички, в мене не стояв, а в тебе стояв, от вона з нас і зробила собі одного, з двох ідіотів одного, собі на радість.

Але ти цілий рік трахав мою дружину просто на мені, ти був мною, замість мене! Ти сука, недоросток вонючий, в тебе, крім хуя, в голові нічого нема, ти недоумок, недоучок, недоросток, просто ніщо, навіть школи не закінчив, тебе взагалі нема, є хуй, і до нього прив'язаний отакий от бадилляка, це ти і є...

А зараз забирайся з моєї хати к їбені матері, аби я більше й духу твого не бачив, аби я ніколи більше про тебе не чув, бо як зустріну десь не в настрої, то просто приб'ю, коротше іди на хер, і то бігом, поки я ще не розлютився остаточно!

Петро налив собі ще півсклянки горілки, і в його голосі задзвеніли зовсім болючі і страшні но-

тки, здавалось, він зараз в істериці може зробити що завгодно!

Він хильнув горілки і зиркнув на Михайла, який вже плакав не криючись, просто ридав, вже не витираючись, ні на що не зважаючи.

— Та пішов ти на хер зі своїми слізьми! Пішов на хер зараз же, чуєш! Геть, щоб я тебе більше не бачив!

При цих словах Михайлик круто розвернувся і вибіг з хати.

Запанувала тиша.

Петро налив собі ще горілки і скоса дивився на Катеринин лист.

От блядь, житуха! Краще б мене вбили на війні, ніж отак от жити!

Він встав і підійшов до великого дзеркала, що випиналося із дверцят шафи. Але він став якось так, що в дзеркалі його не було видно. Дивився на дзеркало, бачив кімнату, а себе не бачив.

«Мене просто нема, — снували в нього п'яні думки, — мене взагалі нема, мабуть, я загинув на фронті, а це мені просто ввижається на смертному одрі, або вже на тому світі.

Це все якесь марення, кошмарний сон, в якому було двоє, потім нікого, потім троє, потім знову нікого, потім...»

Раптом щось йому спало на думку, він прислухався, якісь звуки долинали з сараю напроти хати.

Якісь невиразні, але лякливі шурхотіння, шелести, хрипіння пробивали літній погідний вечір.

Петро вискочив на двір і різко відчинив дверця сараю.

Михайлик висів на бантині. Він вішався на власному ремені і його перехопило неточно, і він хрипів, задихаючись, і очі його вже нічого не бачили.

Петро сперше схопив його зразу знизу і підняв, щоби дати йому дихнути, в наступну мить очі Петра ковзнули по сараю, і він побачив косу.

Не полишаючи Михайлика, він ногою дотягся до коси, підхопив її і миттєво перетяв ремінь. Один мах — і Михайлик повалився на землю.

Петрові хміль вже минув зовсім. Він стягнув залишки ремня з шиї Михайла і почав робити йому штучне дихання.

Той захрипів і розплющив очі, не розуміючи, що і де з ним і зиркнув на Петра здивованими, але якимись мертвими очима.

«Живий, слава тобі, господи!» — перша думка майнула у Петра в голові.

А далі його поїняла лютя.

— Ах ти ж, падло мале, ти, сволота, ще й мене міг підставити під оце все! Мало мені своєї біди, та ще тебе тут няньчити з твоїм вонючим хуєм і придуркуватими переживаннями. Падлюка ти засрана!

Він ударив Михайлика по щоці, потім по другій, а потім вже несамовито почав лупити хлопця з усіх сил, а потім вже піднявся і копав його ногами.

З несамовитою люттю, з ненавистю, з божевільним відчуттям помсти, яку нарешті може отримати і відплатити за всі поневіряння, за знущання

над ним, над його чоловічою суттю, за те, що жінка блядь, за те, що вона вибрала цього підсвинка...

За те, що трахав мою жінку, за те, що молодий, за те, що в тебе стоїть, а в мене ні, за те, що вішався. За те, що плакав, за те, що... за все, що я пережив через тебе, сволота, падло, нікчема...

Він засапався і зупинився, і тоді глянув на Михайлика. Той лежав закривавлений, без пам'яті. Може, вже мертвий. І тут Петро заплакав. Гірко заплакав над безпам'ятним хлопцем. Так гірко, як ніколи в житті не плакав.

— Боже, що я наробив! Що я наробив! Він же насправді ні в чому не винний! Бідний хлопчик!

Петро взяв Михайлика на руки, і поніс у хату, обмив його, і поклав йому на голову мокрого рушника, він сидів біля нього, намагаючись привести хлопця до тями різними способами. Врешті влив йому в рота горілки, і хлопець закашлявся, трохи опам'ятався, розплющив очі, і з жахом подивився на Петра.

— Не бійся, Михайлику! То було божевілля! Більше нічого не бійся! Все минуло! То було дурне! Все буде добре, ти будеш зі мною, все буде добре.

Петро говорив це, і плакав сам, і цілував хлопця, і просив пробачення, і говорив безтямно ще багато чого, чи то зп'яну, чи то з горя і розпуки, чи то з образи на самого себе і на долю.

— Пробач мені, будь-ласка, пробач мені!

Михайлик слабо усміхнувся і потягнув руку до Петрової. Той схопив його руку і почав цілувати.

Михайлик забрав руку і сказав:

— Ти теж не бійся, все буде добре... колись...

— Не говори нічого, спи, я тебе укрию, а завтра все з'ясуємо! Спи! Я тебе люблю! Вона не варта була твого життя, малий! Повір мені, якщо так вчинила, вона була не варта тебе. А в мене нікого немає, крім тебе, я буду твоїм і татом і братом, ми будемо жити разом....

Ну от і все, думав Петро, от і все! Цілу ніч він думав отак от, про себе, і про Катерину, і про Михайлика, і про те, що в нього насправді нікого й нічого в житті більше немає, може, окрім цього хлопця.

Батьки померли, дружина покинула, стрижень досі не стоїть, і невідомо коли і що з ним, Петром, буде. Йому тридцять два роки, все життя ніби ще попереду, а насправді — тільки морок і порожнеча.

Кохання може в нього бути тільки платонічне, жінки він, мабуть, ніколи більше не спізнає посправжньому, дітей також не чекати, бо ж як...

Що далі?

Як жити далі?

Він дивився зараз на сплячого Михайлика, бо сидів біля нього всю ніч, і хлопець марив і зривався то в якісь крики, то в плач, і все уві сні, і Петро поклав йому на лоба руку, і малий раптом зітхнув і заспокоївся, і уві сні обійняв руку, що лежала в нього на лобі і притиснувся до неї губами і засопів спокійно і тихо.

Хто ще в мене є, крім цього химерною долею посланого пацана?

Ти машина, ти залізна, куди ж ти мене завезла...

Ти ж звук до нього, Петре, звук і полюбив його теж, і бив ти не його, а свою біду і її зраду, а він то справді був просто інструмент в її руках, просто твердий пацанячий стрижень, вона його справді мала тільки за чоловічий орган, це ти його бачив інакше і дивився на нього, як на людину, як на меншого товариша, як на... ну для сина він трохи завеликий, але ж...

Чого ж ти його так бив, чому ти виганяв його з дому?

Бо хотів вигнати її, і весь спогад про неї, хотів нічого не пам'ятати, а він — це живий спогад про те, що...

Надходив ранок. Хміль давно розсіявся, і Петро й сам закуняв при ліжкові, на якому зараз спав Михайлик, на якому колись бувало всякого, але зараз спогадів не було. Петро отямився від сидячого сну, і ліг біля малого, не роздягаючись, і не накриваючись, лиш трохи попхнувши Михайлика на середину ліжка, і, ущерть зморений усім, заснув вмить.

І коли вранці прокинувся, ще не тямлячи себе, де він і що довкола коїться, перше, що відчув, — це у себе на плечі чиюсь руку, яка його обіймала уві сні.

І Петро трішки криво, але все ж таки не без надії, усміхнувся сам до себе — живі будем, не помрем...

...ти машина, ти залізна...

Безмежність

Весна на Прикарпатті приходить швидко і враз. Повітря полонить густий запах зелені, котре якогось дня, ще наприкінці березня, раптом народжується в повітрі і вже не полишає його до пізньої осені, а скоріше до зими. На околиці Диятина, що на Франківщині, гуляння вщухло нині вже пізно поночі. Луна від співу гостей широко котилася селом, бо столи винесені були надвір, а що був лише кінець квітня, то люди лише вдягалися трохи тепліше, коли сутеніло, а однаково на дворі празникувати було ліпше. Довколишні гори, густо порослі лісом, створювали затишок у долині, де пустило коріння село, ніби прихищали його від вітрів, опускаючи на Диятин густий серпанок запахів свіжих трав та буйнолісся.

Гуляли ген аж під горою, а що у співах виділявся могутній бас, який Карпати ледве гасили, то селяни знали, голова райради приїхав привітати з ювілеєм їхнього славного земляка, якому непомітно і для себе і для друзів, що завжди знали його струнким, підтягнутим, стриманим, незмінно до-

бронзичливим і уважливим, але ніколи і ніяк не старим, виповнилось сімдесят п'ять років.

Все ж є люди, які завжди лишаються молодими, попри роки, що лягають на їхні плечі, а ще якою ж інколи важкою ношею, як ось на пана Володимира, що мав за спиною п'ятнадцять років сталінських таборів, міркував, позираючи на господаря, Лукаш Поліщук.

Гості потроху вже розходилися і роз'їжджалися по домівках. На деякий час ще лишилися ті, хто жив більш, або менш неподалік, або ж мав, як Лукаш, заночувати у господаря цієї хатинки на околиці Дилятина, у якій вже впродовж останніх десяти з лишнім років значну частину свого вільного часу проводили пан Володимир та його родина.

Незабаром і голова райради поїхав до себе у Дилятин, забравши у свій «газик» останніх гостей, і Лукаш лишився з господарем, його близьким другом, теж колишнім партизаном, паном Миколою і сином Любком, дружба з яким і зазнайомила Лукаша з цією родиною.

Господарка й іще дві сусідки, які допомагали їй, швиденько забирали все зі столу, виконуючи найдавніші жіночі обов'язки. Господиня дому, щоправда, ще й професор Франківського університету, але нині — лише дружина ювіляра, полишила чоловікам їхні «чоловічі» розмови, навіть Любчика не дуже змушуючи допомагати, аби дослухався до старших.

Любко щойно закінчив університет і працював у молодіжній львівській газеті ще неповний рік, Лукаш був значно старший, сам з Волині, але вже багато років жив і працював у Києві і теж займався журналістикою і вважав себе початкуючим письменником, бо щойно видав книжку оповідань, а відтак планів і замахів було у нього на майбутнє років чи не на сотню, ось тільки вибрати час, та засісти за наступну книжку вже доволі давно нагоди не випадало. Однак Лукаш не втрачав надії на зоряну хвилину, і завжди захоплено кидався на всякий новий матеріал, передчуваючи в собі можливість злету. А раптом отут і нагодиться саме те, що винесе його на нову, вищу хвилю!

Тут було саме те, напевне тут було саме те, але ж і досвіду в Лукаша ще й не було належного, і спроможності осмислити раптом забракло, коли він стикався віч-на-віч із тим, що було корінням, людською основою, і з тим, що одразу не вимірюється, легко не піддається визначенню, а міститься в людині десь надзвичайно глибоко. Це захоплює, змушує думати, але, як глибока тайна, манить і не дає осягти себе, доти... Доки не прийде хвилина, коли збагнеш, коли зможеш.

Четверо чоловіків уже зібралися в хаті при електричному камінові, світла не запалювали, лише цигарки жевріли у сутіні на червонувате світло від каміна.

Пан Микола пішов в УПА в перші місяці війни, зовсім молодим зібрав (маючи вісімнадцять

років) групу своїх ровесників, яка й стала осередком одного з перших упівських загонів на Рівненщині і Волині. Згодом він брав участь у найкаркомніших операціях, певний час їздив навіть у німецькій військовій формі, як шофер, вулицями окупованого Луцька, не знаючи мови, але готуючи чергову військову операцію. Після війни довгий час жив у Польщі під іншим прізвищем, а в Україну перебрався наприкінці «перестройки», тепер перебував на пенсії, вже другий рік нудився, і дуже цим неробством переймався, вже лаштуючись на якусь роботу.

Пан Володимир перед війною саме скінчив інженерні студії у Львівській політехніці, так само пішов до підпілля, а потім в УПА з початком війни, спершу керував в УПА спеціальною групою розвідки по підслуховуванню телефонних розмов противника, а згодом став заступником командира загону по розвідці, а потім певний час був заступником по розвідці командира фактично усього УПА.

Його взяли в полон советські енкаведисти пораненого, вже наприкінці сорокових років, і він відбув п'ятнадцять років таборів і п'ять років поселення, поки зміг повернутись додому, в Україну.

Розповіді пана Володимира завжди вражали Лукаша рідкісною простотою і скромністю, і вишуканою правдивістю. Найменше про себе у розповідях, завжди більше про когось.

Про себе казав лиш, що три роки спав тільки вдень і вже коли було власне по війні, вже коли

вони переховувались у криївках і навіть, бувало, тижнями не мали жодних військових дій проти советських енкаведистських військ, довго не міг звикнути спати уночі, а через нервову перенапругу мав кілька років на обличчі екзему, яку не міг ніяк вилікувати, аж доки якось на селі не порадили йому народний засіб і за тиждень раптом усе минуло. Ото й усього.

Пан Володимир більше любив розповідати про своїх студентів. Упродовж останніх років він був викладачем Львівського поліграфічного інституту. І ось про людей, які в нього вчилися, яким він з того чи іншого приводу повірив, які ніколи, це він підкреслював, не підвели його потім, не обманули його сподівань, він любив розповідати...

— Розкажіть про себе щось, пане Влодку, — просив Лукаш. — Конкретно про себе! У вас же стільки бойового життя за плечима.

— А що про себе? Живий, прожив життя уповні. А що робив — то був мій обов'язок, як кожного. От і все. А нагороди — то таке! Я старішаю і чимдалі частіше думаю про тих хлопців, які загинули, віддали своє життя заради нашої загальної справи, що йшли на смертельний ризик і вмирали, часто зовсім ще не спізнавши життя. Як ми не цінуємо миру і того, що маємо, і як хотіли цього ті, хто тоді воював з нами. І ми, ми теж! Чи не так, Миколо?

Пан Микола жвавий, круглуватий, трохи молодший за пана Володимира, але вочевидь з гарячим, неспокійним характером, озвався одразу ж бурхливо.

— Я тобі скільки кажу — пиши, Володю, пиши що можеш, бо то наш обов'язок перед тими, хто загинув, розумієш, то такий самий наш обов'язок, як було захищати нашу землю. Так зараз ми повинні захищати пам'ять про них. Аби не забулося, аби ніщо не було надарма, не зависало в повітрі. Який з мене писака? Ти знаєш, що важко, але ж я таки видав кілька книжок! Сам не міг, то взяв співавтора, зробили літературний запис. Але ж зробили. А ти? Ти ж майже літератор!

— По-перше, я за фахом інженер, Миколо, це раз. А по-друге — ось Любчик нехай пише, це його професія, а я... Я, може, й зберуся, але все ніяк, ти ж мало уявляєш, що таке робота у вузі, то все — люди, розумієш, люди, які проходять останній період зростання, змужніння і далі ідуть у життя. І коли мої учні сьогодні посідають якісь високі посади, і по цей день мене не забувають, то я думаю, що недарма там працюю. А що не встиг написати?..

Може, тому, що я не знаю, як про це написати. Слова нічого не виражають, Миколо, факт сам по собі голий, істина куца, коли ти не вмієш одягти її і подати. Але не зовнішньо, а вирізнити те, що всередині.

Головне, про що би мені хотілося написати, — це про наш спільний загальний стан там, у військовому таборі і взагалі в лісі, в партизанці.

Всі жили своїм життям. Мали різні настрої, різні долі, закохувались, розходились, ображались на

когось або любились до нестями, але... всі були ніби одне ціле, ну от як один організм, щось нас спільне єднало, і пояснити це логікою важко.

Я не кажу про ідею, так, ми боролись за Україну проти окупантів німецьких і советських. Так, ми пішли в ліс, аби не дати нікому зробити нас бидлом і рабами. Але не лише це. Спільне перебування в небезпеці людей, об'єднаних однією ідеєю, витворює, я думаю, спеціальне біополе, спільну енергетику...

— Тату, а це не схоже на щось таке, як от у фільмі Тарковського «Солярис», що воно, оте таке розумове, ніби море, думає за тебе і поза тобою...

— Ну якщо вже йдеться про «Солярис», починати треба з повісті Станіслава Лема, який, до речі, народився і жив певний час у Львові. Отож, його повість називалась «Солярис», а по-друге, є, певно, щось і схоже, але в нас воно було інакше, я думаю, наша спільна енергія творила з нас ніби одну істоту, ми були якоюсь велетенською багатоістотною з'явою, і смерть кожного з цієї з'яви була по нас всіх, як ніби відрізали нам пальця або якусь ще частку тіла.

Нас єднала небезпека, але сила наша здавалась нам безмежною, і віра в це творила нас ніби незнищенними, безсмертними, хоч гинули хлопці один за одним. Часто на наших очах.

Але інший знову йшов у бій наступного дня, і чомусь не боявся, і не відступав. Бо ми були одне — ми були безмежні, ми становили собою частку все-світу, космічної безмежності, в якій живе вища світова сила.

Але й загнув, — думав Лукаш, — ну де отаке от напишеш, я ледь второпую, що він каже, а відчути це, побачити це, щоби передати правду... треба було там жити, з ними жити, і бути одним із них... Чи намагати уявити себе одним із них, якщо писати тепер...

— То одне, а то інше, треба писати, аби не забулося, аби молодші пам'ятали тих, хто боровся за Україну і тих, хто загинув у боях за неї.

Це не просто слова, це потреба духу, збереження тієї енергії, яку вони віддали за наше життя, втративши свої. Хотілося би, щоб молодші записували від нас усі факти війни, які ще є в нашій пам'яті, а ми теж не вічні... Треба, щоб всі знали про тих, хто загинув і хто вартий пам'яті про себе...

— Теж правда.

— Тату, ти якось розповідав про Колю Мовчана. Скільки йому тоді було? — втрутився в розмову Любко.

— Десь біля шістнадцяти мав, як загинув, не було ще й шістнадцяти, це я напевне пам'ятаю. Він у кінній розвідці був останній час. А мати його й досі жива, ми й зараз листуємось... Вона зі Степаном, моїм помічником, по війні одружилась, а потім... Обоє в таборах пробули багато років, але дітей мають, і до табору встигли і після табору... Здорові волинські селяни!

А ще ж у нас був Льонька Кацап, який був хлопець! Просто улюбленець загону. Всі його любили. Красень, високий, кучерявий, тонкостанний! А хоробрий! Найхоробріший з усіх, мабуть!

— А чого прозвали його так зневажливо — Кацап? — подав голос Лукаш.

— Та він десь із Донбасу був родом, по-українськи на початку поганенько розмовляв, от його і прозвали Кацапом. То так, як кажуть, люблячи. Він потрапив у німецький полон на початку війни, утік звідти і прибився до нас. Виявилось, з москалями в нього свої рахунки. Попересаджали там його родичів у тридцяті роки, а когось і розстріляли. Коротше — наш був хлопець Льонька, свій в дошку, Лукаше. А він не ображався на Кацапа, ні, він вважав, що розвідникові краще мати кличку, ніж прізвище, про всяк випадок сам себе так називав...

— Слухай, розкажи ось Лукашеві, як ото вони з Миколкою зустрілися, тоді під Турійськом, і як то все було. Я кожен раз, коли про це чую, то в мене мороз по шкірі йде... — не вгавав Любко.

— Ну, по-перше, треба знати всю їхню історію, непрості то були взаємини. А ще справа в тім, що під час бою все часом мішається. Льоня, наприклад, теж був певний час у кінній розвідці, а по-друге... ніхто не знає, і в житті, як один сходиться з іншим, і чому... А вже в бою і поготів... Щось взагалі єднало їх, попри те, що один був дорослий, а другий юнак...

В лісовій гущавині на узвишші, що піднеслося серед трьох озер, розташувався великий партизанський табір.

Про те, що живуть тут віддавна, свідчили б хоч і землянки із дерев'яними дверима, стаціонарна кухня, чимале й доволі просторе приміщення, напівземлянка-напівбарак для медсанбату, та багато іншого.

У таборі було чимало жінок, дітей і старих, усе цивільне населення жило трохи далі, в глибині пущі, також у збудованих стаціонарних землянках.

Скрізь тут панував порядок — в одному місці імпровізована стайня для коней, в іншому щось на зразок клубу, бо й лавки там і підмости, що видавали сцену, ще в іншому акуратними рядами вишикувались землянки і намети бійців.

Находив час відходу до сну, порядок тут був укладений суворо, і в цю останню вільну годину після вечері, між дев'ятою і десятою вечора, партизани звичайно збиралися групами, вели свої приватні розмови, ділились спогадами і мріями, одне слово, це були години справжнього мирного життя.

Хтось розповідав анекдоти, хтось тихенько награвав на гармоніці і співав упівголоса, хтось жартував з медсестрою, а хтось вже зосереджено готувався до завтрашнього рейду.

Стояв теплий, літній вечір, початок серпня на Волині завжди теплий і лагідний, фашисти в цей період також якось поводили себе на диво тихо, день минув, як мирний.

Та це майже завжди означало, що завтра буде щось інше, що завтра війна нагадає про себе, і може, суворіше й жорстокіше, ніж учора. Але сьогодні,

так, сьогодні був теплий літній вечір, і зараз, в цю хвилину, був мир. В усякому разі для тих, хто незабаром шикувався спати.

На обрізку колоди, що вочевидь вже не перший день служила тут лавкою, сиділи двоє і розмовляли.

В сутінках не розрізнити було їхніх облич, ані їхніх фігур, лиш по силуетах можна було б здогадатись, що один хлопчак, а другий старший, що розмовляють вони, як люди, що знають один одного віддавна, що говорить кожен так, як говорив би й собі.

Так говориш, коли дивишся в ніч, у темряву, в інший бік, але бачиш перед собою ту людину, до котрої звертаєшся, бачиш її іншим, особливим зором, хоч і сам про це не знаєш, бо живеш, як дихаєш, мовиш, як сниш. Коли звертаєшся серед понічної темряви до когось, хто тебе слухає, то як він тебе справді чує, не важить, що риси обличчя його поїняв морок, що ледь світяться очі під примарним світлом місяця, бо насправді саме отак і видно людину найкраще, і чути її найглибше, і говорить вона найправдивіше і найвідвертіше.

Що може порівнятися з правдою про себе і світ, висловленою іншому, коли живете ви в умовах, за яких кожного з вас, або й обох, завтра може не стати! Коли розмова не має іншої мети, іншого значення, аніж розуміння, аніж осмислення себе і всесвіту через іншого, завдяки іншому, навіть просто через його присутність, коли раптом виникає,

сприймається, відчувається безмежність людської душі, її велетенський обшир, її позасвітність і незглибність, коли вона у величі своєї дії і спрямованості своїх почуттів і пристрастей, своєї глибини і тонкості дорівнюється безмежному всесвіту.

...Ну й діла, оце так, так! Давно я вже не вляпувався у щось таке! Аж трусить! І не зрозуміло від чого більше — чи від обурення, чи від несподіванки. Чи від злості на себе, чи на цього дурного пацана, чи на свою долю!

Завтра на операцію. Звичайно, поїзди, це вже справа більш-менш звична для мене, але ж ніколи не знаєш, яка і де буде охорона, де вирішать фашисти прочесати ліс перед поїздом, ну й так далі... Завжди треба бути пильним, а надто мені. Аякже, командир, ото ж — за всіх відповідаєш, не лише за завдання, але ж і за життя людей... А заснути не можу. Котра вже година? Певне, десь друга, а заснути не вдається, все думаю і думаю, не хочеться визнати, ой не хочеться, але таки мабуть я був неправий, я винен, а цей хлопчак мав рацію...

Однак правда так глибоко, так глибоко, що не хочу нікому й казати. Мені двадцять сім років і самотній я, як палець. Скільки себе картаю, що не відправив своїх до батьків на село, не подумав, не подбав... Хто знав? Хто знав, як буде? Як міг відправити? У перший день війни послати листа, щоби їхали на село? Хто думав, що все так затягнеться, хто знав, що через кілька місяців я потраплю в ото-

чення, що дивом вискочу з палаючого танку, що лишуся живий і під пострілами фашистів, вибухами бомб, і потім, блукаючи лісами, вийду на українських партизанів. І знову оживу в боях. Хто знав?

Тільки почалась війна, через місяць і п'ять днів рівно прийшло мені — загинули при бомбардуванні. І Настя, і Петрик мій. Все зникло.

Відтоді я став такий лютий і похмурий, відтоді рвався на найкарколомніші операції, виявив відвагу, за яку мене нагороджували і раз, і вдруге, і втретє. Але що то важило. Я бив фашистів, як ніхто, я мстився і не знав пощади, не прощав боягузтва, цінував сміливість і з собою брав тільки відчайдухів.

Затямив собі одне — війна це війна, і треба воювати! Усе зараз тільки для війни! Усе, що стосувалось мирного часу, відкладається на потім!

Я вже давно живу тут як в якомусь маренні і, я думаю, всі так живуть тут. Ліс, землянки, намети — що ж тут доброго для усіх, а зокрема для жінок і дітей?

Ми втрачаємо тут лік часу, все міняється, і день може бути страшенно довгим, або зникнути вмить як хвилина, людські взаємини викривляються, перекошуються, перетинаються, і вже важко буває з'ясувати — хто кому тут хто, бо всі тут всім, ми всі разом, ми стаємо якимось одним цілим, ніби однією дикою лісовою істотою, в нас один на всіх страх, одне на всіх відчуття небезпеки і один на всіх час, помножений на отих кілька сотень життів, які є тут

разом, сумарно наш час — безмежний, ми житимемо вічно, а може не житимемо зовсім, бо ніхто не знає, що кому і скільки доведеться, ми всі рідні, брати і сестри в Україні, в релігійному зверненні до вищої сили, яка називається вірою в Землю, в Рід, в Нас і в Наше, в Нашу Україну...

Степан Ковальчук — хлопець хоробрий, нічого казати, виявив себе вже не раз. А що втік з концтабору у Маневичах, то таке розповідає, аж слухати страшно. Як фашисти їх морили голодом близько двох тижнів, а потім, зібравшись разом із шляйками своїми на високих помостах над табором, — пили й їли там під музику. А полоненим кинули на їжу (а собі на розвагу) живу шкапу. Худющу, але ще живу. І зголоднілі в'язні розірвали її на частки, в той час, як ті зверху реготали і пили коньяк... казав Степан, що з рани, через яку в полон потрапив, черви паличкою виколупував, як вижив — невідомо...

Німці ніколи не ходили в ліс увечері, вночі, тим більше не водили полонених. Боялися самого лісу і вдень. На вірну смерть ішов, коли кинувся з колони раптом навтьоки. Куди їх вели? Не знає. Може, й на розстріл, але сутінки, неподалік ліс, і казав Степан... Навіть не думав, що тікатиме, раптом побачив лише спину охоронця попереду, балка поруч, а далі — ліс і сутінки. Ще не подумав нічого, як уже тікав. Коли почув за собою автоматні черги, то вже біг, задихаючись, між дерев, уперед та вперед, не розбираючи дороги. Віття і кущі здирали з нього рештки одежі, а він біг, доки були

сили... І добіг. Натрапив на упівських розвідників. Так урятувався.

Німці за ним і не бігли далеко. У надвечір'ї постріляли, постріляли, та й махнули рукою! Пощастило Степанові...

А тут, у загоні, підлікувався трохи. Перевірили його через певні канали і дали мені у розвідку. Зжилися ми добре і відразу ж. Він хлопець місцевий, з Волині, російською не говорить, а я по-українськи ніяк не вивчусь. Як щось скажу, то й досі всі регочуться. Так мене і охрестили Кацапом, як вони тут на русаків кажуть, навіть приємно. Та яка різниця, аби з людьми — по-людськи, ото найспільніша мова. І зжився я тут з хлопцями якнайкраще.

Про лихо своє з родиною я не розмовляв ніколи, але всі розуміли. А до мене взагалі всі чудово ставилися, і той же Степан...

А як він співав:

Німаки в село як вступили,
То перестрілели всіх псів,
І вуйка Омелька забили,
бо він в псечій буді сидів.

Німака стояв з машингвером.
Й сі цілив у наших хлопів,
А Місько тікав на ровері,
Німака йму кулко пробив.

А Штефко — той був дурнуватий,
З гралема си кинув на чон,
А чон йму си трафив жилізний
І Штефкови рушта потовк.

А цьоця Маруся, шо Штефка любила,
Залізла під стріху і там сі спалила,
Стоїть на фільварку фігурка маленька,
То всьо наробила война.

Отак ми і жили. Не можна було з війни і з нашого лісового життя робити тільки трагедію. Без жартів життя не рухається нормально.

Певна річ, що я спершу в тій пісні нічого не розумів, бо то було не просто по-українськи, а вже зовсім на діалекті.

І що «рушта» — то ребра, а «чон» — то танк, а «грале» — то вила, — я повинен був вивчити і зрозуміти. То вже майже для мене була іноземна мова. Але на діалекті і жарти і пісні ніби цікавіше сприймалися і справді дуже бавили людей, а цього було треба, аби не зосереджуватися на біді.

Все почалося, коли прийшла у загін Тетяна, з дітьми. Дивовижна жінка, чоловіка-вчителя розстріляли совети за день до приходу німців у фортеці Любарта в Луцьку, разом з іще п'ятьма тисячами заарештованих, переважно інтелігенції. Вона сама з-під Луцька, кілька місяців минуло, побачили усі, що німці не кращі ніж совети, то Тетяна почула, що є наші партизани в лісі, знайшла хід і разом з дітьми — в УПА.

Миколці було тоді чотирнадцять, а Зіні й того — десять. Отак і жили у загоні партизанські діти разом із матір'ю...

Гарна була Тетяна, ой гарна ж, і років їй було ледве за тридцять, чорна довга коса, очі циганку-

ваті, і вдача сувора, тверда і водночас добра і по-материнському лагідна.

Але ж і заболіло якось мені, коли побачив її. Заболіло, щось озвалось всередині відгомонам, болем, порожнечею. Тугою і пусткою. І замовкло.

Не час зараз, і не міг я, і не хотів. Не хотів нічого бажати, тільки воювати, тільки бити фашистів, тільки...

Миколка попросився до мене у розвідку. Може, тому, що не дозволив я собі до його матері прорватися початковим своїм почуттям, може, ще чомусь, але припав він мені до серця, як рідний.

І він від мене майже ні на крок, аж Тетяна сміялась. Дивись, Льоню, він у тобі і батька і брата бачить водночас. Не смішно було тоді їй, я знаю, але вона по тих словах усміхнулась і пішла в свою медчастину. А в мені знов щось зойкнуло всередині, і знову я замовк, прислухаючись до себе, і не почув більше нічого.

А час минав. Уже рік минув, відколи Миколка прийшов до мене у розвідку, вже скільки бойових операцій ми провели, і німці поволі відкочувалися на Захід, і вже частина України була вільною від німців, і зняли з Ленінграду блокаду, і перемогли під Сталінградом. Так... Перемогли. А що чекало нас усіх тут, нас, упівців, які воювали проти німців, але не приймали советської влади? Я, як і всі, з одного боку радів, почувши про Сталінград, радів нестямно, а вночі мало не вив від горя, що накопило на мене з новою хвилею...

Родини в мене вже не було.

Ми всі сподівалися, що Захід не допустить повернення сталінізму в Західну Україну і тут настає новий нормальний лад, як у західному світі, що американці відкриють з часом фронт проти совєтів і поставлять комунізм на коліна.

Такі були у нас тоді сподівання, про це говорилося і мріялося.

Ще кілька місяців тому я підмітив, що Степан у медчастину почав учащати, по кілька разів на день туди бігає. Але спершу ні про що гадки не мав. Молодий він дуже, навіть за мене молодший на два роки, куди йому...

Але якось я зібрав розвідників, і після розгляду справ, дивлячись впрост на Степана, сказав, щоби не забивали нічим дурним собі голову, зараз не час для кохання. А надто для поверхових, тимчасових романів. Зараз війна, на все решта потім буде час...

— Якщо буде! — тихо відлунився голос Степана.

Я скипів:

— Буде чи ні, то вже справа долі, а наша зараз — думати про перемогу над ворогом, а не хвоста крутити собі, зрозуміло?

Від тієї розмови стало й мені не по собі, і я одразу ж пішов до свого намету й усівся там на нарах, відчуваючи, що щось таки не так, але не бажаючи собі аж ніяк у цьому зізнатись...

День минув у звичайних клопотах, а надвечір... власне, пізно увечері, вже майже поночі, я вийшов

подихати повітрям (несамохіть чи ні, й собі не визнаю навіть зараз), і раптом помітив постать, що, озираючись, простувала поза наметами, присіла біля одного врешті, потім випросталась і відійшла до дерева. З намету незабаром вийшла жінка. Так, це була звичайно Тетяна. У постаті чоловіка я відразу ж пізнав Степана, хотів лише пересвідчитись...

Тетяна підійшла до нього, і на мить їхні обриси злилися у сутінках. Я не міг бачити поцілунку, міг лише здогадуватись, що так було.

Хвиля образи, навіть люті, захлиснула мене, я ж наказав, довкола війна, люди гинуть, у неї діти, а він... А вона...

Я ледь стримався, щоб не кинутися до них відразу, але пересилив себе, потім треба було більших доказів, щоб витягти їх на суд товаришів, на осуд за зганьблення...

Я вже уявляв собі, як вони зливаються в акті кохання, як цілуються, і їхні губи вливаються одне в одне, як він задирає їй спідницю і лізе туди руками, як розстібає собі штани і лягає на неї і входить у неї, у ту жінку, яка сподобалась мені, з сином якої я був такий близький, як батько, як друг і брат, вона ж бачила сама, вона могла про мене пам'ятати, думати, а тут хтось інший з нею зливається в одне, хтось дістає щасливе задоволення від її тіла і вона від його чоловічої хоті, від його стрижня, від його рук і тіла, яке корчиться на ній, від його стогону і щасливого випинання усім тілом в неї, від того, що вони разом...

Мені хотілося вбити їх обох зараз. Просто піти і розстріляти з пістолета обох, під час їхнього похитливого, бридкого акту — за зраду, за недостойну поведінку, за ганебне ставлення до нашої справи...

Я зачекав, доки вони подалися далі за дерева, і пішов за ними. Коли я порівнявся з наметом, де жила Тетяна з дітьми, і навпроти якого Степан із Тетяною й щезли за деревами, вдивляючись у їхньому напрямі, то ледь не перечепився об якусь темну постать, що несподівано виросла переді мною.

— Ти куди? — хрипло запитав Миколка.

Це був він. За рік він дуже підріс, хоч і худорлявий, майже з мене зростом, світловолосий, але темноокий і темnobровий, і коли усміхався, то показував у приємній усмішці міцні гарні зуби.

Та зараз погляд його був ворожий, чужий.

— Ти куди? — знову запитав він.

— А ти що? — отямився я. — Чого тут крутишся, а ну марш спати!

— Це ти йди спати, і не назираєш за ким тобі не треба, і де не треба. Твій намет не тут. А от ти куди зараз зібрався?

Ах ти ж щеня, в мене все й так кипіло всередині, і я таки справді розлютився!

— Сказав — забирайся звідси, шмаркачу, чуєш! І не твоє діло! — я схопив його за комір сорочки, так, що ледве не тріснула сорочка. Граблі у мене дай боже кожному, я знаю.

Але малий схопив і мене за грудки. Ну, ви бачили таке!

— Ти що, здурів? Зараз як заціджу, то завтра цілий день будеш зуби один за одним шукати... Ану геть звідси! — я штовхнув його, він поточився, але не випустив з рук мого кітеля...

— Ех ти, командире! Я-то думав, ти справді герой, чоловік споміж усіх найміцніший, а ти... Шпигуєш за ними... І взагалі — це моя мати, і моя справа! А ти в це не мішайся, зрозуміло тобі? Це моя справа!

Такого звороту я не чекав, звичайно, але стало мені так важко і сумно на душі, ніби посадили мене одного у глибокий колодязь і ні до кого мені не докликатися і не дістатися.

Раптом моя повсякденна самотність знов висвітлила мені свої далекі німі обрії, і я в них загубився, і враз ніби опинився десь далеко звідси, на безлюдному голому сніговому полі, і я вже нікого не бачив, я був сам-один, і враз ущух.

Відпустив я раптом Миколку, розуміючи вже до гіркого болю і щему серця, що я і його втрачаю зараз у своїх диких, тупих, примітивних ревнощах, загубивши брід до себе самого через велику людську ріку, і пішов геть, навіть не озираючись на того, хто лишився позаду, зайшов у свій намет, ліг і лежав не роздягаючись горілиць, втупившись у стелю, замулений туманом важких роздумів-марень, аж доки не заснув десь під ранок.

Минуло кілька днів, я уникав поглядів і розмов з усіма ними трьома, і якимось велося так, що я почував себе дуже важко, а головне, що я був винний

у цьому непорозумінні, але поза тим, я не хотів їх бачити, бо в них із Степаном розгорілась любов, і малий їх охороняв, а отже і він мене зрадив, і ті обоє, всі, і я не хотів їх бачити, жодного з них, як би мені це не боліло. Але дивитись на них було важче.

Аж тут закликав мене командир і наказав приймати окрему групу, а точніше невеликий загін у нашому партизанському з'єднанні, на той час ми вже виростили в численності, мали свої гармати, одне слово, лісова армія...

Начальником розвідки лишили замість мене Степана Ковальчука, ну а Миколка теж... Лишився з ними.

Ще тиждень тому це здалося б мені неможливим, я думав, що насправді його дуже люблю, а зараз навпаки — мені важко було на нього дивитись, в моїй групі він бути вже не міг. Це було прикро і навіть дуже, все було прикро, ще й погляд Тетяни, в якому була, я почував, настроєність на самозахист і водночас відчуття провини, в якій вона ніби й не була винна. Любов зла, полюбиш і козла. Але позірно її погляд був, як завжди, чіткий, суворий і певний себе і того, що за нею. Вона вже своє мала, вона мала свою радість, своє маленьке щастя, і готова була його обороняти.

Та біда приходить неочікувано і тоді, коли чекаєш її найменше. Щойно подумаєш, як все добре, — і ось біда. Такий дурний закон цього світу, кажуть, щось тут з енергією всесвітньою, з добром

і злом, з Божою волею, усе переплетено і одне поглинається іншим і разом виходить нуль, великий круглий нуль, якийсь дурне нічого, ніщо, ніяк, нізвідки. Власне до того, як я побачив кохання Тетяни і Степана, я почував себе майже щасливим з Миколкою і Тетяниним теплим поглядом, який, мені здавалось, обіцяв багато чого попереду. Я думав, що з часом все стане на свої місця, я починав відтаювати, як лід по весні, і почувати, що шукаю зустрічі з нею, що мені потрібен її погляд, тепло її слів, і такий близький мені, як рідний, її хлопчик.

Задовго чекав, і загубив, не знайшовши. Не судилось.

І от одного дня розвідники вернулися з важкими втратами, наткнулись на засідку, кілька чоловік загинуло, відступали в ліс з боєм, а Ковальчук, поранений в ногу, здається, потрапив у полон.

Наступного дня стало відомо що він, тут неподалік у Колках, в лікарні, ногу поклали йому в гіпс, видно, хочуть як слід допитувати, довкола лікарні чергують німці. Але там серед українських поліцаїв є один наш, засланий туди бандерівець. Він і передав відомості про Степана.

Слава про мене, як про розвідника, йшла неабияка, чого тут придурюватись, я знав, як про мене говорять і як на мене дивляться. По правді, щастило мені, ось і все. Однак я добре продумував військові операції, і провадив їх доволі холодно-кровно, і зараз... Як я повинен був вчинити зараз?.. Я бачив перед собою очі, які ніби не дивив-

лись у мій бік ці дні, але вочевидь невідступно були зі мною — це очі Тетяни і очі Миколки, і навіть очі маленької Зіни, я відчував на собі їхні погляди і знав, що хоч і важкі обставини склались, але не спробувати не можна.

А Степан?.. Такий чудовий хлопець, відважний, той концтабір позаду, а тепер — закатують. Ні!

Я викликався на спробу звільнити його. Зараз маю ще дві години на відпочинок, і будемо виходити. Чому ж я не можу спочити? Чому не можу зосередитися? Думаю, як вони поставляться до цього? Як розцінять? А чи насправді думаю я зараз про них? Не знаю. І взагалі — про що мова, я йду рятувати хлопця, свого товариша, і це вище за усілякі ревнощі. Я вирішив і мушу вчинити так, попри всі можливі і неможливі думки...

Уявіть собі, що вам чотирнадцять років, і ви опиняєтесь в біді, яка прийшла на Волинь у тридцять дев'ятому, коли всі сподівались звільнення від польського тиску на українців. Із советами прийшло щось набагато гірше, заарештували, а потім розстріляли батька. З приходом німців можна було хоч знайти його тіло у фортеці Любарта, де за день до з'яви німців у Луцьку розстріляли советські кулеметники усіх заарештованих.

Треба було оте все пережити, передумати, переплакати, і врешті, коли й німці почали заарештовувати українських патріотів, мама втікла з нами до УПА в ліс.

Було і страшно й цікаво. Я не дуже-то добре вчився в школі при советах, все було якесь інакше, ввели вчити російську мову, а польську відмінили, почали розповідати нам про Леніна і Сталіна, і я тікав з уроків, і мене хотіли виключити зі школи, а я знав, що тато заарештований, і не хотів у цій школі вчитися, бо мій тато був вчитель і нічого нікому поганого не зробив. Був активістом «Просвіти», їздив по селах, агітував людей за українську мову і культуру... Його заарештували за націоналізм, яким у Польщі тверезий ідейний українець мав би пишатися.

Я наслухався вдома від тата і мами всякого і знав, що таке Україна, що таке Польща і що таке Радянський Союз.

Отак, з початком війни, у її вирі і бурях, уявіть собі, ви раптом потрапляєте в надзвичайні обставини життя, коли стаєш мало не відразу дорослим, та ще й зустрічаєте когось такого, яким ви якраз і мріяли усі свої, скажімо, чотирнадцять років, стати, коли виростете.

Льоня Кацап був для мене живим героєм, ну, ось таким я завжди мріяв бути. Високим, сильним, гнучким, впевненим, гарним зовні і відважним командиром. Одне слово, усе на світі було у нього якраз те, що мені подобалось. Найдивніше, що й він якось уподобав мене, взяв у свій загін, зробив із мене розвідника.

А як він грав на гітарі вечорами, і як співав! Я всі його пісні вивчив напам'ять відразу ж!

Давай підіймем келих знов,
За вірність, честь і за любов,
За сонце в нашому вікні,
За вільний край без москалів.

За Україну в цій війні,
Ми ворогам сказали «ні»,
І коли час здолає нас,
Згадайте наші імена.

Якщо може на війні бути щастя, то в той час, майже рік, я був власне щасливий.

Я вписався у лісове життя швидко і легко, якимось зразу тут прижився. І заборонив собі переживати за минуле і будь-коли скиглити, як щось не так. Бо мама в нас така. Батько наш загинув несподівано, в перші дні війни, ми все ще сподівались, що його випустять, і ми ще й не збагнули, що лишилися самі, коли війна розгорілась насправді.

Мама наша — людина надзвичай вольова і рішуча. Потрапили ми в окупацію і не зогледілись, але вона нам сказала одразу — діти, це не надовго, наші однаково переможуть, а ми гідно маємо пережити лихо, гідно, чуєте?

Ми чули, але не минуло й року, як мама сказала, що днями тікаємо з дому геть, бо, здається, вона під підозрою (а що була зв'язана з українським підпіллям, то нічого нам не казала, але я й так розумів, що вся та метушня в неї — люди, розмови, пізні гостювання — то не просто так), і ми виїжджаємо.

Що ми могли взяти з собою? Ледве-ледве щось, аби вдягтися, ну й фото родинні, та ще щось мама повіддавала сусідам на схов.

А потім ми опинилися в лісі, в партизанському загоні, і мама згодом вже командувала всією госп-частиною загону, а я... А я потрапив у розвідку до Льоні Кацапа...

Отак воно було...

Мама підсміювалась, що я у всьому його копіюю, що схожий на мавпеня, чи на папугу, розмовляю його фразами, і це виглядає смішно, кумедно. Я дратувався, сердився на неї за це, але десь не так вже й неприємно було мені знати, що я хоч трішки, але схожий на Льоню.

Він часом подовгу розмовляв з мамою, раз-по-раз заходив до нас у землянку, але тримався з мамою трохи відсторонено, як гість.

Та ось з'явився у нас в загоні Степан Ковальчук — балакун і жартівник, такий що, мамо ховайся, бо за слівцем у кишеню він не ліз. Він утік з німецького концтабору. Коли розвідники його знайшли, то схожий був просто на тінь від людини, страшно схудлий, з гнійною раною, ледве дихає, а туди ж — жартує. Утік, каже, то Божа воля, випадок, просто пощастило, що врятувався, бо думав, каже, здохну, то хоч, як чоловік, а не якась шкапа рагульська. Як розповідає про оту свою втечу, то все у нього й там ніби із смішками і жартама відбувалось. Отак собі тихенько надурив німаків, чкурнув, куди очі дивляться, жерти хотів, що аж млів, а потім аж перехотів, в очах вже сіріло, а коли на нього упівська засідка наскочила, то спешу подумав, що то німаки, і вже вмирати був го-

товий, але перед тим хотів їх послати до їхньої тої мами, а почув українську мову, і тут в очах потьмарилося і впав.

Отаке розповідь, а за тими його жартами інколи гей би мороз прозирає, аж моторошно. Враз жахається усього, що відбулося у тій прірві, про яку Степан говорить. А він знову жартує! Отакий Степан! І почав він до нас у гості навідуватися частенько.

Я, щоправда, у себе в землянці чи у мами в господарці рідко коли бував, то в осередку нашої розвідгрупи, то на завданні десь, то на навчанні, а то й просто у Льоні в землянці просиджував увесь свій вільний час. Навіть коли його не було, мені подобалось там бути, просто сидіти у нього, так би мовити, вдома.

Коли Льоня не був зайнятий, ми з ним розмовляли подовгу, цікаво було з ним.

Але ж мама наша молода і красива була, і не диво, що Степан її уподобав, отой кучерявий веселун Степан. Нам із Зіною він теж подобався. Та що там, я вже не маленький, розумів, що з ними відбувається... Я все розумів, але змиритися з цим не міг ніяк. Це ж моя мама, вона повинна бути мамою і все, а тут... Якийсь сторонній чоловік її обіймає, цілує і... оце навіть вимовити важко, але він її трахає, вони трахаються і обоє від цього щасливі і в цьому щасливі. Мама завжди вранці після цього така лагідна і привітна, що мені й дивитись на неї не хочеться. Швидше б із землянки втекти, аби її не бачити.

Я намагаюсь її зрозуміти, врешті і свої відчуття в мене отам на кінці. Коли я прокинувся одного разу від надзвичайної приємності у всьому тілі і з білуватим слизом у себе на животі, який вочевидь вийшов з мого пущька, то я і здивувався і злякався, і засоромився, але ще ж я і загордився — в мене вже є чоловіче насіння, я вже чоловік, а не хлопчик.

Певна річ, про таке всі мої однолітки говорять, щойно зберуться разом.

А одного разу всі повтікали з уроків, це вже за німців було, і пішли на Стир, а наша ж школа поруч з річкою, і вирішили всі разом дрочити собі, щоб ніколи ніхто іншому не дорікав — ти вже дрочиш чи ні, і так далі.

Школа в нас була чоловіча, і в класі нас було тоді двадцять один. Надворі був теплий вересень, і я собі зараз уявляю, як то виглядало — двадцять один хлопчак, усі — тринадцяти-чотирнадцяти років, полягали в рядок над річкою, повитягали свої пущьки — і вперед. Двадцять один витриск сперми на березі річки Стир. Все сталося за якихось п'ятнадцять хвилин. Були всі такі веселі і збуджені, а тут посумнішали, зповажніли і побрели до школи, хтось курити, хтось просто сидів на березі і дивився у воду. Компанія, щойно весела і шумна, раптом зів'яла і розпалась.

Я запам'ятав це назавжди. І якщо і вдався інколи до своєї нечастої суходрочки, то завжди тільки перед тим, як спати, або, знаючи, що ні з ким спілкуватись не буду, просто буду щось читати.

Але мої задоволення самотні — я вже мріяв про ту дівчину чи жінку, яка відкриє мені своє лоно, — ніяк не в'язались в моїй уяві з образом мами. Я хотів трахати якусь жінку, вставити їй свого пуцька в піхву і ганяти його зі всіх сил стільки, скільки ста-чить сил і бажання.

Але це я, молодий і спроможний, в мене ще ціле життя попереду. Але мама вже є мама. В неї діти — я і Зіна! Що їй ще треба? Куди їй ще трахатися, навіщо?

Що казати? А якби на місті Степана був Льоня, то як би я себе почував? Чи я був би з цього щасливий? І так, і ні! Але не мені ж вибирати, це справа мамина, а тепер вже їхня, приватна! Я розумів, я все розумів головою, але як подумаю, що той Степан трахається з моєю мамою, то мені аж млосно стає в грудях від якогось суму і бриду. І чого той Льоня так довго чекав? Я подеколи просто не міг збагнути значення Льоніного погляду на маму і його настроїв. Я знав, що в нього загинула родина десь у Донбасі, але що йому бачилося тут, я не втинав, а спитати про це не наважувався. Та й як?

Словом, я прийняв отой зв'язок Степана з мамою, бо що було робити, і вона знала це з мовчазної нашої згоди, знала, що я знаю і приймаю, і цього було досить. Ну, а Зінка ще мала, та і їй Степан до вподоби був, його взагалі всі любили...

А от коли Льоня на зборах розвідгрупи сказав, щоб полишили залицяння і думали про боротьбу з ворогом, а не про спідниці, я одразу збагнув,

про що він, і Степан утяв, і стало нам важко. Усім нам стало важко, і я зараз не розумів, що хоче Льоня, чому він так? Він бо сам не робив ніяких ближчих кроків до мами. А Степан зробив і отримав своє.

Того злочасного вечора, коли Степан знову прийшов до мами, але не заходив у нашу землянку, а лише гукнув її неголосно, вона накинула хустку на плечі й вийшла, і хоч то вже було не вперше, я відчував себе вкрай неспокійно, як на розвідці, назираючи десь за ворожими машинами чи ешелонами, коли все може трапитись...

Лише мить я перечекав і вийшов слідом за нею, я бачив, як вони із Степаном подалися за дерева, і хвиля неприязні, дурної, невиразної, тупої навіть, але такої, що враз переростала майже у ворожість і злість, вже не просто неприязнь, раптом ворухнулась у мені і заволоділа мене всього. Я раптом відчув, що в цю мить ненавиджу Степана, і маму також, яка... яка... яка зраджує мене і... все... і Льоню... і Зіну... вона не повинна цього робити... Ой, хоч би швидше це закінчилось, бо я просто не витримаю...

Але ж то була моя мама, моя настраждана мама, завжди зібрана, завжди все розуміюча, але ж і їй треба було жити, треба було і можна було мати когось, крім нас, це було сумно, але правда, я знав це, вже відтоді, коли вперше, а тепер мені вже минуло чотирнадцять й уже і п'ятнадцять ось-ось, я багато думав про це. І знав — так має бути.

Але настрій цей ледве міг подолати і просто тупо чекав, коли вона вернеться в землянку, бо до того я однаково заснути не зможу.

Я встав йому на дорозі в цю мить, як ворогові щастя моєї матері, яку я так любив, я встав йому на дорозі і втратив його для себе.

Як багато я потім думав про це, як я плакав ночами за ним, за тим, що ми вже не разом і ніколи не будемо разом, я часами ненавидів Степана, який спричинився до цього, і питав себе — от якби я тоді не став Льоні на дорозі, що би було далі, він би застав їх на гарячому, пішов би туди, де вони трахались, і що?

А якби він їх убив?

Та що говорити — я так вирішив, так відчув і так вчинив! Я врешті захищав свою маму!

Якою злістю палахнули тоді його очі! Я просто відчув його зненависть до них, до матері і Степана! А як він дивився на мене в ту мить! Також із ненавистю, але ще й з презирством. Ні, скоріш, як на щось таке дрібне й непотрібне, шмаркате мале гівно, ніщо, одне слово!..

Я хотів був йому щось пояснити, але він і не думав мене слухати.

Якесь отаке засране ніщо стало йому на дорозі!

Він хотів відкинути мене геть і переступити, чинячи, як забажалось, і тут я йому не дав, я схопив його сам за грудки, аж сорочка мало не тріснула, цього вже й він не чекав, та і я теж. Тоді він раптом побачив мене, а може, й себе, але відштовхнув мене

і пішов геть, а я дивився йому вслід, і вже сльози лилися у мене з очей, а потім я пішов у землянку назад і плакав так, як давно вже не плакав, мовчки у подушку, аби не почула мама, коли прийде, аби ніхто не почув, ніхто, бо ніхто у цілому світі не міг би мене зараз зрозуміти, не було в мене жодної живої душі, яка б стояла так близько, щоб я довірився їй, нікого, нікого, і я мусив виплакати і мовчати...

Я ще сподівався, що, може, якимось наступного дня... Але Льоня вже не дивився навіть у мій бік. Ні разу не глянув, і на Степана також. Мама все розуміла, не знаючи, в чім суть справи, не питаючи ні про що, але розуміла, і, думаю, не без її участі розформували нашу велику розвідгрупу на дві, в яких Льоня Кацап став командиром диверсійної групи, а розвідку очолив Степан Ковальчук...

Я лишився зі Степаном.

Та глибинна неприязнь, яку я відчув до нього, коли перестрів Льоню, аби він не перешкодив зустрічі Степана з моєю матір'ю, не полишила мене, хоч я й розумів її безглуздість.

Степан був такий самий, як і раніше, навіть кращий він став у чомусь, зосередженіший, чіткіший, а жарти лишились, і у нас у землянці він тепер часто бував, частіше, ніж до того, але я вже не тішився його жартами, не сприймав його витівок. І взагалі якимось уникав ситуацій, коли можна було опинитись з ним самому віч-на-віч.

Відверто кажучи, я й сам на себе за це гнівався, але щось всередині мене вело мене отак, то було

дурне, але нікому не шкодило, і врешті-решт, мав же я право дозволити собі ставитись до когось, як хочу.

Відколи помер наш тато, я враз відчув, як враз на мене лягло вдома щось важкою тінню, немов би років мені додало і змусило замислитись над собою і над тим, що довкола.

Над тим, як ми живемо далі, далі що буде зі мною, із Зінкою, як житиме мама.

То все ніби не моя була справа, мама приділяла нам стільки уваги, що десь аж занадто. Якби то було раніше, я завив би вже, так мені часом бракувало волі. Але тепер ми всі справді трималися разом, горе нас з'єднало в родину, і ми з Зіною намагались в усьому мамі допомогти.

У школі, власне в отій советській, з якогось часу на мене почали інакше дивитись, а Василь Остафійчук, мій найближчий товариш по школі, бо справді близьких друзів у мене там не було, сказав якось: «Що ти з себе строїш, Миколо, ніби ти такий один серед нас дорослий, усе знаєш... Геть від приятелів одірвався, все вдома сидиш! З тобою якось важко дружити, ти ніби не вмієш з людьми говорити... Усе в якихось химерах в тебе голова, ти ніби у хмарах десь літаєш! А ти спустись із хмар на землю, тут люди, а в тебе лиш дім та книжки...»

Зачепило то мене дуже болісно, ой як зачепило!.. Що би не трапилось, а кожному із нас, підостаючих у дорослість, хочеться мати авторитет у класі якнайбільший.

Час від часу я утинав щось таке, що дивувало моїх однокласників і змушувало дивитись на мене із певною повагою, але це теж приписували моєму дивному характерові.

Отак от ми йшли колись цілою зграйкою по мосту через Стир, і раптом мені стрельнуло — ану, хто зможе пройти по перилах моста, отак от просто по краю.

Ніхто не наважився, а я виліз і пішов собі просто, а внизу було до води не менш як десять метрів, і квітень був надворі — не літо. Всі мовчали напружено, поки я йшов, і коли зістрибнув укінці на землю, Славко сказав — ну, ти точно псих якийсь ненормальний, а якби впав на тверде, то вбився би зразу, або хребта би зламав, якби погано у воду, впав, і втонув би враз, як камінь пішов би на дно. І навіщо це...

Але всі розуміли, що йому слабо отак зробити, і тому він мене й під'юджує.

А я й не дуже боявся, я просто знав, що пройду і пройшов.

Чимало потім говорив я на цю тему з Льонею, саме про авторитет, про себе, про те, як мені поводитись у загоні. Бо ж не хотілося виглядати малим, а воно ж таки так і було, хоч на завдання я ходив з усіма разом, як дорослий. Більше того, я не раз вибирався у містечка, перевдягнений у простішу цивільну одягу, видивляючись за фашистськими машинами, та вивідуючи, що й де в них стоїть. Ризик завжди був, часом більший, ніж у дорослих, всі це знали.

Але в якихось інших ситуаціях в загоні однако-во на мене дивились, як на хлопчака, яким я і був, але вже і не був, в усіх можливих значеннях цих слів. Ні, з жінкою я ще не спав, звичайно, не до того було зараз, але ввижалися мені пишні перса і круті жіночі стегна вже не раз при моїх самотніх вправах, і я почував, що скоро прийде і мій час любити жінок, я вже любив їх, я хотів їх, я хотів бути з ними, і подумки вже був.

Я розповів Льоні і про ту розмову з Остафійчуком, і багато чого він пояснив мені. Я важко спромагався осмислити своє відношення до світу і його відношення до себе. Це не мої слова були, а Льоніни, і я запам'ятав їх і зрозумів, і не раз про них думав. Хто я, що я роблю, як я живу, як хочу жити, що взагалі означають бажання людини, її любові й нелюбові, що то може означати. Але про те, що стосувалося чоловіка і жінки, про статеві зносини, я з Льонею говорити не наважувався, хоч і дуже хотів, бо так багато хотілося розпитати, та якось не виходило, отже тут я був сам і мусив думати.

Бо що тільки у нас не говорили про оте, про що з дорослими не говорять.

Приходить якось Славко Остафійчук у клас, весь такий таємничий — щось знає.

Ми довколо нього на перерві — ну, кажи!

А він — а ви знаєте, що хто багато дрочить, у того волосся на долонях починає рости. Всі несамохіть позирнули собі на долоні — і Славко розре-

готовався, і всі зареготали, а впали всі ті кпини на мене, бо я найпомітніше зиркнув собі на долоню.

А ще казали, що від цього можна збожеволіти, що дітей не буде, що сухоти заробиш і всякого такого багато різного.

Я й досі не знаю, що правда, а що ні.

Я собі скільки разів казав — все, більше не буду. Але то завжди після, коли вже скінчив і охолов. А тут пройде день-другий і раптом тебе як прихопить, що аж між ногами десь у глибині свербить, майже болить, так хочеться виплеснутись, що хоч на поміч волай, ну і не витримую, і виплескуюсь черговий раз. Отож, кому таке от розкажеш, хто тебе зрозуміє і не зневажить, не засоромить, не засміє...

Я думав собі таке. Ще тоді до війни я сам по собі почав думати і шукати себе в собі.

Чотирнадцять років стали для мене якраз початком періоду замислення, бо саме підійшов мій день народження, кінець травня, невдовзі мали початись канікули, хто знав, що за місяць почнеться війна...

Отож я, ще зовсім по-дитячому, але надумав собі, що повинен приймати усі важливі рішення відтепер, починаючи з от своїх тринадцяти років, завжди тільки з глибокою переконаністю, що мушу чинити саме так. Це не мало означати, що у мене така забаганка, а лише тільки те, що я повинен так вчинити, бо в цьому переконаний.

Ось і все.

Я поставив собі жити так, аби не шкодувати за кожним наступним кроком, аби не картати себе потім, що мав би повести себе так, але зробив інакше — ось якби тоді я отак учинив, то...

Бо в мене таке бувало раніше досить часто. І багато в чому псувало мені життя.

Можна сказати, що відтоді хоч усе життя пішло шкереберть, але однаково стало якось виразніше, зрозуміліше, якось простіше. Нині минуло вже півтора року, і ось зараз я стою на варті на околиці нашого партизанського табору і намагаюсь відтворити подумки усе, що перемислив за цей час, усе, що трапилось, аби тільки не вглиблюватись у те лихо, що сталося, аби не дозволити собі безглузвих сліз і гнітючого відчуття безвиході й біди. Я таки мусив сказати вже перед самими канікулами Остафійчукові, що живу за таким ось законом, самому для себе виробленим, а він спершу засміявся, а потім таки споважнів і якось дивно позирнув, та й каже:

— А ти справді, Миколо, як дорослий іноді говориш. Ти таке десь у книзі, певно, вичитав, та й повторюєш, а ось спробуй, доведи, що саме так живеш. Сказати кожен може...

— А ти? — спитав я. — Ти, Василю, хоч у чомусь таки теж мусиш бути переконаний...

— Ну, звичайно, я люблю свою батьківщину, ну, хочу щоб народи всього світу звільнились від ярма нерівності й експлуатації...

— Ось це то вже з радіо та з газет, Василю, не своїми словами ти заговорив...

Він, звичайно, обурився, і ми посварились. Хоч казав він правду, і я казав правду, і коли почалася війна, то мали ми змогу довести на ділі, хто в чому і як переконаний, і доводимо, і мені здається, що слова свої я довів уже цілком і повністю, хоч інколи думаю, що на моєму місці багато хто чинив би те ж саме, та й чинить, просто у мене обставини так склалися. Мама в нас така, що й ми з нею опинилися у партизанах, і вже не загоном нашим колишнім посуваємось ми, цілим партизанським з'єднанням далі на Захід. Хоч поки ще йдемо Україною, але ще трохи — і виженемо гітлерівців з нашої країни, і буде мир, буде спокій і тиша, буде звичайне, нормальне життя, де теж треба буде стверджувати свою переконаність, тільки в інший спосіб, усе це буде, але ж зараз...

Коли розвідники повернулись із одного свого походу вчотирьох, замість десяти, в загоні запала тиша, я скажу — жалобна тиша. Бо смерть наших товаришів, щоденна тривога шугала над нашими головами, ми всі ризикували, але правда, докона-на правда завжди ставала страшною явою, як примара смерті над загоном, як помах коси небуття...

Вони напоролись на засідку, здавалось зумисне підготовану. Не виключено, що в загоні діяв шпигун. Або ж гітлерівці самі висилали сильний дозор, шукаючи нас. Так чи інакше, вибухнув бій, в якому кілька товаришів загинуло, а одному розтрощило ногу, і він, прикриваючи інших, звелів їм відходити, лишачись на вірну смерть, аби врятувати товаришів.

Це був Степан Ковальчук.

Я давно не бачив, щоби мама плакала, а тепер вона плакала вголос, плечі її сіпались, вона вся здригалась від ридань. Я посидів було біля неї, сам ледве стримуючи сльози, плакала і Зіна, а потім вискочив із землянки і подався до хлопців.

Що сталось із Степаном, докладно не було відомо, але зрозуміло: аби вони несли його з собою, то загинули б усі, бо німецький загін був значно більший.

Степан ще довго стріляв, а потім постріли вщухли, як казали ці четверо, бо стояли зараз перед нами, пригнічені власним життям, ціною якого була смерть їхнього командира.

На другий день, однак, прийшла нова звістка. У Маневичах в поліцаях служив засланий туди наш підпільник, який і дав знати в загін, що пораненого партизана привезли в госпіталь, поклали на ногу гіпс і лишили поки що, сподіваючись від нього більших відомостей, коли він підлікується, бо розмовляти він поки ще не міг.

За всіма даними це був Степан.

Я знав, та й не тільки я, що мабуть лише одна людина може якось спробувати зарадити лихові, при цьому ще ж підставивши себе під смертельну небезпеку, але таки може. Бо лише один у нас був такий, хто виконував найкарколомніші операції, лишаючись неушкодженим, діючи часто у фашистів під самим носом і перемагаючи їх силою і хитрістю, метикуватістю і спритністю.

Але тільки я, та ще й мама знали добре, що він відчував до Степана. І ми мовчали. Усі мовчали.

Але Льоня — то був Льоня.

Через годину він прийшов до командира і запропонував викрасти Ковальчука з лікарні.

Потрібно було тільки сприяння нашого товариша, що служив там у поліцаях.

Льоніна група вирушила наступної ночі, а перед тим нашому поліцаєві передали каністру самогону. Він мав охороняти госпіталь разом із іншими поліцаями. Під час свого чергування він організував іменини, поліцаї на гулянці впилися, цей товариш передав ключа від вхідних дверей Льоні, який вже чекав під вікном кімнати, в якій гуляли поліцаї, і майже непритомного Ковальчука винесли вночі з госпіталю на носилках. Маневичі — містечко невелике, за лікарнею був маленький гайок, а далі вузьенька вуличка, поросла деревами і кущами, по ній партизани вибігли на луки, а там вже, при дорозі, чекав їх віз з парою коней — на нього, і тільки й бачили їх.

Як радісно зустрічали цих героїв у нашому таборі, важко навіть описати. Але от Льоня Кацап від людей, як завжди в таких випадках, ховався, відсиджувався у себе в землянці. Не любив ні хвалитися, ні хизуватися.

— Так було треба, — сказав він. — Ну й пощастило нам, от і все! Тут наш товариш «поліцай» був за головну скрипку, якби не він — нічого б нам не вдалося....

Мама підходила до нього, дякувала, і я підійшов, і сказав, що він — герой, молодець і взагалі велика людина.

А він лиш позирнув на мене, посміхнувся трохи в бік і каже:

— Та що там, Микольцю! Треба було так, от і все! Пощастило нам! Ну й слава богу, як кажуть, врятували Степана, чудовий він хлопець... І все!

Те саме, що всім казав, те саме і мені.

Не вийшло розмови, не повернулося те, що було, і стало мені гірко-гірко, що втратив я дружбу такого чудового товариша, як Льоня Кацап, і тепер ніколи вже її не повернути, і хоч разом з усіма радів я поверненню Степана, і маминій радості, і вдалий операції, а не погідно було в мене на душі, ніби я й склав якийсь екзамен, але ледь-ледь, хоч як старався...

Потім ми раз-по-раз перемовлялись з Льонею кількома словами, але все вже було не так, як колись. Видно було, що і йому не по собі від таких взаємин, але знаю я його: як склалося — так склалося, значить так треба — от і все. Раніше він з отим своїм «треба» часом мене навіть дратував, але тоді сам усе чітко пояснював. Тепер-то я усе розумів і без його прояснень, але що з того...

Та ось впала на нас знову біда, і мені зараз вона здається найстрашнішою з усіх.

Тепер Льоню схопили фашисти.

Його група мала підірвати склад боєприпасів на околиці села Тростянець. І як завжди, у групі

Льоні Кацапа все було точно розраховано і продумано. Вартових зняли, склад замінували, і вже відходили, коли він несподівано вибухнув. Десь, очевидно, здетонувало гранату, і склад злетів у повітря за півгодини до розрахованого часу. Вибуховою хвилею хлопців відкинуло неушкоджених, а Льоня був найближче до місця вибуху і впав непритомний. Одразу ж після вибуху фашисти відкрили вогонь, і партизани відходили з села з боєм. Думали, що Льоню вбито. Однак його лиш контузило. Фашисти підібрали його непритомного. Він прийшов до тями, і тоді його посадили у саморобну сільську в'язницю, отут же в Тростянці, а завтра мали відвозити в Луцьк.

Весь загін наш гудів — треба його виручити, треба відбити. Зараз готували групу, яка мала виходити на Тростянець, аби спробувати визволити Льоню.

Німців там було доволі, але вирішено було вийти двома групами: одна мала відволікти увагу німців на околиці села, а друга — безпосередньо напасти на оту «в'язницю». Як не добивався я, мене категорично не брали у ці групи, і ось стояв я на чатах і перебирав усе, що і як зі мною було, аби так не тугувати за Льонею, аби хвиля жаху, якогось глибинного, внутрішнього, не заливала мене, коли я думав, що його можуть вбити під час нападу партизанів фашисти...

Мені пригадалось, як у Луцьку, перед нашим відбуттям у партизани, якось переходив я вулицю,

а на перехресті саме стояв великий німець, «фельдполіцай». Я ж переходив в метрах десяти від перехрестя.

«Фельдполіцай» покликав мене, і коли я підійшов, зацідив в обличчя так, що я покотився по тротуару на бруківку, побивши коліна, вдарившись головою, з розсічених губів моїх юшила кров... Ледве я підвівся, як поліцай всадив мені такого копняка, що я знову летів кілька метрів поперед себе, все ще відчуваючи у себе на заді його кований чобіт. Мені було боляче, я заплакав і від болю, і від образи, але не підводив погляду, боячись, що зраджу свої почуття. Мама бо мені наказувала — ніколи не дивись фашистові в очі, завжди опускай голову, бо мало того, що сам ти довгий та худющий, а погляд у тебе часом такий, що мов гвіздок забиває! За один такий погляд тебе застрелити можуть, зрозумів?

Поліцай знову підкликав мене, і я, очікуючи нового удару, весь зіщулився, а він узяв мене за носа, і показав на перехід:

— Ферштейн?

Я ствердно хитнув головою, а він за носа так і штовхнув мене, я спершу пішов, а потім уже побіг додому.

А то ж були тільки дрібниці.

Ще одне згадав я. Це його були слова, Льоні Кацапа, коли він ще вчив мене і багато розмовляв зі мною.

Якось сказав він:

— Ти ось не намагайся мене копіювати, Миколко, і не ображайся, а подумай — розумна людина шукає те, що є в ній самій, а звичайна простіша — шукає те, що в інших. Це у всьому так, і в зовнішності, і в словах, у поведінці, у думках навіть. Гадаю, що багато чого мені б не вдавалось, якби я шукав у інших, а я шукаю спочатку і насамперед у собі, а потім уже — як там хтось інший.

Я завжди багато думав над його словами, а надто зараз, коли відчув, що ніколи не було в мене такого близького друга, як Льоня Кацап, нехай і виникло оте непорозуміння, але в глибині душі я завжди сподівався, що однаково — колись та поверне в наших взаєминах знову на краще, лід розтопить-ся, і ми знову подружимо, як раніше, і буде все гаразд, все, все...

А зараз... Зараз Льоня ув'язнений, мабуть, били його там, знущались, і раптом я відчув себе справді ще малим у порівнянні з тим, що довелося у житті побачити йому, моєму дорослому другові. І розумів, що не вмів я себе поводити, що намагався дорівнятися йому і часто позував, кидав словами, а насправді все було зовсім інакше, він тримався зі мною як з дорослим, доки...

Я усе зараз віддав би, навіть своє життя, аби тільки врятувати його!..

...Здавалось, впаду і засну вмить, а от улігся — і сон не йде, хоч і біль не стихає зовсім, лише м'якший став після лікарського втручання. А тіло гуде

від страшенної втоми після того шаленого нічного бігу упродовж п'яти годин, і врешті — після першого гамування нервів починає потрохи ще судомно відходити. Бо ж вдалося, неймовірно, але вдалося і на цей раз. Недаремно наші хлопці часто кажуть — неймовірно, що він виробляє, і як йому то все вдається! Таки справді вдається все, поки що вдається...

А може й тому, що, коли підходив я до нашого табору, знаними мені партизанськими стежками, і йшов вже спокійніше й впевненіше, бо знав, що ось-ось наштотхнусь на партизанський дозор, раптом вчув серед лісової тиші, де лиш мої кроки було чутно, як клацнув затвор і хрипкуватий юначий голос скомандував: «Ану стій! Руки вгору! Швидко». Я підвів руки вгору і став, знаючи партизанські закони, а потім до збитої моєї свідомості дійшло, чому мені цей голос такий знайомий, і сказав тихо, але здалося мені — весь ліс чує мої слова:

— Здоров був, Микольцю! Це я, Льоня Кацап!

Як він вилетів з-за дерев, як кинувся до мене, вже не перевіряючи, не сумніваючись, бо ж є люди, голос яких пізнаєш скрізь і завжди, незважаючи на час і обставини, що можуть розділяти їх, коли та людина чомусь западає тобі в душу одного разу і вже залишається там довіку.

Високий, худючий, він уже й за мене став вищий в останні півроку, тільки що худий страшенно, Колька кинув автомат, підбігши до мене, схопив мене в обійми і кинувся цілувати, плачучи

і примовляючи: «Льоню, ти живий, ти повернувся живий! Яке щастя, Льоню, яке щастя, що ти тут, що ти живий, яке щастя!»

І я відчув раптом справді, яке це щастя, що я тут, живий, вільний, що є на світі оцей нескладний підліток, що так зустрів мене, мабуть, кумедним здався би він комусь у цивільні часи у валянках і фуфайці, у великій кудлатій шапці, все йому хотілось виглядати хвацьким бійцем, а виглядав здебільшого ще гидким каченям, але ж і душі в ньому, скільки в ньому душі і людяності, і якоїсь вищої віри, живого тепла, яке в ту мить так зігріло мене, що стало мені навіть дивно: як це могла пройти ота чорна кішка між нами, безглузде, короткочасне і не варте уваги наше розходження. Тепло його щоки біля моєї серед цієї морозної ночі, і враз тупий біль в обпечених своїх, а потім змерзлих руках, і втома мене пройняла раптом і майже млюсть, усе вже було позаду, і я сказав, тримаючи ще його в обіймах, але раптом уже майже втрачаючи свідомість і осідаючи на нього усією своєю вагою:

— Миколко, друже мій, в мене руки...

Він тоді лиш глянув на мої руки, зойкнув і готовий був уже нести мене в табір, але я таки пішов сам, я ще міг йти, обпираючись на нього, трохи похитуючись, уже до другого дозору, а Миколці одразу ж наказав:

— Ти вартовий! Йди на місце! Я попрошу, щоби тебе замінили зараз, а поки що — стій! А раптом за мною якісь гості...

Я знав, що нема за мною гостей, не могло бути, зараз у цьому лісі я знав чи не кожне дерево, я йшов від Тростянця колом, зробив дві вісьмірки стежками, як і завжди, коли вертався із завдання з групою, доки попростував до табору, що ж, порядок мав бути скрізь і завжди, а надто у війську. Ми ж таки армія, хоч і партизанська...

Я дістався вчасно, щоби перейняти групу, яка вибралась мене рятувати. Чутка, що я повернувся, підвела на ноги увесь табір. Лікарі, а біля них і Тетяна, Миколчина мама, заходились біля моїх рук. Вони перемовлялись, вирішуючи, що і як зі мною робити, я ледве гамував біль від їхніх дотиків, а вона дивилась на мене зараз так, що я почувався дурнем за всі свої попередні настрої і метання, за сварку з ними, за те, що було. Проймала мене зараз світла радість, що все зле зараз позаду.

Не моя вина, ця жінка ось, і все тут. Гарна, приваблива, але не моя. Чи вольовитості в ній забагато, як на мене, чи то стрімкості отієї в руках, чи погляд її, орлиці, з-під тих густих чорних брів і насторожував і приваблював водночас, не знаю. Тільки подобалась вона мені, це напевне, але і стрим у мені був якийсь до неї, теж правда.

А спрацювало в мені тоді звичайне чоловіче самолюбство, дурне, навіть спрощене — і сам не гам і другому не дам!

Миколка відчув це, відчув мою неправоту, і вступив на захист матері, принципово, переконано, твердо, хоч як йому було не прикро йти проти мене.

З отаких і бувають люди, саме з отаких! Він же себе мусив перемогти, щоби виступити проти мене, себе насамперед, не кажучи вже про те, що кохання його матері і Степана теж для нього, мабуть, десь у глибині все ж не найприємніший момент.

Напевне, він би залюбки бачив на місці Степана мене, а може... Хто його зна, може в тій ситуації теж були б якісь непорозуміння, тільки іншого характеру... Але зараз він переміг себе, і встав за те, в правоті чого був переконаний, хоч йому в цю мить не надто було легко, проти того, кого любив, а хто виступив зараз із недоброго, неправильного боку.

Важко малому зрозуміти, що таке втратити людей, яких любиш, отак зразу — і дружину, і сина. Ніби й не було їх ніколи, ніби вони наснилися мені, і все моє минуле життя наснилось мені, а зараз існує в реальності тільки це: цей ліс і війна, тільки мій диверсійний загін, а чи точніше — група, і довготелесий, нескладний чудовий Миколка, і все це реальність, правда життя, а все решта — неправда.

Інколи мені здавалося, що до життя мене пробуджує саме він, Миколка, хоча це я вчив його, я розповідав йому, що бачив, що встиг за свої роки, у що вірив і чим жив.

Він усе те хапав на льоту, поділяв, але раптом міг сказати:

— Льоню, як ти думаєш, а люди будуть колись літати туди, на зорі? Я часом дивлюся у ночі на зоряне небо, і мені здається, що більшої краси більше ніде немає, а інколи вдивляюся на якусь квіт-

ку, навесні особливо, ось у незабудку вдивляюсь, вдивляюсь, і раптом бачу таку ж красу, як і в зоряному небі. Ніби заглиблююсь у щось... А інколи можу побачити таке у крилах метелика, або в дереві засніженому серед лісової тиші... Тоді все в мені раптом якось застигає і щось водночас ніби відкривається, огорнуте таємницею, яка, здається, ось-ось розкриється мені... Чому це? У тебе такого не буває? Не трапляється такого?

Ці питання мене спочатку захоплювали несподівано, я губився, бентежився, не знаходив відповідних слів, особливо на початку, а потім довго над ними думав. Здавалось, виконував якусь розумову роботу, ніби задачі розв'язував, аби відшукати відповіді, і щоразу відкривав щось нове у собі самому, ніби робив крок на якусь сходинку. Я зазираю в глибини свої, у те, що гніздилося усередині мене, і мусив простувати назад довгими часовими стежками, вертаючи аж до Миколчиного віку, і ще раніше — до себе зовсім малого, відшукуючи ці питання, які неодмінно також ставали колись переді мною, мабуть, як перед кожним, але з тих чи інших причин, я не занедбав їх, згодом вирішивши, що то пусте, дитячі забавки, такі собі минущі настрої, що перейшли, коли я пішов у ФЗУ, а потім захопився Уляною, потім армія, одружився, син народився, і так пішло, десь усе те відступило на задній, дальший план, на те, щоби зовсім зникло, але вже у такій формі я не ставив собі самому цих питань більше ніколи...

Аж досі.

Що я відповідаю йому? Спочатку простими словами, так і казав, що ставив колись і собі такі питання, що виріс у далекому Донецькому містечку біля лісу, і тому ліс для мене близький і зрозумілий, а коли людина ближче до природи, то й питань такого типу задає вона собі дуже багато, що був у мене дід, матері моєї батько, який збирав у лісі трави і лікував людей, мав удома пасіку і саме від нього до мене й прийшло розуміння того, про що говорив зараз Миколка...

Саме дід Герасим казав колись (я був тоді ще малий, а нині дід давно вже помер), що добро і краса творять у всьому світі, а найперш у природі, протистояння злу, що все у природі злагоджене, узгоджене і відповідає одне одному, людина лиш, буває, неспроможна того помітити, бо поспішає, здається їй, що добробут її душі — в кількості надбаного, досягнутого, бо хтось інший те має. А насправді щастя можна знайти де завгодно, бо воно у тобі самому найперш, у самій людині, ось де слід шукати, і все навколишнє, природа уся, підказує це їй, а людина часто сліпа, не бачить...

У десять років я запам'ятав це. Мені сповнилось дванадцять, коли дід помер, і з часом сказане тоді ніби відійшло десь далі, закотилося, вкрилося пилом часу, а насправді виявилось — живуть у мені дідові слова і пробудив їх до життя оцей Колька, який міг спитати:

— Льоню, скажи, а тебе не захоплює слово «безмежність»? Я якось замислився і зрозумів, що без-

межне усе. І простори Всесвіту, і глибини землі, знання, людські почуття, і життя на землі і...

— Тільки людське життя кінечне, Миколко, і в цьому його цінність. Ми не цінували б свого часу, аби жили нескінченно, не були б людьми. Це теж дід мені казав, здається, тільки то звучало так: все має своє закінчення — овоч і плід досягає, потім дає насіння і сам зникає, рослини дають нові пагони, самі з часом відходять, тварини полишають життя, коли воно у них загасає, отож і людина має цінувати свій час, і коли настає її пора — спокійно відходити, знаючи, що зробила в цьому житті все, що змогла, залишивши після себе дітей, онуків, і плоди праці... Знаєш, Микольцю, мені тоді на мої дванадцять здавалось це старечим шамотінням, немовби дід виправдовує для себе більше, ніж для мене, свій відхід із життя, котрий уже був у нього на видноколі... А зараз, отут я згадую ці слова зовсім інакше...

— А мені здається, що безмежність — це завжди рух, щось на зразок лету у Всесвіті, або в океані, як от у книжках Жуль Верна!

— Ні, не читав. Не довелося...

— Мама мене завжди лаяла, що я захоплююся тільки фантастикою та пригодами. Ось Жуль Верна я усього перечитав, що в нас було, але то все по-польськи, також і Конан-Дойля, Дюма...

— Я не читав стільки, як ти, Колю, хоч і соромне признатися зараз, але в нас тих книжок на селі не було, у ФЗУ, коли вчився, жив у гуртожит-

ку і працював. Читав усякі книжки, але знаєш... ну, ніхто мені не міг підказати тоді, що читати і як. А самотужки воно дуже довга дорога... Тобі тут пощастило більше...

— Найбільше мені пощастило, що я зустрівся з тобою...

Іноді я почував себе навіть трохи ніяково від його слів. Надто щиро і відверто говорив він, аж мені не по собі якось ставало. Ніби несподівано хтось переді мною ставав оголений, от так ось ні сіло, ні впало, зовсім не соромлячись. Воно ж і нічого, ніби нехай собі, але якось ніяково. І за звичкою у таких випадках людина очі відвертає, аби не бентежити іншого. А тут хлопець душу свою розкрив так, що аж жахно було зазирнути в неї, як в бездонне провалля, в оту його «безмежність». Але я розумів, що в час дозрівання, становлення, зростання я не повинен його образити чи злякати ненароком якимось неоковирним словом. Часом я трохи втомлювався від таких розмов, але швидко збагнув, що й мене це збагачує, як не дивно. Я почав замислюватись над тим, що приваблює мене у красі квітів чи у співі птаха. Мабуть, те, що є в мені самому, що відгукується, або відлунює в мені, а врешті теж — частина природи...

Часом від усього цього голова в мене ішла обертом, і я злостився на Кольку за дурні питання і за те, що морочу й собі усім цим голову. Часом і на його захоплення собою злостився, що аж стільки, аж так надто.

Бо я досягав сам, чого зміг. Не так багато і зміг, але що спортом займався, і бігав, і тягарі підіймав, з його, до речі, років починаючи, тому й можу дещо зараз. І ще одне: ніхто не допомагав — і зле це і добре. Бо я навчив себе на кожну перешкоду дивитись, як на урок, який мені задали в школі, як на задачку з математики. Треба вирішити — і вирішую. Нема того, що не вирішальне. Все якось можна вирішити. Якщо, що стоїть перед тобою, виконуватимеш якомога краще, то й поступ буде щохвилиний.

Просто ніби, але, думаю, тому і живий, і зараз отут, в партизанському таборі, у себе в землянці засипаю, а не чекаю допиту у в'язниці в Тростянці.

Я завжди вірив насамперед у власні сили, в те, що вирішив, у лінію, яку в житті обрав і оцінив. І ніщо мене з дороги не могло збити ніколи і не зіб'є.

Ось лиш думати мені довелося тепер більше, бо життя доводить, що часом надто вже пряма моя лінія. Може й схибити, і як це не дивно, саме через свою прямоту. Як ось із Тетяною й Миколкою.

Десь має бути загальніша прямота, переконаність у більшому, у глибшому, в тому, що є основою, а те, що у щоденні, так, — це має собі повторити, те, що у щоденні, — слід бачити з різних боків, гнучкіше, не довірятись лише собі самому, бо може виявитись несподівано, що хтось інший має рацію більш за тебе.

Думаю, вцілів я цього разу і завдяки собі, і завдяки отим розмовам з Миколкою, бо за кілька

місяців нашого розриву раз-по-раз спадали мені на думку ті інші теми з наших розмов, і я западав у такі думки в найрізноманітніших місцях.

Не пощастило мені через власну необачність, звик, що все мені минає, не поспішав відійти від складу після мінунання, ось і шибонуло чимось по голові, чи не тріскою навіть якоюсь. Одне слово, свідомість втратив, а ран й немає, тільки гуля здоровенна, певно-таки поліном приліпило. Ну, та що робити? Отямився я зв'язаний, привезли мене на санках у село, а тоді з'ясували, що не поранений, і добряче побили мене.

Ех, воля би мені, я їм там би показав усім. Але розумів, почну відбиватися, застрілять.

Як вліпили мені перший раз в обличчя, а тоді ще раз, і ще раз, аж я заюшився, а тоді під дихалку, та ногами, коли я вже впав, а тоді один каже — залишмо, одвеземо завтра в місто, нехай розбираються. А то ще заб'ємо насмерть. Ходімо краще назад...

Не знаю, що там було раніше, в тій хаті, де мене тримали, мабуть якась бухгалтерія сільська, може, зарплату там давали, чи щось таке, тільки на вікнах в одній кімнаті були ґрати, німці винесли все звідти, геть усе, кімнатка маленька, метрів з п'ять — шість квадратних, і замкнули двері на ключ, та й засіли у сусідній кімнаті гуляти.

Перед тим як бити, мене розв'язали, а тепер, побитого, просто кинули в ту кімнату, на підлогу, аби очунював до ранку. Чув я їхні голоси, вечеря-

ли вони, випивали, реготали з чогось, а потім по-волі все затихло, полягали спати.

Я підвівся і почав оглядати кімнату, замок на дверях був добрячій, двері оббиті залізом, тут усе ясно — ніякого толку. До вікна. Вікно звичайне, як у сільських хатах, але ґрати на ньому щільні, сталеві, не виламати, не зігнути. Ніяк. Біда.

Я справді таки трохи очуняв, і почав ходити по кімнатці своїй в'язничній, колами, ламаючи голову, що ж робити, і добре усвідомлюючи — лишилося мого життя ще оцих кілька годин до ранку, а там далі невідомо, що буде. Але що в місті буде гірше, то напевне.

Погляд мій упав на вмонтовану у стіні пічку, обмазану глиною, яка мала, напевне, зігрівати водночас і цю кімнатку, де зараз був я, і щось на зразок приймальні перед нею. Поліцаї ж були якраз у тій кімнаті — приймальні, обік моєї, так що на вулицю приміщення, де був ув'язнений я, виходили тільки однією стіною, де було вікно.

Дверцята пічки були в моїй кімнаті.

У печі тріщало і палахкотіло, її набили вщерть перед тим, видно, як мене сюди кинули, бо надворі стояв п'ятнадцятиградусний мороз, а німаки хотіли тепла.

Дверцята маленькі, а я великий, у трубу тут не вилізеш. Я знову підійшов до вікна. Крізь шибу у темряві проступали контури засніжених дерев, мабуть сад, далі пліт, далі поле... І там — воля, там шлях до лісу, до побратимів.

Я схопив за ґрати і струснув вікно. Вікно поворухнулось трішечки, але не ґрати, а все разом, бо так щільно були вбиті в сталеві прутки, в деревину рамки, що здавалося, що вийняти їх звідси неможливо.

Я знову пішов колами по кімнаті і чомусь подумав про нескінченність усього і конечність людського життя, про безмежність заглиблення у будь-що... Дерево, залізо, людина... Різні предмети, явища природи, одного може завтра не стати. Повітря, вогонь...

Вогонь. Можна влаштувати тут пожежу... Вискочать полицяї, загасять її, і якби навіть відбивався, або поб'ють, або просто застрелять... Ні, вогонь, аби підпалити щось... Дерево... Підлогу? Ні. Стіни? Ні. Двері? Так, але ж залізом оббиті! Ні. Ґрати? Ні... Чекай, а раму! Це ж дерево! А ну-но...

Я відчинив дверцята пічки, і на мене дихнуло гарячим подихом розпечене вугілля...

Вогонь, дерево, людина...

Побачимо!

Я палив ту раму вічність, безмежну кількість часу, бо ще ж додавався і жагучий біль у руках, бо вуглини пекли не лише деревину віконної рами, але з іншого боку й руки людини, що тримала їх.

Я здер з себе сорочку, загортаючи їх у шмаття, але вуглини швидко пропікали тканину і дуже поволі — деревину рами...

Дуже поволі... Але пропікали-таки.

І десь уже під ранок, коли засіріло небо, я у відчаї вже схопився перепеченими руками за ту

раму і з усіх сил шарпонував її, і раптом вона піддалась, зі скрипом, з гуркотом піддалася, пішла на мене, і я ледве втримав її, аби вікно не впало на мене разом із ґратами та рамою.

Я витяг вікно з рамою і поставив біля стіни. А потім ледь трохи віддихався, застібнув фуфайку, визирнув крізь отвір, і вискочив у засніжений сад, і побіг ним, потім перескочив через паркан і погнав полем туди, де вдалині чорнів привабливий сутінок лісу, рідний, теплий, приятний, прихисний наш, партизанський ліс.

Кілька годин біг, а потім брів лісом, потім знову біг, знову біг, і хиталися переді мною понічне зоряне небо і тіні повитих у сніг дерев, і здавалося — це і є безмежність, нескінченність, оцей вічний біг, ця шалена втома, ця знемога і біль у руках, пекучій біль в обох обпечених руках і морозяна ніч... Хотілося зупинитися, сісти десь під деревом і спочити, відсапатись, перевести подих... Ні, я знав, що ні, бо інакше нинішня нескінченність обернеться кінецьністю мого життя, ще безглуздіше, я просто замерзну в лісі, я, сибіряк, знав, що таке мороз у лісі, ні, казав я собі, ні, і чув раптом десь в середині себе Микольчин голос: «Що ти думаєш про зорі, Льоню, а чи тебе не захоплює слово “безмежність”?» Може, я вже марив, може, втрачав притомність, вперто, однак, просуваючись уперед, дорогу я знав, а зупинитися я... Просто не мав права, оце і є безмежність, оця переконаність у своїй правоті, в силі своїй, у тому, що однаково ти

виграєш, а якщо навіть і ні, то зробив ти усе до кінця, виклав себе до останнього подиху, а тоді нехай виграє навіть хтось інший... Оце і є безмежність...

Гула земля від вибухів артилерійських снарядів, здригалась від невмовкаючої стрілянини автоматних і кулеметних черг, вибухів гранат, горіли дерева, іржали, хрипіли коні, кричали поранені, бій тривав незупинно упродовж багатьох годин, важкий, величезний бій, і падали мертвими люди, текла кров і багряніло небо, хоч день лиш котився на захід, та небо багряніло від пролитої крові.

Лісова армія народних месників потрапила в кліщі і зараз важко відходила з боєм, прориваючи вогняне кільце ворожого оточення.

Прорвали-таки й відходили потроху з боєм, звужуючи прохід, аби обози пройшли першими, а потім одна за одною групи і загони. Кілька груп тримали фланги з боків проходу, прикриваючи товаришів, і вже зовсім мало лишилося партизанам відходити, як в одній з груп відрізали фашисти групу з кількох чоловік за невеличким пригорком, з розлогими кущами і повели на них вогонь зусібіч.

Довго строчив кулемет, випльовуючи смертоносні слова у ворога, але й він замовк, один за одним захлинались у зливі ворожих куль автомати партизанів, і раптом підхопилися партизани, вони уп'яютьх в повен зріст і кинулись кинджально з ав-

томатами на прорив. На чолі їх один у шкірянці кричав: «Уперед, хлопці!» — і пробили вони вороже кільце! Та раптом скошений кулею упав один, самий юний. На мить зупинився той, у шкірянці, підхоплюючи юного товариша свого, аж пропекли і його ворожі кулі, упав праворуч.

...Ой, весно, ти ж весно моя остання, не дожитий мій шістнадцятий рік, заливає мене гаряча кров, поки ще трохи свідомості, ще стріляю, але де вже ті сили, та й набої кінчаються, ой весно, ти ж весно моя остання, прощавай...

Той, у шкірянці, підвівся на лікті і відстрілювався, тримаючи фашистів на відстані, почав розстібати на юнакові однією рукою сорочку, а тоді облишив, ще стріляючи раз-по-раз, поліз лівою рукою у сумку на боці — а тоді перестав стріляти...

— Зберися, Миколо, мій брате! Підводься! Загинемо стоячи! — казав він, ледве підіймаючись з землі сам, але з останніх сил підтримуючи непростріленою рукою юнака, і той таки раптом прийшов до тями, десь знайшлися залишки сил, і дивився зараз уперед, раптом відчувши, що поруч надійна до безмежності людина, поруч те, що і є опертям і сенсом буття, і в якусь мить відчувши це вповні, враз випростався, вже й сам ніби підтримуючи пораненого старшого друга.

Вони стояли на пригоркові під кущами мовчки, відчуваючи тепло плеча поруч, стояли прихилившись один до одного, бо зараз кожен окремо не мав би сил встояти, стояли, не стріляючи, і фаши-

сти, здивовані, припинили стрілянину й собі і підходили ближче і ближче, вже можна було вирізнити їхні обличчя, фашисти вирішили, що двоє партизанів-упівців здаються у полон, і йшли вже, опустивши зброю, забирати їх, в'язати, бити, гнати, долати, нищити, як усю цю ницю слов'янську гілку, таку безнадійно непіддатливу ходові світової історії, вищості германської раси, вони йшли, водночас зневажаючи і побоюючись цих двох, а ці двоє виростили в пам'ятник, у вічність, у двох велетнів, що на тлі багряного неба стояли як сила і краса слов'янського краю, і коли кільце фашистів зімкнулось, і руки їх потяглися до живого пам'ятника, старший повернув голову й у саме вухо юнакові сказав: «Прощавай, брате», «Прощавай, брате», — відгукнувся молодший самими губами, і слова їхні чули вже небеса і рознесли по всьому партизанському краєві, коли вибухнули дві протитанкові гранати, що прив'язав до себе старший і рознесли в шмаття кілька десятків ворожих солдатів, які стовпилися біля них, дивуючись партизанам, що здаються у полон, і вознесли імена двох побратимів у вічну і нетлінну історію України.

Уже відбило і третю ночі, а розмова у хатинці на околиці Ділятина ледве наблизилась до кінця.

Якусь мить усі мовчали, а потім господар неголосно промовив:

— Вижили ми, але я думаю, загинули кращі з нас, пристрасніші, глибокі і чисті люди. Льонці

Кацапу і Микольці ми взагалі пам'ятник хочемо зробити! Ну, не тільки їм, звичайно, всім, хто загинув в УПА за нашу Україну, але вони удвох будуть в граніті — живими завжди! А скільки я можу ще назвати тих, кому годилось би жити і жити в новому нашому суспільстві, творити його і радіти сонцю і вітру, перемозі над ворогом, якій вони й життя своє молоде віддали! А ми, хто пережив десятки літ сталінських таборів, заслання, важке відчуття поразки, нехай тимчасової, але поразки, ми мовчали, але ми трималися нашої віри, і лише з незалежністю України ми відчули, що життя наші не минули марно. Ми вірили, ми завжди вірили, ми віддавали свої життя Україні, і наша віра перемогла.

Ось тобі, Лукаше, й відповідь на твоє питання: що допомагає триматись нашому поколінню — теперішніх семи-, а то й восьмидесятирічних — у такій моральній і етичній силі... переконаність. Вона об'єднує нас із тими, хто загинув на війні. Просто безмежна переконаність у тому, що робиш, як і за-для чого живеш. Ось і все.

З М І С Т

Заборонені ігри

..... 3

Хлопці від Катерини

..... 125

Безмежність

..... 159